



Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

34-3-C-21

195

(2)

**ILLVSTRISSIMO AT-
 QVE AMPLISSIMO VIRO
 IACOBO DE NORES, COMITI
 Tripolis, Patrono suo, Hièronymus
 Muscornus S.P.D.**



A fuit semper meo-
 rum studiorum ra-
 tio, Comes illustri-
 sime, vt si quid vn-
 quam noster in di-
 sciplinis labor, in-
 dustriaq; posset : id
 omne tibi cōsecran-
 dum, ac sub nomine
 tuo emittēdum esse
 putārim: quo animi

mei grati, ac beneuoli significationē haud ob-
 scurā tibi quandoq; declarare possem. Tot e-
 nim, tantāq; in parentes meos ab illustrissima
 tua familia extant beneficia, atq; ita postea abs-
 te aucta, & cōfirmata: quæ me ad eō tibi obno-
 xium, addictūmq; reddiderunt, vt à quo pri-
 mūm die in hoc Florentissimum Patauinum
 Gymnasium me contuli, non aliud quicquam
 ardentius exoptārim : quàm me tibi Comiti
 omnium virtutum genere ornatissimo gratif-
 icum præstare: meamq; rerum omnium ra-
 tionem probare. Vnde factum est, vt cūm ab
 hinc triennium nonnulla theoremata in Vi-
 uipiantium Academia publicè disputanda pro-
 ponere statuissem, ea tibi tunc Venetijs com-
 moranti, qualiacunq; essent, dicare voluerim.
 Quod licet perexiguū munus esset, tu tamen
 non solum libentissimè, quæ tua est humani-
 tas,



tas, illud suscepisti, sed me ita etiam ad studia cohortatus es: vt cum primum abs te discesserim: coepi tecum ipse cogitare quidnam maius tibi offerre possem, quo maiorem etiam meam erga te obseruantiam tibi ostenderem, atque omnibus palam facerem. Hac itaq; cogitatione; impulsus tanta animi attentione, diligentia, atque assiduitate in Iurisprudentie disciplina versatus sum, quanta nunquam antea, vt fructum aliquem ex eis caperem, tuoque nomini consecrarem. Quare cum multos excellentissimos viros hoc temporis spatio audiuerim, multosque iuris interpretes euoluerim, ea praesertim ex parte, quae de imperio, & iurisdictione est, nonnulla collegi, quae cum mihi praeter omnium interpretum mentem videretur, illa, omnia, ne memoria excideret, diligenter annotaui: Nunc vero accuratius in ordinem redigere, atque publice disputare decreui, vt si quid aliqua in re male senserim, cognoscerem, atque amicorum reprehensiones audiendo recta vitij ante perspectis facilius consequi possem. Has igitur vigilias meas tibi, vnde praecipue originem habuerunt, dicere statui, & iure hoc quidem, nulli enim aptius offerri haec imperij tractatio potuit: quam tibi qui ea virtute, atque animi magnanimitate vno omnium ore celebraris, vt imperio dignus iure videaris. Quid enim ego tuam incredibilem humanitatem commemorare? Quid excellentem animi fortitudinem, liberalitatem, merita in patriam, rei militaris scientiam, ac singularem religionem referam? Quo fit, vt mortales omnes quanto magis mente, atque animo collustrent illam animi tui virtutem, tanto magis indies crescat amor, & admiratio

146
miratio tui, maioreq; subinde obseruantia te,
& amare, & æque, ac numen aliquod colere,
atque venerari cogantur. Quod cum alij fama
tantum tuarum virtutum addicti libenter fa-
ciunt, tum precipue nostra Muscornorum fa-
milia maximis plurimisque tuis beneficijs de-
uincta, id iure quodam proprio multo facit
libentius, quæ te, & colit, & obseruat diligen-
ter, & has tuas eximias laudes assidue cele-
brat. Hosce igitur ingenio mei fructus,
quos tuo nomini, tanquam propitio numi-
ni dedico, vt saltem meæ, meorumque erga te
obseruantia non incertissimum testimonium
futurum sit, hilari frõte accipias velim. Et si-
cut vitam corpus, fortunaq; nostras (si quas
habemus) iuuare, fouere, augere non cessas, ita
& hos nostros iuueniles labores aduersus
quoscunq; tueri non dedigneris, ac nostri me-
mor, diu, & felicissime viuas.

† ;

HIERO.

HIERONYMI MUSCORNII C.

prij, de iurisdictione, & imperio
tractatus.

- 1 Imperium vnde originem habuerit.
- 2 Imperij duplex dicitur esse origo.
- 3 Omnis quæ à ratione suscipitur de aliqua re institutio, à definitione proficisci debet.
- 4 Iurisdictionis definitionem, quam tradit Accur. in l. i. ff. de iurisd. om. iud falsam esse ostendimus.
- 5 Definitiones debent omnibus, quæ sub definito continentur aptè competere.
- 6 Princeps solutus dicitur esse legibus.
- 7 Verbum, necessitas, omnimodam, neq; vllò modo voluntariam præferre sententiam.
- 8 Honestas nullam videtur producere necessitatē.
- 9 Verbum debere, non coactionem, sed rationatē quandam persuasionem denotare videtur.
- 10 Noua traditur iurisdictionis definitio.
- 11 Ius dicere quid sit, ex Ciceronis sententia declaratur.
- 12 Iurisdictionis appellatione non solum mixtum, sed merum etiam comprehendendi imperium demonstramus.
- 13 Imperium dici posse iurisdictionem, non autē contra iurisdictionem imperium esse concludimus.
- 14 Forma, quæ sub inferiori genere continentur, sub superiori etiam comprehendendi dicuntur genere.
- 15 Causarum criminalium disceptatio, iurisdictionis esse dilucidè ostenditur.
- 16 Merum imperium puram non esse potestatem contra Franciscum Hotomanū, ac plerosq; alios perspicuè demonstratur.

17 Nunquid

- 147
- 17 Nunquid Princeps iurisdictionem alicui concedendo, merum quoque & mixtum transfulisse videatur imperium.
- 18 Species omnes suis sub generibus aequè contineri dicuntur.
- 19 Nomina, quae plures habent significationes, si dubij simus, de qua intelligantur, eam retinere significationem existimandum est, quae ceteris nobilior dicitur esse.
- 20 Ius civile non potest dici genus vnam naturam habens, sed ut nomina quae dicuntur secundum prius & posterius.
- 21 Quotiescunq; de significatione alicuius nominis dubitatur, ad usum loquendi communem recurrere oportet.
- 22 Verba, quando latine concipiuntur, secundum Latinos, & non vulgares homines interpretari debent.
- 23 Expressum dicitur illud, quod ex verborum etiam vi colligi potest.
- 24 Res, de qua speciatim prouisum est, sub generali concessione venire non dicitur.
- 25 Princeps qui omnimodam donaret iurisdictionem, merum etiam videtur voluisse concedere imperium.
- 26 Concessa iurisdictione, merum etiam in dubio intelligitur concessum imperium.
- 27 Nunquid lex municipalis, quae simpliciter de iurisdictione mentionem facit, tam ordinariam, quam delegatam etiam videatur comprehendere iurisdictionem.
- 28 Nomina, quae generatim, & speciatim capi possunt, si lateat quomodo accipiatur, in specie quidem potentiori accipi debent.
- 29 Iura municipalia, quae statuunt, ut nemo qui iurisdictionem

- ditionem habet, ludos domi teneat, non de ordinario solum, sed de delegato etiam disponere voluisse contra Ioannem Bolognettum cōcludimus.
- 30 Sententia appellatione non definitivam solum, sed interlocutoriam etiam intelligi posse contra omnes affirmamus.
- 31 Potestatis nomen dicitur esse generale, atq; plura significare.
- 32 Nunquid potestas, qua magistratibus tantū competit, non solum merum, sed mixtum etiam imperium comprehendere dicatur.
- 33 Nunquid imperium in magistratibus, vel in Principe potius residere dicatur.
- 34 Iurisdictionem, siue imperium duobus modis concedi posse tradimus.
- 35 Magistratus dicuntur habere imperiū per quamdam communicationem.
- 36 Imperium quid sit noviter declaratur.
- 37 Imperium merum non pro libero accipi imperio aperte demonstratur.
- 38 Imperium merum pro simplici imperio accipiendum esse, contra Fabium Optinellum cōcluditur.
- 39 An merum imperium pro supremo, atq; maximo accipi possit imperio.
- 40 Meri imperij definitionē non esse eam, quam videtur afferre Vlpianus in d. l. Imperium, contra Angelum, & sequac. ostenditur.
- 41 Nunquid glady appellatione pœna omnes tum naturales, tum etiam civiles cōprehendi possint.
- 42 Quod competit pro proprietate, ei etiam convenire dicitur, cuius est proprietas.
- 43 Definitiones omnes proprijs constare debent generibus.

44 Verbum

- 44 Verbum animadvertere quid significet optimè declaratur.
- 45 Verba secundum subiectam materiam sunt semper accipienda.
- 46 An merum ipsum imperium in animalia bruta exerceri possit.
- 47 Nunquid merum imperium in corpora mortua exerceri dicatur.
- 48 Baldum non dixisse in l. vnica. C. ex delict. defunct. contrarium eius, quod in l. si is qui. C. Qui testam. fac. poss. dixerat, clarissimè ostenditur.
- 49 Reijcitur Bolognetti distinctio, qua ostendere conatur, quo tempore corpora mortua puniri possint.
- 50 Pœna, quæ sepulturam denegant, mortuo reo nõ extinguuntur.
- 51 Nunquid corpora mortua licitè ad anotomiam faciendam tradi possint.
- 52 An lex Iulia maiestatis duo tantum capita continere dicatur.
- 53 Nunquid parètes rei iam defuncti petere possint, vt Iudex inferenda sentètia procedat, ne ad ignominiam et inuisa remaneat aliqua nota.
- 54 Imperium merum in famosum latronè iam mortuum exerceri non posse, contra oès defenditur.
- 55 Nunquid Reus, qui ex legis municipalis dispositione non solum in corpore sed in ære etiam offendi potest, mortuus quoq; spoliari possit.
- 56 Quæ sunt post actum nulla interposita mora, actui inesse dicuntur.
- 57 Mulierem tamen si ex iuris municipalis dispositione impunè offendi concedatur, scelere tamen adulterij nefario pollui non posse, contra Nellū, & sequac. perspuè asserimus.

† 5 Nun-

- 58 Nunquid membri abscissio iure digestorum congrua fuisse dicatur.
- 59 Pœnam ipsam pecuniariam minorem fuisse talionis pœna cōtra Bolognettū aperte determinatur.
- 60 Declaratur. §. pœna, institutionū titulo de iniur.
- 61 Declaratur. l. qui manus. ff. de testā.
- 62 Meri imperij definitionem, quam tradunt Recentiores interpretes, veram non esse sustinetur.
- 63 Definitio, quam de mero imperio affert Bart. ab Recentiorum obiectionibus defenditur.
- 64 Iniuriam causam dupliciter considerari posse.
- 65 Nunquid Princeps dicatur esse iudex.
- 66 Nunquid in causis criminalibus, qua per accusationem expediuntur, iudicis officium nobile exerceri dicatur.
- 67 Officium iudicis nobile duplex dicitur esse.
- 68 Decij sentētia in questione illa: an in his, qua per accusationem expediuntur, officium iudicis nobile versari dicatur, ab Recentiorum obiectionibus defenditur.
- 69 Magistratus, qui vniuersas regūt prouinciæ, merum dicuntur habere imperium.
- 70 Magistratus, qui singularibus præsunt ciuitatibus, iurisdictionem tantum habere possunt.
- 71 Nunquid Episcopus ad constitutionem ciuitatis requiri dicatur.
- 72 Vtrum castra, quorum vniuersitati Princeps scribendo ciuitatis nomine decorasset, nomen illud retinere dicantur.
- 73 Castra, qua ciuitatibus subijciuntur, merum non videntur possidere imperium.
- 74 Castra, qua ciuitatibus non sunt subdita, eandem prorsus retinere dicuntur iurisdictionem, quam defen-

defensores etiam ciuitatum possident.

75 Nunquid Doctores merum dicantur habere imperium in Scholares.

76 Constitutio habit a. C. ne filius pro patr. quomodo intelligenda sit.

77 Quot sint meri imperij gradus.

78 Potestatem legis condenda maximi esse imperij, facilimè ostenditur.

79 Quid sit officium iudicis nobile, perbellè declaratur.

80 Senatum legem facere non potuisse affirmatur.

81 Error. Tribouiani, & Theophili in §. senatusconsultum, Institutionum, titulo. de iur. natur. gen. & ciui. apertè manifestatur.

82 Praefectus pratorio non ita generalem facere potest legem, vt omnis populus imperio subiectus eã seruare teneatur.

83 Nūquid membri abscissio capitalis poena dicatur, latissimè discutitur: & affirmatiua ac negatiua opinio cum suis rationibus recensetur nu. 84.

85 Quando membri incisio dicatur habere locum, optimè declaratur.

86 Nunquid missio in carcerem meri dicatur esse imperij, disputatur, difficultasq; omnis noua distinctione sedatur.

87 Nemo iure ciuili perpetuis damnatur carceribus.

88 Qua poena sit intelligenda appellatione poena capitalis perspicuè ostenditur.

89 Benignior semper in poenis accipi debet interpretatio.

90 Poena capitis appellatione mortē naturalem venire non posse, contra Fabium Optinellum concluditur.

Iudi-

- 91 Iudicem, qui Reum morte cōdemnavit, de morte naturali intelligere voluisse credimus.
- 92 Si iudex pœna capitali cōdemnaret Reum, qui eodem crimine versaretur, pro quo deportatio iā à iure communi, capitalis verò à lege deinde municipaliter constitueretur pœna, interpretationē ex mente iuris communis faciendam esse affirmatur.
- 93 Nunquid Reus damnatus suspendi liberetur, si dum subleuaretur fracto laqueo, vivus adhuc cecidisset in terram.
- 94 Qua in magno meri imperij gradu ponantur.
- 95 Verba, qua in propria eorum significatione manere possunt, non sunt pro alijs, & minus proprie accipienda.
- 96 Deportationis pœnā non tantū civitatis amissionē sed quādoq; etiā libertatis priuationē significare.
- 97 Quomodo §. consumitur. l. cognitionum. ff. de var. & extraord. cognitionib. intelligendus sit.
- 98 Libertatem duobus modis considerari posse.
- 99 Ratio, cur praesides deportare non possint, inuestigatur.
- 100 Ratio Alberici confutatur.
- 101 Ratio P'ecentiorum interpretum rejicitur.
- 102 Ratio Bart. quam tradit in l. relegatorum. ff. de interd. & releg. defenditur.
- 103 Ratio Fulgosij probatur.
- 104 Qua in parvo meri imperij gradu ponantur.
- 105 Nunquid Relegatio, capitalis dicatur esse pœna, latissime discutitur.
- 106 Quomodo §. omnibus. l. hos accusare. ff. de accusat. sit intelligendus.
- 107 Nunquid tormēta meri imperij, vel simpliciter potius dicantur esse iurisdictionis.

Nunquid

- 108 Nunquid magistratus municipales torquere possunt.
- 109 Tormenta moderatione, ac mediocritate quadam adhiberi debent.
- 110 Nunquid liberi homines tormentis subijci possint.
- 111 Tormenta mixta dici posse iurisdictionis, nouè ostenditur.
- 112 Coercitionem non solum mixti, sed meri etiam dici posse imperij demonstratur.
- 113 Imperij non meri appellatione, non omnes eius gradus: sed is tantum intelligi debet, in quo gladius potestas reponitur.
- 114 Multa quid sit declaratur.
- 115 Paulum minus rectè in l. si qua ff. de verb. & rer. signif. Labeonem reprehendisse disputationis gratia concluditur.
- 116 Ratio, cur Duumviri multam indicere non possint, inquiritur.
- 117 Ratio Alberici confutatur.
- 118 Rationes recentiorum interpretum reijciuntur.
- 119 Sensus quem recentiores. l. vnic ff. si quis ius dicen. nõ obtemp. nouè accommodant, confutatur.
- 120 Noua affertur ratio.
- 121 Nunquid delegati multam indicere possint.
- 122 Delegatus à Principe multam indicit, non etiam subdelegatus, nouè explicata. l. 2. C. de sport. & sumpt. &c.
- 123 Arbitri nullam indicere possunt multam.
- 124 Nunquid merum ipsum imperium prescribi possit.
- 125 Fundos omnes patrimoniales, ad Prin. ipsiq; dominium pertinentes spatium quadraginta annorum prescribi posse asserimus.
- 126 Quomodo lex finalis. C. de fund. patrim. & l.

hema

- nemo. C. de fund. rei priuat. intelligenda sint.
- 127 Merum imperium directè quidem præscribi nequit, sed vtiliter tantum.
- 128 Rex Francia, Hispania, & Angliæ Imperatori obedire tenentur.
- 129 Liberationē à Principe concessam, ac spatio quadraginta annorum præscriptā reuocari amplius non posse tenemus.
- 130 Personæ priuatæ merum imperium præscribere non possunt.
- 131 Merum imperium delegari prohibetur.
- 132 Nunquid merum ipsum imperium iure pontificio demandari possit.
- 133 Nunquid merum imperium infirmitatis causa alijs committi non prohibeatur.
- 134 Quomodo. l. qui heredi, & l. Maius. ff. de condit. & demonst. intelligenda sint.
- 135 Notarius, qui manibus proprijs instrumenta scriberet tenetur, si aduersa valetudine laboret, alijs scribendum iniungere potest.
- 136 Nunquid Principis delegatus merum imperium demandare possit.
- 137 Sensus Iason. l. vnic. C. qui pro sua iurisdic. iudic. dare. dariue poss. traditus ab aliorum obiectionibus defenditur.
- 138 §. Quindecim l. pater. ff. de leg. 3. quomodo intelligendus sit.
- 139 Conciliationem, quam affert Bellarm. de l. à iudice, & Auth. proximè sequenti. C. de iud. falsam esse perspicuè ostenditur.
- 140 Intellectus Auth. ad hac. C. de iudic.
- 141 Cur imperium dicatur mixtum.
- 142 Quomodo in mixtis denominatio fieri debeat.

L. Qua

- 143 L. Quæritur. ff. de stat. homin. declaratur.
- 144 Conciliatur. §. qui mandatam. l. 1. ff. de offic. eius cum l. imperium. ff. de iurisd. om. iud.
- 145 Nunquid appellatione definitiua sententia sum- maria quoq; intelligatur sententia.
- 146 Maxima est inter detractionem atq; additione differentia.
- 147 Iudicis præceptum in eum, qui confitetur, nõ dis- citur habere vim sententiæ definitiua.
- 148 Accidentia perficiunt secundum quid subiectam, in quo reperiuntur.
- 149 Mixtum imperium quid sit.
- 150 Mixti imperij definitio, quam affert Bart. susli- netur.
- 151 Exactæ rerum definitiones per ultimas fieri de- bent differentias.
- 152 Noua mixti imperij definitio traditur.
- 153 Mixti imperij maximi quæ sint.
- 154 An emancipatio omnibus magistratibus concessa dicatur esse.
- 155 Cognitio ex supplicatione contra sententiã Prin- cipis, atq; Præfecti pratorio mixti imperij maio- ris dicitur esse.
- 156 Quæ sit supplicatio, & quando locum habere pos- sit, dilucide declaratur.
- 157 Nunquid restitutio in integrũ mixti imperij di- catur esse.
- 158 L. fin. C. vbi & apud quem. quomodo intelliger- da sit.
- 159 Maxima est differentia inter mandare iurisdic- tionem, atq; iudicem dare.
- 160 Maioris videtur esse imperij iudicare iubere, quã iudicem dare.

DECRETIS

- 161 Quae mixti sunt imperij magis quam iurisdictionis, magistratibus municipalibus competere non possunt.
- 162 Decreta, bonorum possessiones atq; dationes iurisdictionis appellatione contineri perspicue demonstratur.
- 163 §. si intra. l. si dies. ff. de dam. infec. quomodo intelligendus sit.
- 164 Nūquid tutoris datio mixti dicatur esse imperij.
- 165 L. Neq; mandante ff. de tutorib. & curat. quomodo intelligenda sit.
- 166 Regula. l. i. § si in perpetuum. ff. Si ager vectig. vel emphyt. petat. quomodo accipienda sit.
- 167 Verbum, valeat, quid signifi. et.
- 168 Verbum, dare, quomodo intelligi debeat.
- 169 Tutoris datio magistratibus vel à lege, vel à Principe nominatim semper concessa fuit.
- 170 Potestas dandi tutores iure magistratus non competit.
- 171 Nunquid auctoritas, quae in manumissionibus requiritur, demandari possit.
- 172 An mixtum ipsum imperium delegari possit.
- 173 L. 2. C. de pedan. iudicib. quomodo intelligenda sit.
- 174 L. Nec quicquam §. vbi decretum. ff. de offic. procons. & l. omnia. ff. de reg. iur. declarantur.
- 175 Causa cognitio, quae in minoris praediorum venditione adhibetur, demandari non potest.
- 176 Decreta quae in alimentorum transactione requiruntur, delegari prohibentur.

TRACTATUS DE IURISDICTIONE, AV. THORE HIERONIMO MUSCORNO.



VONIAM de iurisdictione, † atque imperio sum tractaturus, operæpretium fore duxi, vnde originē habuerint quā breuissimè considerare, præsertim cū vnusquisq; rei potissima pars principium sit. l. i. ff. de

orig. iur. Qua in re varias interpretū reperio sententias: Alij. n. originem duxisse à potentia. vt gloss. in c. i. de pac. iuram. firman. in vsib. feud. Alij à fortuna; vt Accursius in l. digna vox; in verbo principalis. C. de legib. Alij, prædictam tamen non excludendo, à Deo ita permittente; cuius sententiæ fuit Andreas de Isernia in feudorum præludijs, existimant. Ego verò duplicem originis causam assignari posse censeo, quarum altera remota, propinqua verò altera dici potest: Remotam: † Deum

A verò

verò ex vno eodemque principio procedentis, cunctas mortalium res mirifice exornat. Quæ sanè verba dilucidè ostendunt, imperium à Deo donari, & si accuratius à nobis perpendantur, planissime constabit, sacerdotium, atque imperium quo ad eorum principium fuisse adæquata. Quæ cum ita sint, concludendum haud dubiè erit: imperium, sicut & sacerdotium à DEO Optimo Maximo tanquam à causa provenire, vt eorum, quæ inter se consimil a sunt, eadem constituatur ratio. Deinde lucidius hoc idem firmo. §. 1. Nouell. 83. vbi imperium à DEO fuisse constitutum clarissime ostenditur. Proximam verò causam: viros illos consilio, ac virtute præstantes dicimus esse, qui dissipatos, atque per agros dispersos homines vnum in locum congregarunt, eosque ex feritate illa ad iusticiam atque fidem colendam transtulerunt, ac ciuitates tandem inuento diuino, & humano iure mœnibus sepserunt, vt scitè testatur Plato, in libello de Regno.

- 4 Sed quoniam † omnis, quæ à ratione suscipitur de aliqua re institutio, debet à definitione proficisci: vt intelligatur, quid sit id, de quo disputetur, vt Tullius libro primo de Officijs, & Baldus in præludijs feudorum, num. 8. testatum reliquerunt: vtile futurum puto, si primum quid sit ipsa iurisdictio breuiter aperiamus.

Iurisditionem Accursius in l. 1. in verbo, potest. ff. de iurisdic. omn. iud. definit, potestatem de publico introductam cum necessitate iuris dicendi, & æquitatis statuendæ,
 quæ

DE IURISDICTIONE.

153

quæ quidem definitio licet pluribus argumentis à clarissimo Bolognetto impugnetur: ac tandem ab eo defendatur, mihi tamen non probatur, primò: quia non competit omnibus, † quæ sub definito continentur, vt voluit Iurisconsult. in l. 1. §. dolum. ff. de dol. mal. merito enim imperio, quod in Principe considerare dicitur, præsens definitio conuenire † non videtur: cum ei necessitas dicatur adesse nulla: legum enim laqueis solutus est. l. Princeps. ff. de legibus. Scio ego quidem Decium in d. l. 1. quem etiam ferè sequuntur omnes, velle tueri Accursium, dicendo: Principem, etsi legibus solutus sit: honestatis tamen necessitate omninò teneri oportere. c. Rex debet, 23. q. 5. Sed hæc sua defensio mihi non satisfacit: cum perpendo verbum illud, necessitate, in definitione positum: cuius hanc esse reperio naturam, † vt omnimodam: neque v. l. 7. lo modo voluntariam præ se ferat coactionem: quamuis enim honestas, conscientiaque ipsa inclinet, † inducat, atque ratione quadam id suadeat: non propterea tamen necessitatem aliquam mihi videtur afferre: videmus enim obligationem, quæ à nostris Iureconsultis ad antidora appellatur: plurimum in se honestatis continere, nam præclarum quidem, ac laudabile est, quo beneficienti beneficiamus. l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de petition. hæred. nec propterea dicemus honestatem ipsam vllâ producere posse vim, præsertim cum necessariū propriè dicatur illud esse, quod nobis etiam inuitis fit. §. necessarij. Institutionum titulo de hæred. qualit. & disse-

differen. Quæ cum ita sint, nemo meo quidem
 iudicio erit, qui non absurdum esse fateatur:
 Principem ita necessitate teneri, vt ad ius di-
 cendum inuitus etiã cogatur. Nec obstat
 9 quod obijciunt de dic. c. Rex. nam verbum il-
 lud, †debet, quod isti perpendit non coactio-
 nem, sed rationalem quandam persuasionem
 mihi denotare videtur. Præterea aliã quoque
 ratione ostendo Accursij definitionem falsam
 esse: siquidem verba illa, & æquitatis statuendi-
 dæ, mihi videntur omnino superuacanea es-
 se. quippe cum sub illis verbis, iurisdicendi,
 optimè comprehendi possint: iuris enim ap-
 pellatione venit proculdubio omne, quod æ-
 quum atq; bonum dicitur esse. l. i. in prin. ff. de
 iust. & iur.

10 Omissis itaque † aliorum definitionibus
 puto ego sic posse commodè definiri: iurisdic-
 tio est potestas ad ius dicendum. Ius autem
 dicere quid sit, ex Ciceronis Oratione in Ver-
 rem quarta, optimè colligi potest, cum dixit:
 Quid ego istius in iure dicendo libidinem de-
 monstrum? Quis vestrum non ex vrbana iu-
 risdictione cognouit? Quis vnquam isto præ-
 tore Chelidone inuita lege agere potuit? Iu-
 dices citari iubet: iubet citari Heraclium: Ci-
 tatur Reus sopatrus. Stenium citari iubet, atq;
 vt aliquando de rebus ab isto cognitis, iudi-
 catis, & de iudicibus datis desistamus dicere,
 ex quibus verbis dilucidè constat: ius dicere
 11 aliud nil esse, †quàm Magistratū audita causa
 vel iudicare, vel iudices dare. Vnde apud Sue-
 toniū sæpe nunc Imperatorē ius dixisse, nunc
 cognouisse, modo iudicasse scriptū reperimus.

Sect

DE IURISDICTIONE.

154

Sed quoniam in reiicienda Accurfij definitione dictum est: Merum ipsum Imperium sub iurisdictione veluti sub suo genere contineri, non absurdè quæri posset: Nunquid iurisdictionis appellatione tam merum, † quàm mixtum comprehendatur imperium, in qua quidem difficultate mihi non videtur à communi sententia recedendum, quæ dilucidè probatur. l. i. in princip. ff. de offic. eius, & c. in qua scribit Papinianus: magistratus errare, qui, cum publici iudicij exercitationem haberent, lege, Senatusconsultouè delegatam veluti lege Iulia de adulterijs, iurisdictionem suam mandant. Ex quibus mihi videtur perspicuum esse: Merum ipsum Imperium tanquam speciem sub iurisdictione proculdubio contineri, alioquin sequeretur: magistratus non errare, si eam mandarent. Præterea hoc ipsum noua ratione probamus, quæ ut clarius intelligatur, breuiter sciendum est: Imperium ipsum sub iurisdictione tanquam suo sub genere haud dubiè comprehendi: id enim titulus, qui legibus generalior dicitur esse, clarissimè nobis ostendit: ex quo illud intelligi volumus rectè dici posse: Imperium † esse iurisdictionem, non autem contrà, iurisdictionem Imperium esse: cum simplex reperiri possit iurdictio, quæ nullo modo videtur includere Imperium. His ita cognitis, sic argumentamur: Formæ contentæ sub genere inferiori continentur etiam sub genere superiori, † ut scitè declarat Aristoteles in libris Topicorum, sed Imperium dicitur esse genus inferius ipsa iurisdictione: ergo species, quæ

A 3 sub

TRACTATUS

6 sub imperio continentur: debent etiam haud dubiè sub iurisdictione comprehendi: sed hæc quidem sunt merum, & mixtum imperium. Concludendum itaque est: eas sub iurisdictione veluti sub genere superiori cõplecti oportere. Nec me mouet. c. 1. de pac. constan. in feud. titul. à Bellarmato contra communem sententiam nouiter adductum: quia faciliè respondemus: locum illum contrariam potius sententiam probare: si quidem Imperator iurisdictionem eo in loco veluti genus in criminales atque pecuniarias causas mihi diuidere videtur: vt ibi etiam rectè animaduertit Accursius, Et quod causarum criminalium disceptatio iurisdictionis sit, apertè demonstrari potest ex Codicis titulo, qui de † iurisdictione generaliter scribitur, & vtrunque iudicij genus respicit. Quod etiam verum esse, Primum ostendo testimonio Asconij Pædiani, qui in argumento actionis in Verrem quartæ, disertè ostendit, res capitales iurisdictionis esse. Deinde idem comprobo auctoritate Suetonij, qui in Augusti vita capite 33. in hæc verba scribit: Dixit autem ius non diligentia modò summa, sed & lenitate: si quidem manifesti parricidij reum, ne culleo insueretur, quod non nisi confessi afficiebantur hac pœna. Postremò idem firmari potest. l. 2. §. & quia. ff. de origine iuris, in qua dicitur: Consulibus permissum non fuisse, vt ipsi de capite ciuis Romani iniussu populi ius dicerent. Ex his itaque concludimus, rei capitalis cognitionem iurisdictionis proculdubio esse, atque ideò iurdictio ipsa veluti genus in criminales,

DE IURISDICTIONE.

155

nales, atque pecuniarias causas, in d. c. i. merito diuisa fuit. Neque me latet Ludouicum Charondam in libello de iurisdictione: cui etiam assentitur Franciscus Hotomannus in commentario de verbis iuris, tenere: Merum imperium † puram esse potestatem, nullique immixtam iurisdictioni, quæ apud populum reseruabatur, & cum de animaduertendo in facinorosum ciuem ageretur extra ordinem quæstores populus constituebat, quibus merum illud Imperium omnis iurisdictionis expers dabatur, vt in noxium tantum animaduertent: eumque secundum legem punirent. Sed horum sententia mihi non probatur: certum enim, atque persuasum habeo, imperium, de quo in præsentis loquimur, à iurisdictione vnquam separari non posse, nam si ab ea seiungeretur, tunc haud dubie seueritas, atque, vt ita dicam, tyrannis quædam potius diceretur, neque possum mihi persuadere: Populum merum ipsum imperium iurisdictionis expers quæstoribus vnquam dedisse, sed eius tantum puto executionem eis semper commissam fuisse, cum de puniendo ciue tractaretur. Concludamus itaque ex his merum ipsum imperium à iurisdictione non separari, sed veluti suo genere sub ea contineri.

16

Sed ex his pulchra sanè oritur dubitatio: Nunquid Princeps iurisdictionem alicui concedendo, † merum, & mixtum quoque imperium transferre intelligatur. In hac difficultate non eadem interpretum est sententia: Baldus in l. cum multa. C. de bonis que liber. Paulus de Castr. in consil. 132. incip. Notandum est:

17.

A 4 est:

est. Alexand. consil. 33. incipiente viso processu, in quarto volumine, tenent, Principem concessa iurisdictione, merum etiam, atque mixtum concedere voluisse Imperium. Nituntur autem potissimum auctoritate eiusdem Alexand. quippe qui in l. i. ff. de offic. eius, scribit Principem, qui vniuersam iurisdictionem demandasset, merum quoque Imperium tradidisse intelligendum esse: Quare idem videtur dicendum in quaestione nostra, vt sub iurisdictione iam concessa, merum quoque intelligatur Imperium permissum. Omissis aliorum responsionibus placet mihi, vt dicamus non paruam esse differentiam inter delegare merum Imperium, atq; illud idem alteri concedere, nam quando demandatur nullum mihi videtur Principis prauiudicium considerari posse: cum ipse possit quodcumque sibi libuerit illud reuocare: quod longe secus est in ipsa iurisdictione concedenda: hoc enim casu priuari ea Princeps videtur, quod in re dubia praesumi non debet, argumento eorum, quae notant Dd. in l. legatus. ff. de offic. praesid.

Secundò in eandem sententiam adducitur haec ratio, omnes species sub suis generibus aequaliter contineri debent. l. i. §. generaliter. ff. de legat. praestan. & tradunt omnes, in l. si duo. in fine. ff. de administrat. tutorum. sed iurisdicatio dicitur esse genus, cuius tres sunt species, merum, mixtum Imperium, ac simplex iurisdicatio, vt supra dictum est, ergo sub ipsa has etiam omnes contineri necessarium est. Sed breuiter respondemus rationem hanc locum

locum non habere, quando genus ipsum pro sua quoque specie accipi possit, tunc enim in specie potius, præsertim si dubij simus, capi oportet, ut eleganter tradit Bart. in l. hoc legatum. ff. de leg. 3. Ex his itaq; concludendum est, iurisdictionem à Principe concessam non generatim, sed speciatim potius accipiendam esse.

Contrariam sententiam tenuit Ias. in l. imperium. ff. de iurisdictione omnium iud. quæ etiam plurimi sequuti sunt, præsertim Fabius Obtrnellus, qui nouis, ut ait, rationibus eandem comprobare conatur sententiam. Primò itaque adducit. §. sed ius quidem, versic. sed quotiens. Institution. titul. de iur. natur. gent. & ciuil. in quo scribit Iustinianus, ius ciuile ex vnaquaque ciuitate, in qua obtinet, appellationem sumere, si quis enim leges Solonis, qui Atheniensibus leges conscripsit, aut Draconis, qui Lacedæmonijs, ius ciuile Atheniensium, vel Lacedæmoniorum, appellare velit, non omnino peccauerit: Quòd si quis indefinite ius ciuile dicat non addito cuiusnam ciuitatis, Romanum significare videtur. Quare idem quoq; dicamus in proposito nostro, ut is, qui indefinite iurisdictionem dixerit, simplicem tantum significasse videatur iurisdictionem.

Sed hoc mihi videtur contrariū probare eius, ad quod citatur, cum enim Imperat. nihil aliud eo in loco declarare intendat, nisi nomina, quæ plures habent significationes, si dubij simus, de qua intelligantur, eam retinere significationem oportere, quæ cæte-

TRACTATUS

10
 40
 ris nobilior dicitur esse, videtur merum ipsum imperium in quaestione nostra haud dubie accipiendum esse, quippe cum excellentior Jurisdictionis significatio merum imperium dicatur esse. Sed, ut verum, ni fallor, huius. §. sensum asseramus, illud praeter alios omnes monendum est: ius † civile non posse dici genus vnam naturam communem habens, ut plerique affirmare videntur, sed eiusmodi putato esse naturae, cuiusmodi sunt nomina, quae secundum prius, & posterius dicuntur, ius enim civile prius de Romano, posterius verò de alijs dici perspicuum esse puto, exemplo, quod Iustinianus eo in loco asserit de poeta, qui prius de Homero, posterius verò de alijs verificatur: sicuti etiam dicimus de eo quod est, nam primò de substantia, secundò verò de accidentibus ipsis dicitur, ut scitè declarat Arist. 4. Metaph. tex. 2. Ex his itaque concludimus. §. illum ad rem nostram facere non posse, quippe cum de iurisdictione loquamur, quae non ad vnum, sed generale potius appellatur nomen.

21
 Secundò mouetur ipse hoc argumento. Quando dubitamus † de significatione alicuius nominis, ad vsum loquendi communem recurrere semper debemus. l. Labeo. ff. de suppellect. leg. sed vulgaris omnium sermo requirit, ut iurisdictione speciatim potius, quam generatim accipiatur. l. more maiorum. l. iubere cauere. ff. de iurisdic. omn. iud. ergo sub iurisdictionis nomine non imperium, sed simplex tantum iurisdictione intelligi oportet.

Sed hoc argumentum procederet, si probaretur;

retur: iurisdictionem ipsam secundum communem usum loquendi pro simplici, atque pura tantum iurisdictione accipi oportere, vt etiam dicemus in dissolutione huius questionis. possem & aliter respondere: verba, ¶ quando latinè concipiuntur esse semper interpretanda secundum latinos, & non vulgares homines, vt eleganter declarat Barto. in l. si quis filiabus. ff. de testam. tuto. & Alexan. in consil. 2. volum. 1. & propterea cum ex proprietate, atque latinitate sermonis merum etiam sub iurisdictione comprehendatur imperium, illud quoque haud difficulter intelligendum erit. Neq; obstant iura, quæ in cōtrarium sunt adducta: quia loquuntur de iurisdictione, quæ demandari potest: ideo mirum non est si in eum non intelligatur imperium: cum alteri committi illud non possit, vt notant omnes in d. l. 1.

Tertiò affertur hæc ratio: Quotiescunque lex, Senatusconsultum, constitutiōe Principis, merum siue mixtum ipsum imperium alicui confert, illud quidem in specie transferri semper solet. l. 1. ff. de offi. eius. Sed merum imperium non videtur in casu nostro speciatim concessum: cum non expressis, sed sub generalibus comprehendatur verbis. argumento. l. uxorem. §. felicissimo. ff. de lega. 3. & l. non dubium. §. quod ad omnes. C. de legibus, ergo sub iurisdictionis nomine non videtur intelligi posse. Quod etiā eo firmari potest, quod leges omnes, quæ de mero imperio mentionem faciunt, expressis semper verbis illud manifestare solent, vt patet in l. illicitas. §. qui vniuer-

vniuersas, & l. præses. 2. ff. de offic. præsid. cum similibus.

23 Sed his ego breuiter respondeo, Merum ipsum imperium, et si expressis semper debeat concedi verbis, non tamen necesse est, quin sub † iurisdictione contineri dicatur, quippe cum expressum illud haud dubie dicatur esse, quod ex verborum etiam vi colligi potest, vt tradit Bartol. in l. prætor. in princ. ff. de oper. nou. nunciat. & l. 1. ff. de vulgar. & pupillar. substitut. quibus ego etiam addo d. l. non dubium, in qua dicitur ea, quæ expressa nō sunt, ex legis voluntate colligi posse. Quod verò ipsi obijciunt de l. illicitas, & de l. præses, plane alienum est, nulla alia enim de causa eis in locis de mero imperio fit mentio, nisi, vt declaretur, qui sint magistratus, qui illud retinere dicantur, id autem à quæstione nostra diuersum esse neminem puto, qui aperte non videat.

24 Quartò inducitur. l. alimenta. §. basilicæ. ff. de aliment. & cibar. leg. ex qua † colligunt interpretes: rem, de qua speciatim prouisum est, sub generali concessione amplius venire non posse, sed lex, seu imperat. iam in specie constituerint, atque prospexerint, qui merum debeant exercere imperium, vt videre est in proconsule, prætore, atque præfecto prætorio. ergo ex vi verborum illud intelligi non videtur posse. Non possum non vehementer admirari de hoc Excellētissimo viro, cum sibi persuadeat huiuscemodi ratione opinionem suā optime probari posse, quæ quidem si accuratius intelligatur, aptè dilui potest, fateor enim
ego,

ego merum ipsum imperium sub iurisdictione venire non posse, quando seiunctum, atque omnino separatum ab ea fit: hancque puto esse sententiam. d. §. Basilicæ: quamvis enim cibatorum nomine, quæ libertis, libertabusque relicta sunt, basilicæ quoque alimenta veniant, tamen, quia à principio separata, atque distincta fuere, optimè fit, ut sub eorū genere comprehendi non videantur.

Postremò nititur, l. item apud Labeonem; §. hoc edictum. ff. de iniur. in qua scribit Vlpianus ea, quæ insignia, atque notabilia sunt, non generatim, sed sigillatim semper exprimi oportere, sed merum, atque mixtum imperium dicitur esse quid dignissimum, ac præstantissimum, cum principis ossibus affixum esse dicatur, ut eleganter tradit Bald. in l. morè maiorum. ff. de iurisd. omn. iud. quare non videtur sub iurisd. vniuersim facta comprehendi posse.

Sed ego respondeo nullum sequi absurdū, si ea, quæ notabilia sunt, ad maiorem declarationem quandoque exprimantur, sed quod necesse sit, id semp. fieri, prorsus negamus: Hoc verum esse ex eodem. §. aperitissimè ostendi potest, scribit enim eo in loco Iuriskon. prætozem, tametsi ex generali iniuriarum causa agi possit, in specie tamen loqui voluisse: nam ea, quæ notabiliter sunt, nisi speciatim notentur, videntur esse quasi neglecta. Quibus planissimè constare videtur necessarium non esse, ut, quæ insignia, atque excellentia sint, expressis semper verbis declarentur, non enim verè, atque propriè, sed quodammodo neglecta viderentur.

viderentur: præterea dici potest, merū ipsum imperium cū non fuerit expressum, sub iurisdictione tanquam neglectum comprehendere oportere.

Solutis itaque vtriusque sententiæ argumentis, Nunc quid hac in re sentiendum sit, breuiter aperiamus. Censeo equidem mētem eius, qui disponit diligentissimè attendendam esse, cū dubitamus: an sub aliquo generali nomine quippiam aliud intelligatur: Mens autem ipsa tum ex verbis superioribus, tum etiam sequentibus colligi potest: ea enim, quæ sequuntur optimè declarant, quæ proximè præcedunt. l. si seruus plurium. §. fin. ff. de leg. 1. Ex his illud perspicuum esse ¶ volumus: Principem, qui omnimodam donaret iurisdictionem, merum quoque haud dubiè concedere voluisse imperium, vt tradunt omnes in l. si in aliqua. ff. de offic. procons. atque hoc idem dicere non dubitamus, si castrum cum libera iurisdictione concederetur, nam dictio illa tantæ virtutis est, vt etiam quæ speciali indigere videntur concessione, per eam venire dicantur: videmus enim procuratorem facere posse omnia, quæ speciale requirunt mandatum, si ipse libera cum potestate constitutus sit, vt disertè tradit Bart. in l. procurator cum libera. ff. de procur. Bald. in l. illud. §. 1. C. de minoribus. Paulus de Castr. in l. iurisiurandi. §. defensor. ff. de iureiur. Quod si voluntas, atque mens ipsius, qui disponit obscura sit, neque possit hoc modo colligi: tunc considerandus est cōmunis vsus loquendi, nam si ea in ciuitate solitum esset, vt iurisdictione-

dictionis nomine merum quoque intelligatur
 imperium, idque lucidissime probaretur, haud
 dubie comprehenderetur. argumento eorum,
 quae notantur in l. Labeo. ff. de suppellect. le-
 gat. Qui sane si non appareret, putarem per-
 sonam eius, cui concessa videtur iurisdictio,
 inspiciendam esse, si enim illustris sit, atque
 in dignitate reperiatur, conijcitur Principem
 illud quoque concedere voluisse, ut notat
 Baldus in l. plenum. §. equitij. ff. de usu, & ha-
 bitat. Barbat. in c. quod translationem. de
 offic. legat. & Ias. in l. liber. homo. ff. de verbo,
 obligat. At si hoc ipsum quoque deficeret,
 profecto considerandum esset, quid Princeps
 solitus esset concedere, nam si moris eius es-
 set concedendo iurisditionem merum etiam
 transferre imperium: nulla quidem dubitatio
 esset, ut scribit Ioan. Andr. in additionibus ad
 Speculat. in titul. de locat. §. 1. & Roman. in
 consil. 217. si vero non valeamus id assequi
 coniecturis, atque omnino dubij simus: non
 dubitarem, quin merum quoque sub iurisdic-
 tione, veluti suo genere comprehendatur et
 imperium, nulla alia quidem ratione, nisi,
 quia ex sermonis proprietate proculdubio
 sub ea contineri mihi videtur. Ex his conclu-
 do falsam esse Obtinelli, & aliorum opinio-
 nem, qui tenent: Principem, & si omnem al-
 cuius castri iurisditionem concesserit, non
 propterea videri merum etiam imperium
 transferre voluisse. Neque ad rem pertinet,
 quod obijciunt de. l. solet. cum sequ. de iurisd.
 om. iud. ff. ex qua colligunt dictionem illam,
 omnem, si iurisdictioni fuerit coniuncta, ope-
 rari,

rari, vt non de mero imperio, sed de simplici potius iurisdictione intelligatur: quia facile respondemus, verba generatim, atque indefinite prolata in eisdem semper terminis, de quibus loquuntur ex Bart. sententia. in l. i. §. nunciatio. ff. de oper. nou. nunciat. coangustanda esse, & propterea cum prætor merum ipsum imperium alijs mandare non possit. l. i. ff. de offi. eius. merito fit, vt dictio illa, omnis, de simplici tantum iurisdictione dicatur. Quod longè secus videtur esse in principe, qui non solum mixtum, sed merum etiam imperium concedere potest.

27 Sed quoniam superius conclusum, atque firmatum est appellatione iurisdictionis concessæ non solum merum, sed mixtum etiam venire imperium: non inutilis adhuc exortitur dubitatio: Nunquid lex municipalis, quæ simpliciter de iurisdictione facit mentionem, tam ordinariam, quam etiam delegatam comprehendere videatur iurisdictionem. Qua in re Alexan. in titul. de iurisd. omn. iud. ex mente Glos. concludit vtranque contineri posse; illud tamen adijciendo, materiam, de qua agitur semper inspiciendam esse, sed quia hæc Alexandri sententia non videtur perfecta, cum non aperiat, quid in re dubia tenendum sit: Ideo Antonius de But. in c. sua. de offic. vicar. quem etiam sequitur Ias. & Bolog. in tit. de iurisd. omn. iud. tenet, ordinariam tantum iurisdictionem in hoc casu comprehendere oportere. Huius autem sententiæ potissimum argumentum adducitur à Bolognetto, quod huiusmodi est. Vbi cumq; nomen aliquod & generatim & spe-

& speciatim capi potest: si lateat quomodo accipiatur, in specie, & in ea quidem, quæ alijs potètius dicitur esse, sumi oportet. §. sed quotiens. Institut. titul. de iur. nat. gent. & ciuil. & pulchrè tradit Bartol. in l. hoc legatum. ff. de leg. 3. & l. 1. ff. de edend. Sed iurisdictione tum ordinariam, tum etiam delegatam sub se comprehendit. Ergo cùm dubij simus, de qua intelligatur, ordinaria veluti potètius intelligi debet.

Sed respondeo simpliciter verum non esse: nomina, quæ generatim, & † speciatim capiuntur, in specie semper potètius accipienda esse: regula enim illa locum habere eo solo casu videtur, quo res ipsa necessariò expostularet: vt nomen illud vno tantùm modo sumeretur, tunc enim speciatim potètius accipi oportet, vt eleganter tradit Decius in l. imperium. ff. de iurisd. omn. iud. cùm itaque in proposito nostro nihil repugnare videatur, si iurisdictionem in vniuersum capiamus, concludendum proculdubio erit non solum ordinariam, sed delegatam etiam eius appellatione comprehendendam esse.

Secundò in eandem sententiam adducitur l. 1. §. qui mandatam. ff. de offic. eius, in qua vult Papinianus eum, qui mandatam iurisdictionem suscipit, proprij nil habere posse, sed eius, qui mandauit iurisdictione vti, quibus constare videtur, iurisdictionem delegatam, propriam dici non oportere. Quare mirum non est, si in iuribus municipalibus, quæ propriè intelligenda sunt, comprehendendi non dicatur, argumento eorum, quæ tradunt Dd. in

l. 3. §. hæc verba. ff. de negot. gest.

Sed hoc argumentum facile solui potest, maxima enim mihi videtur esse differentia, an verbum illud, proprium, ad delegatum, an verò ad iurisdictionem referatur. Confiteor, enim delegatum proprii nil habere posse, sed ex his sequi nō video quin iurisdictione, qua ipse utitur, verè, atq; propriè dicatur esse iurisdictione.

Postremò recentiores interpretes ad comprobendam hanc sententiam novam conantur asserere rationem, dicendo, regulam iuris esse, quod cui non competit definitio, nec definitum etiã competere debet, vt tradunt omnes in l. omnis definitio. ff. de regul. iur. Sed iurisdictionis definitio, quam tradit Accurs. in d. l. i. non videtur accommodari posse iurisdictioni delegatæ: quia de publico non videtur introducta esse: præsertim cùm neq; publica dicatur delegati persona, neque vllam etiam ad ius dicendum videatur habere necessitatem: Quare ex his concludunt, eos propriis non retinere iurisdictionem, & per consequens in legibus municipalibus comprehendi non debere.

Sed hoc argumentum mihi videtur nullius esse valoris, nititur enim ea iurisdictionis definitione, quam superius pluribus rationibus reiecimus. Sed si eam etiam tanquam veram admittamus, dicimus adhuc eorum argumentum falsum esse: si quidem delegati iurisdictione mihi videtur esse potestas de publico introducta, cùm delegatio ipsa iure permissa sit, Præterea dico tatum abesse, vt delegatus

non

non habeat iurisdicendi necessitatem, vt potius eam dicatur habere.

Contrariam itaque sententiam tenuit Sapia, quem sequitur Mandellus in titul. de iurisd. omn. iud. cui nos quoque assentimur, eamque omiſſis aliorum argumentis præter alios duabus rationibus firmamus, quarum prima est deprompta ex. d. l. imperium, quo in loco definiens Iuricons. iurisdictionem, dicebat, iudicis dandi potestatem esse, quæ quidem definitio cum delegato cõpetere videatur. l. cum prætor. versi. is quoque. ff. de iud. sequi necesse est, vt iurisdictione etiam ipsa verè, atque propriè ei conuenire dicatur.

Altera verò ratio desumitur ex. l. iudex posteaquam. ff. de re iud. in qua videtur concludere Vlpianus, iudicis appellatione non solum ordinarium, sed delegatum etiam intelligi posse, quare id ipsum mihi videtur in proposito nostro dicendum, præsertim cum differentix ratio assignari possit nulla. Ex his concludimus cõtra Bolog. iura municipalia, quæ statuunt, vt nemo, qui iurisdictionem habet, domi ludos teneat, non de ordinario solum, sed de delegato etiam disponere voluisse, quamuis enim materia sit pœnalis, & angustè veniat interpretanda. c. in pœnis. de regul. iur. in 6. tamen hoc in casu ratione publicæ utilitatis dicitur fauorabilis, atque dilatanda, vt scitè declarat Bart. in l. 2. §. exercitum. ff. ex quib. caus. infam. irrogat. multum enim Reipublicæ videtur interesse, ne ludi exerceantur, præsertim ab ijs, qui iurisdictione potiuntur, vt notant omnes in titulo. de Alex. lus. & aleat.

B a

Ex

Ex his etiam illud perspicuum esse voluimus: sententię appellatione, de qua à lege municipali plerunq; fit mentio, non eam solum, quę negotium definire dicitur, sed illam etiã, quę à nostris interlocutoria appellatur, proculdubio intelligendam esse, atq; in hanc sententiã tribus rationibus à nemine, quem ego hætenus viderim, excogitatis adducti sumus, quarum prima est: quia sententiã æquę propriè comprehendit tam eam, quę totam definit controuersiam, quã etiam eam, quę aliquid obiter ad causam pertinens decernit: quippe cùm sententiã generale dicatur esse nomen, sub qua illæ tanquam species continerì dicuntur, vt notant omnes in titul. de re iud. Quare concludendum erit, vtranque intelligi posse.

Secunda ratio desumitur ex l. iudices. C. de sententijs, & interlocution. om. iud. in qua de sententiã simpliciter fit mentio, & tamẽ vtranque intelligere nobis necesse est.

Postrema verò ratio huiusmodi est. Validum dicitur esse argumētum à lege ad ius municipale, vt scitè notat Ias. in l. si quis iniquū. §. si is pro quo. num. 6. ff. quod quisque iur. Sed lex ipsa quando vult facere mentionem de sententiã, quę prorsus negotium definit, non simpliciter de ea loquitur, sed addit semper aliquid, ex cuius vi intelligitur diffinitiuã: hoc quidem obseruaui in l. cùm iudex. l. cùm solitum. & l. cùm præses. C. de sentent. & interlocut. omn. iudic. quare id ipsum dicamus in casu nostro, nam si mens eorum, qui ius illud municipale conscripserunt, fuisset,

vñ

vt de sententia tantum definitiua intelligeretur nō ita simpliciter loquuti fuissent, sed magis eorum mentem nobis declarassent.

Neq; me mouet, quod obijciunt interpretes: statuta propriē esse intelligenda, atq; ideo sententiam tantum definitiuam veluti propriē sententiā intelligi oportere: quia respondemus argumentum procedere, quando sententia interlocutoria non diceretur propriē sententia, quod apertē falsum est; cū species suis generibus æquē propriē contineri dicantur, vt ex ijs, quæ superius dicta sunt, faciliē quiuis potest intelligere.

Exposita iurisdictionis definitione proximum est, vt imperij quoque definitionem in medium afferamus: quæ quidem abundē explicabitur, si prius quàm breuissimē videamus quid sit potestas, & an imperium in magistratibus, vel in principe potius considerē dicatur. Quod igitur ad primum pertinet, illud scire oportet: Potestatem nomen esse (vt ita dicam) generalissimum, pluracq; significare: in persona magistratuum, imperium: in persona liberorum, patriam potestatem: in persona serui, dominium, vt perspicuē declarat Paulus in l. potestatis verbo. ff. de verb. significa. sed hic dubitant Dd. An potestas speciatim sumpta, quæ magistratibus tantum competere videtur tam merum, quàm mixtum comprehendere dicatur imperium. Paulus Castrensis in l. eum qui. ff. de iurisdic. om. iud. quem etiam sequitur Decius in d. l. imperium. tenet, merum tantum contineri imperium, Primum autem, & summum illorum ar-

gumentum ducitur ex. l. imperium, vbi scribit Vlpianus merum imperium gladij esse potestatem ad animaduertendum in facinorosos homines, quod etiam potestas appellatur. Sed huic argumento facile respondemus: confitendo merum quandoque imperium appellari posse potestatem, sed propterea non excluditur, quin mixtum etiam sub ea comprehendatur imperium. Præterea in hanc sententiam adducunt. d. l. eum qui, quo in loco volens Iuriscons. declarare qui sint illi magistratus, qui in potestate aliqua sunt, exemplum ponit in proconsule, atque prætore, qui merum dicuntur habere imperium, sed hæc quidem ratio mihi videtur cōtrarium potius probare, nam ij magistratus non solum merum, sed mixtum etiam retinere videntur imperium, vt clarissimè patet tum ex titul. de offic. procons. tum etiam ex titul. de offic. præsid. Postremò Decius, qui argutissimè hanc sententiam defendit, citat l. 3. §. si. ff. de recep. arbitr. l. nec magistratibus. ff. de iniur. & l. sed & si per prætorem. §. ait prætor. ff. ex quib. cau. maior. Sed hæc quidem iuris loca mihi videntur ad rem facere non posse: cùm in illis ne verbum quidem de hoc reperiat, demirorq; grauissimum illum virum ad quæstionem nostram hæc accommodare voluisse.

Contrariam itaque sententiam tenuit Fulgof. in d. l. imperium, quæ mihi quoque plurimum satisfacit. Potest autem dilucidè probari. l. potestatis verbo, quam superius etiam adduximus, in qua dicitur potestatis nomen in persona magistratum imperiū significare, sed

DE IURISDICTIONE.

162

sed cum imperium ipsum in merum atq; mixtum diuidatur imperium, sequi necesse est, vt potestas etiam, quæ ad magistratus pertinet, vtrunq; complecti dicatur imperium. Quod etiam firmari potest, nam non reperitur in iure nostro potestatem simpliciter prolatâ promero tantum accipi imperio, sed vbi lex per potestatem illud denotare velit, addit semper aliquid, cuius virtute ipsum intelligere necesse est. Præclarum huius rei extat exemplum in l. 2. §. exactis. ff. de orig. iur.

Sed iam tempus est, vt breuiter videamus, Nunquid imperium in magistratibus, vel in Principe potius residere videatur. Eruditissimus Alciatus † in d. l. imperium, vult contra omnium ferè sententiam in Principe tantum confidere, quod ipse eò probat, quod magistratus imperij tantum exercitationem habere dicuntur. l. 1. ff. de offic. eius, atque ideo administratores, siue potius executores. Nouel. 60. appellantur.

Sed contrariam sententiam omnes ferè interpretes sequuti sunt, à quibus dissentire nō licet, videtur enim hæc sententia clarissimè probari. l. & si prætor. ff. de offic. eius. in qua Iulianus scribit, prætorem, qui alienam exequitur iurisdictionem non pro suo imperio, sed pro eo, cuius mandato ius dicit, agere. atque etiam hoc ipsum firmari potest. l. 4. ff. de offic. præsid. vbi præsidis imperiū habere planissimè ostenditur: scio equidē Alciatum his iuris locis respondere: Magistratus nō ratione iuris, sed exercitationis potius imperiū habere posse. Sed hæc responsio mihi videtur

B 4

aper-

apertè confundi. l. si quid erit. ff. de offic. pro-
 consul. in qua Ulpianus scribit, legatum procon-
 sulis neque animaduertendi, neque coercendi
 ius retinere posse: Quod si aliquid contigerit,
 quod maiorem videatur exigere animaduer-
 sionem, ad Proconsulem, illud remitti debet,
 Quibus dilucidè constat: proconsulem ani-
 maduertendi ius habere. Quod etiam clarius
 firmatur. l. legatus Cæsaris. ff. de offic. præsid.
 in qua Papinianus scribit; præfides abdicando
 se, imperium non amittere. Neque obstat,
 quod obijcitur de d. l. i. quia plana videtur es-
 se responsio: Magistratus, qui ius habent, eius
 quoque exercitationem possidere,

84 Vt autem omnia, quæ ad hanc quæstionem
 pertinere videantur, facillimè dissolui possint:
 illud prius diligenter animaduertendum pu-
 to: † iurisdictionem, siue imperium duobus
 modis tradi posse, aut enim princeps illud si-
 bi cumulando, aut eo sese priuando alteri
 concedit, vt tradit Barto. Bald. Paulus de Ca-
 stro in l. vltima. ff. de iurisdictione omn. iud.
 & clarius idem Paul. in l. testamenta. C. de te-
 stam. atque id ipsum eodem in loco perspicuè
 notat Angel. Hoc etiam verissimum esse testa-
 tum nobis reliquerunt, Abbas in c. 3. de offic.
 ordin. & Roman. in consil. 72. His ita cogni-
 tis: duas ponimus conclusiones, quarum pri-
 ma huiusmodi est, Magistratus non ita viden-
 tur habere imperium, vt Princeps eo priuari
 dicatur: quia hoc apertè falsum est: cum illud
 tantum cum eis communicet, vnde poterit &
 ipse in eisdem etiam causis quodocunque si-
 bi libuerit iudicare. Altera verò conclusio est:
 Magi-

Magistratus dicuntur habere imperium per quandam communicationem, atque ut ita dicam, accumulationem; Nam Princeps imperio non priuatur, sed accumulatur, atque eius potestati adiungitur magistratus ipse. Ex his concludimus ex mente præstantissimi Tiberij Deciani verum atque germanum sensum. l. i. ff. de constitution. Princip. in qua scribit Vlpianus, populum Romanum lege Regia lata, ei, & in eum omne suum imperium, & potestatem transtulisse, quæ quidem verba sic interpretor; populum Romanum, non solum Principi dedisse imperium, ut dictatori dare solebat, cui periculossimo Reipublicæ tempore summam potestatem permittebat, sed illud etiam in eum contulisse, ut omnino se priuari voluisset. Ex his itaque perspicuum esse arbitror, Principem solere magistratibus concedere imperium, non eo quidem sese priuando, sed illud potius cum eis communicando.

His ita declaratis, nunc quid sit Imperium ipsum simpliciter sumptum, quod nobis precipue declarandum instituimus, breuiter explicemus. Itaque non tam omnino inepte meo iudicio, definiri sic poterit. Imperium est iurisdic-tio, siue potestas, qua iuste aliquid fieri iubetur, vel vetatur, scribit enim Celsus, in l. quod iussit. ff. de re iud. Quod iussit, vetuitque prætor, contrario imperio tollere, & remittere potest, Paulus quoque in l. final. ff. ne quid in loc. vel itiner. public. asserit eum, qui aduersus edictum prætoris ædificauerit, tollere ædificium debere, alioqui inane, & lusorium prætoris imperium fuerit, atque hoc nimirum

B 5

illud

illud est, quod tradit Martian. in l. munus. ff. de verb. & rer. signifi. cum inquit, munus propriè illud esse, quod necessariò subimus lege, more, imperiòue eius qui iubendi habet potestatem, atque hæc quidem de Imperij definitione dicta sint.

Quoniam verò imperium aut merum, aut mixtum est, de vnoquoque diligenter differendum est, & à mero imperio tanquam digniore incipiendo, illud in primis de eo tractabimus: Quare merum dicatur: Secundò quid sit: Tertiò quibus competat magistratibus: Quartò quot sint eius gradus, Postremò nunquid præscribi, siue demandari possit.

57 Quod igitur ad primū pertinet, † reperio Bartolum in d. l. imperium. tres afferre expositiones, quarum prima est: imperium dicitur merum: id est liberū ratione Principis, qui libertatis sedes appellatur. c. proposuit, de concess. præben. Sed hæc expositio mihi non probatur: quia si vera esset, non solū mixtum imperium, sed ipsa etiam iurisdictio mera hæud dubiè appellaretur, cum vtrunque in Principe liberum esse videatur.

Secunda igitur est expositio, quæ ferè eadē est cum prima, vt imperium dicatur merum: hoc est, liberum ad differentiam officij mercenarij (ita enim à nostris appellatur) quod actionibus deseruit: Sed hæc eadem ratione concludendum esset, mixtum quoq; imperiū appellari merum: quippe cum officio iudicis nobili expediatur, atq; actioni quodāmodo deseruire non dicatur, vt ex eius definitione inferius clarissimè apparebit.

Quam

Quam ob rem videns Bart. has suas soluti-
nes à † veritate abhorrere, tertiã tradit dicen-
do : imperium hac sola ratione dici merum:
quia simplex, atq; separatum est non à mixto
solùm imperio, sed à simplici etiam iurisdic-
tione.

38

Hæc sanè expositio, & si omnium consen-
su recepta sit, eam tamen Fabio Optinello pla-
cere non video: atque in eam hoc vtitur argu-
mento. Si verbum illud merum nil denota-
ret aliud præter simplicitatem quandam: hoc
certè sequeretur absurdum. Merum ipsum
imperium à iurisdictione non rectè fuisse ab
Vlpiano seiunctum, atque distinctum: quip-
pe cùm hoc idem nomen vtrisque haud du-
biè conuenire possit: sicut enim merum dici-
tur imperium simplex, ita quoque iurisdic-
tio pura, atque simplex dici potest, quo nihil
in iure nostro vel ineptius, vel absurdus fini-
gi potest: præsertim cùm perspicuum sit: epi-
theta nulla alia de causa nominibus addi, ni-
si, vt ostendatur illud, quod est magis illius
rei proprium, argumento eorum, quæ elegan-
ter tradit Iustinianus in §. sequens. Institutio-
num, tit. de actionibus. Qua de re aliter ipse
existimat exponendum esse, vt verbum illud
merum aliud nil significet, quam supremum
& perinde sit, atque si Vlpianus dixisset im-
perium summum, atque perfectum, hancquæ
suam expositionem videtur clarissimè probare.
l. 2. §. Populo deinde aucto. ff. de orig. iur. quo
in loco Pomponius disertè asserit: Imperium
in delinquentium animaduersionem sum-
mam, atque supremam dici potestatem: quod
etiam

etiam aperte confirmatur auctoritate Cicero-
nis, qui in libro, cui nomen Orator est, sic scri-
bit: Ecce tibi Socrates Magister istorum omni-
um, cuius è ludo tanquam ex æquo Troiano
Meri Principes exierunt: quibus in verbis di-
lucide ostēditur verbum illud, Merum, quid
supremum, atque excellens significare, posset
postremo loco id ipsum testimonio Varronis
probari, qui cū in animo haberet suprema,
atque maxima nobis proponere miracula, ea
quidem appellare mera non dubitauit.

Sed nobis is quoque videtur errare: fateor
enim ego verbum, merum, hanc quandoque
habere significationem, vt quid supremum o-
stendat, sed quod in proposito nostro hoc
modo accipiendum sit, omninò nego: quippe
cū explorati iuris sit ad differentiam mixti
imperij, illud appositum fuisse, quod quidem
nulla alia de causa huiusmodi videtur sortiri
nomen, nisi, quia & imperij, & iurisdictionis
particeps esse dicitur, vt inferius luce clarius
demonstrabitur.

Quapropter censeo quidem ego vltimam
Bartoli expositionem communiter approba-
tam verissimam esse: vt ex contrariorum na-
tura dilucide constat, cū enim Mixtum di-
catur esse imperium, quod simplici cohæret
iurisdictioni: Merum haud dubiè illud dice-
mus esse, quod ei non est immixtum, sed ab ea
separatum, atque omninò distinctum. Hoc
verum esse manifestè probari potest eorum
argumento, quæ de mera conditione sic scri-
bit Callistratus in l. cū seruus. ff. de con-
ditionibus & demonstrat. Sed nos neque
condi-

conditionem meram putamus esse, quæ in datione existat: neque meram conditionem, quæ in facto sit: Sed eam conditionem, quæ ex quadam mixtura consistit: Unde merum etiam iusgentium Triphonius in l. bonafides. ff. de pos. Merum iudicis officium Pomponius in l. stipulationum. ff. de verbo. obligat. Merum factum Paulus in l. qui res. ff. de solut. non ineliganter dixerunt, neque ad rem pertinet, quod obijcit Optinellus: nullum enim video sequi absurdum, si vnum, atque idem nomen pluribus quandoque rebus accommodetur: nam videmus Iurifconsultos tum in d. l. bona fides, tum etiam in d. l. qui res, & merum iusgentium, & merum quoque factum appellasse: Hæc autem omnino diuersa esse, nemo est qui ignoret. Ex his itaque & illud consequi necesse est: Merum imperium, & meram iurisdictionem dici posse, ac res tandem omnes, quæ admixtionem habent nullam; hoc nomine appellari non dubitamus. Sed de re hac satis dictum videtur: Nunc deinceps † quid sit merum ipsum imperium breuibus explicemus. 40

Angelus, quem etiam sequitur Alciatus libr. 2. Paradoxorū. cap. 7. & 8. existimat definitionem meri imperij esse eam, quam Vlpianus videtur afferre, in d. l. imperium, cum inquit: potestatem esse gladij ad animaduertendum in facinorosos homines, quod etiam potestas appellatur: sed hanc ego sententiam falsam esse arbitror: quamuis enim Angelus, Zasius, Alciatus, & Bolognetus videantur velle, Gladij appellatione non solum pœnam eius naturalem, sed illas etiam omnes, quæ ad mortem non

41 non tendunt, comprehendi posse: id tamen procul à veritate remotum esse, † facile omnes intelligere existimamus, si eorum argumenta breuiter exponamus, atq; pro viribus diluamus.

Niruntur itaque primò. c. dilecti de senten. excommun. in 6. vbi scribitur: Antiquites posse si vim, aut iniuriam aliquam passi fuerint sese defendere gladio scilicet ecclesiastico, atq; etiam hoc ipsum probatur. c. interfectores 33. q. 2. in quo dicitur: Ecclesiam velle, vt criminosi non materiali sed spiritali potius gladio feriantur. Quibus ex locis manifestè constat spirituales etiam pœnas gladij nomine intelligi necesse esse.

Sed hæc quidem facile euitari possunt, fa- teor enim ipse gladium non pro pœna mor- tis eis in locis accipi debere, verum illud ani- maduertere non oportet, id necessitate qua- dam euenire: quippe cum ecclesia spiritalem tantum habere dicatur gladium, quo non oc- cidit, sed viuificat. c. inter hæc distinct. 33. q. 2. posset etiam præter alios responderi, loca hæc contrarium potius probare, siquidem de gla- dio simpliciter non loquuntur, sed de quo in- telligant aperte nobis indicant ex dictione il- la, videlicet, quæ mihi videtur, eo in loco ha- bere vim declarandi. Quod etiam diligenter obseruauit in d. c. interfectores illis in verbis: Spirituali gladio non materiali: quæ quidem argumento nobis certissimo sunt, quod si sim- pliciter prolatum fuisset, de omni gladio haud dubiè intelligendum esset.

Secundo igitur loco excellentissimus Bo-
lognetus

lognetus ad comprobendam hanc sententiam adducit. l. capitalium. ff. de pœnis, sed nihil planè ad rem facit: loquitur enim de pœnis capitalibus, quæ longè aliud sunt, atq; gladius ipse.

Tertiò citatur. l. solet. ff. de offic. procons. in qua dicitur: neminem posse gladij potestatem sibi datam, vel cuiuscunque alterius coercitionis in alium transfere: quibus verbis dilucidè constat, Vlpianum pœnas omnes, quæ ad merum spectant imperium sub gladio comprehendere voluisse. Sed is mihi locus contrariam potius videtur probare sententiã. Quid enim verba illa? vel cuiuscunque alterius coercitionis, si gladij appellatione cæteræ pœnæ containerentur? Censeo itaq; Iuriscons. materiam tantum eo in loco gladiũ significasse, atq; optima de causa potestatem etiam cuiuscunque alterius coercitionis addidisse, vt nobis quidem ostenderet: hanc quoque (sub qua veniunt quorumcunque pœnæ delictorum. l. aliud est fraus. §. i. ff. de verb. sig. & l. si fortè. ff. de pœn.) si alicui data sit, in alium transferri prohibitum esse.

Postremò Optinellus hanc nõuiter adducit rationem, quicquid competit proprietati, necesse est etiam ei ¶ conuenire, cuius dicitur esse proprietas, vt scitè nos docet Arist. in lib. Topico. sed verbum perire, gladij dicitur esse proprium, cum aliud nil significet, quàm vulnerare. l. quamuis. C. ad l. Iul. Maieft. ergò cuiuscunque illud competit, & gladium etiam conuenire oportet: Sed iam explorati iuris est, pœnis omnibus sum corporalibus, tum etiã pecu-

pecuniarijs illud accommodari posse. l. si quis. C. de offic. ciuil. iud. iuncta l. i. C. vt omnes iudic. tam ciuil. quàm milit. Ergo id ipsum etiam in gladio dicendum videtur.

Sed mea vt fert opinio decipitur Optinelus, cum velit verbū illud, ferire, gladij proprium esse: quippè cū generale potius dicatur esse nomen, quod pluribus accommodari potest: atq; hoc quidem ita perspicuum est, vt mihi nulla videatur indigere approbatione.

Quapropter contrariam semper existimaui veriorē esse sententiam. Vlpianum, inquam, in d. l. imperium de gladio tantum materiali loquutum fuisse. Hoc esse verum, primum probo. l. aut damnum. §. i. ff. de poen. quo in loco volens Iurisconsul declarare, qui dicantur illi, quibus vita adimitur, in hæc verba scribit: Vita adimitur, vt putà si damnatur aliquis, vt gladio in eum animaduertatur, sed animaduerti gladio oportet non securi, vel telo, vel fustibus, vel laqueo, vel aliquo alio modo: Quibus ex verbis perspicuum quidem est: Gladium ipsum non pro quacunque, sed pro naturali tantū eius poena accipiendum esse: Quod etiam confirmatur auctoritate Spartiani, qui in Caracalia, dum narrat Papiniani mortē, sic scribit: Caracalla iussit gladio Papinianum feriri: deinde in conspectu eius securi percussus est, & à militibus occisus: Quo facto, percussori dixit gladio te exequi oportuit iussum meum. Quibus dilucidè patet inter securem, atque gladium non modicam fuisse differentiam.

Præte-

Præterea eandem sententiam comprobo
 l. illicitas. §. qui vniuersas. ff. de offic. præsid.
 vbi eleganter dicitur, ius gladij eos habere,
 qui vniuersas regunt prouincias, atque in me-
 tallum dandi eis permissam esse potestatem:
 ex quibus consequi illud necesse est, quod
 iam dixi, gladij appellatione ciuilem pœnam
 comprehendi posse nullam: ne superfluous vi-
 deatur Iurisconsultus, cum velit præter ius
 gladij potestatem eam dandi in metallum no-
 bis eo in loco exponere. Vnum hic tacitus
 præterire nequeo: Recentiores interpretes pro
 hac eadem sententia nouiter perpendere hanc
 eandem legem, dicendo: si verum esset, vt cæ-
 teræ quoque pœnæ sub gladio continerentur:
 hoc sequeretur absurdum: Præsidem etiam
 deportare posse: quippe cum ius gladij habe-
 re dicatur: quod tamen omnino negatur in l.
 2. ff. de pœn. Sed non animaduertunt ij pro-
 priam, atque peculiarem assignari posse ratio-
 nem propter quam ius deportandi præsi-
 dibus denegatum est, de qua inferius pluribus
 disputabimus.

Postremò idem planissime confirmatur. l.
 si quis filio exheredato. §. irritum. ff. de iniust.
 rupt. & irrit. fact. testamen. vbi dilucidè osten-
 ditur sub gladio nullam venire posse pœnam
 præter eam, quæ naturaliter, atque propriè si-
 gnificatur.

Sed, vt, quid hac in re sentiam, breuiter ex-
 ponam, dicimus controuersiam omnem fa-
 cillimè sedari, si distinctione hac vtamur,
 aut enim gladij nomen latè, atque genericè
 accipimus: quo in casu aperte concludimus

C

pœnas

pœnas omnes, quæ vitam adimunt siue gladij, siue securis, siue laquei pœna sit, non ineleganter sub eo contineri: ex quo illud intelligi volumus: deportationem, relegationem, cæterasq; huius generis pœnas omnino excludendas esse: sin verò magis propriè, magisque restrictè illud idem intelligamus: haud dubiè tenemus gladium, qui materialis appellatur, comprehendi tantum oportere: atq; in hanc quidem significationem putandum est, Vlpianum in d.l. imperium, illud accepisse: cùm enim ipse per exèpla eo in loco procedat, præclare sanè fecit gladij exemplum tanquàm omnium vulgatissimum, atque frequentissimum nobis proponere.

Ex his igitur, & alijs præterea huiusmodi locis quàm plurimis, quæ nihil necesse esse arbitror copiosius persequi, intelligi posse puto quàm leuiter errasse Angelum, & alios, qui cùm pertinaciter velint, Meri imperij definitionem eam esse, quæ in d.l. imperium reperitur, in hunc errorem inducti sunt, vt crederent Vlpianum sub gladij appellatione ciuiles etiam pœnas omnes comprehendere voluisse: quod quàm absurdum sit, neminem esse puto sensus quidem communis competentem, qui ex his, quæ superius diximus, aperte non videat.

Sed alia præterea ratione probo Angeli sententiam à veritate omnino alienam esse, si quidem optimæ definitiones proprijs debent generibus, atque differentijs haud dubiè constare, † vt eleganter tradit Barto. in l. i. ff. de acquirend. possess. proprium autem magis meri imperij

DE IURISDICTIONE.

168

imperij genus iurisdictionis ipsa dicitur esse, ut superius pluribus rationibus à nobis ostensum fuit. Vnde illud intelligi volumus longe quidem melius esse, si merum ipsum imperium per iurisdictionem potius, quam per potestatem definiamus: præsertim cum sciamus, species omnes, quæ sub vno genere continentur, eodem etiam genere definiri necesse esse. Cum itaque merum, mixtum imperium, ac simplex iurisdictionis sub iurisdictione simpliciter sumpta aptè contineri dicantur, illud necessario sequitur, ut sub eodem etiam genere definiantur.

Quoniam verò ex his, quæ merum ipsum imperium declarant: varia, & perutilia quidem elici possunt, vtile facturum puto, si ab instituto nostro paulisper digrediamur, atque in his aliquantulum immoremur. Itaque primum querunt interpretes nostri, quid sibi velit nomen hoc animaduertere: quod quidem exponens Accursius, in d. l. imperium. aliud nil significare affirmat, nisi ad vertendum in animam: hoc est, animatum corpus siue totum, siue partem, quæ quidem expositio, & si omnium consensu recepta sit, eam tamen Fabio Optinello, cui etiam ipse assentior, placere non video: siquidem animaduertere esset in animatum corpus vertere, sequeretur Vlpianum per verba illa ad animaduertendum in facinorosos, aliud nil dicere voluisse, quam vertere in animatum in facinorosos homines, in quibus verbis nulla, aut absurda sanè esset sententia. Præterea illud etiam sequeretur, corpora inanimata vilo vnquam modo puniri posse:

C a

posse:

TRACTATUS

39

posse: quod aperte falsum est: ut mox dicemus. Quapropter ego crediderim verbum hoc animaduertere proprie, ac speciatim nil denotare aliu, quam vertere animum, atque mentem. Ratione verò eius, cui adijcitur, varias suscipere significationes, ex quibus sanè plana redditur Vlpiani sententia: quippe qui per verba illa nil aliud meo quidem iudicio ostendere nobis voluit: nisi animam, in eam

45

quæ in facinorosos vertendam esse. Sed t̄ melius quidem erit, si questionem hanc grammaticis relinquamus, atque ex mente Decij dicamus: materiam subiectam semper spectandam esse, ex qua perspicuum sanè fiet, quomodo verbum hoc accipiendum sit. Quamuis autem hæc Accursij expositio nulla lege firmari possit: nullam tamen video eius partem ita inculatam, atque desertam esse, ex qua multa nostri interpretes non eruerint enunciata, & plurimas excitauerint difficultates: nos tamen, ne prolixiores simus, breuius quam fieri possit, tres tantum ex ea colligimus conclusiones, quarum

46

prima est: Merum ipsum t̄ imperium nullò vnq̄ iam modo in animalia brutà exerceri posse, cuius rei ratio est: quia delicta, quæ sine animo, atque culpa committuntur, puniri non debent, ut eleganter notat Accursius in l. respiciendum. §. delinquent. ff. de pœn. Cùm itaque in brutis ipsis neque animus, neque culpa considerari possit. l. i. ff. si quadrup. paup. fecis. dic. mirum videri non debet, si in ea animaduertere prohibitum sit. Verùm hæc ita intelligenda sunt, si vtile non videretur, ut animalia etiam ipsa rationis experta ad tollendam

dam facti memoriam supplicijs afficerentur, tunc enim oppositum haud dubiè dicendum esset, vt eleganter concludit Sapia in d.l. imperium, quem etiam eadem in lege sequitur eruditissimus Bolognetus numero 36. Vnde legimus Exodi cap. 21. Moysis lege cautum fuisse, bouem qui foeminam occidisset, obrui omnino debere. & cap. Leuitici 20. rectè determinatum esse conspiciamus: mulierem cum iumento coeuntem simul cum eo suspendendam esse: preterea lege Draconis statutum fuisse videmus, exanimata corpora, quæ cadendo hominem interficerent: in mare profus deicienda esse, atque neminem tandem latere putato, quod historijs Athenientium scriptum reperitur, sacerdotem quendam occisum fuisse: cumque lateret, quis eum interfecisset, Gladium, quo ipse occisus est penes eum repertum, in mare veluti in poenam deiectum fuisse: quibus etiam addi potest auctoritas Guidonis Papæ, qui in q. 234. testatur vidisse porcum suspensum, quia puerum interfecerat, quod sane ridiculum est.

Ex his secunda depromitur conclusio, quæ huiusmodi est: Merum ipsum † imperium in corpus mortuum exerceri non posse. l. defuncto. ff. de public. iud. l. 2. C. si Reus, vel accus. mort. fuer. quibus in locis dicitur: crimina omnia morte extingui omninò debere, ex quo factum est, vt sententia, quæ aduersus aliquem data fuerit, si tempore eiusdem sententiæ mortuus ipse sit, valere non dicatur, vt eleganter tradit Angelus in l. 2. C. qui testamen. fac. poss. vbi vehementer iudices reprehendit,

C 3 qui

qui defunctorum corpora suspendi permittunt. Atque etiam hoc ipsum firmat Bald. in l. vnica. numero 11. C. ex delict. defunct. Sed quod planius conclusio hæc à nobis intelligatur, non incommodum esse puto, duas præter alios in medium afferre exceptiones, quæ mihi videntur eam dilucidissimè declarare. Primum itaque excipitur, quando quis suspendi deberet, & ipse veneno sese mori fecisset, hoc enim casu iudicium arbitrio remittendum est, vt ipsi diligenter delictum illud confiderent: quod quidem si atrocitatem habere quãdam eis videretur: haud dubiè eum iam mortuum punire possent, idquæ eo magis faciendum esset, si aliquo modo appareret eum id fraudulenter fecisse. Vnde ne fraus sibi proficiat, & vt cæteri ab huiuscemodi delictis deterreantur, omnino suspendi oportere arbitramur. Hæc omnia eleganter reperio tetigisse Baldum in l. si is qui. C. qui testam. fac. poss. Ex his itaque illud breuiter obseruari volumus: supradictam conclusionem intelligendam esse haud dubiè procedere, quando ipse, qui deliquerit natura ipsa, nulla vi adhibita, ex hac vita decessisset. Quod etiam ego præter alia probo eorum argumento, quæ in l. defunctis. C. si reus vel accusat. mort. fuer. nobis traduntur, vbi eleganter queritur: An si quis homicidio accusatus sit, pendentequæ accusatione mortuus fuerit, ad quem eius bona peruenire debeant: cui dubitationi sic distinguendo respondetur: aut ipse mortem naturalem obiit, & ad eius hæredes pertinebunt bona: an verò mortem violentam sibi ipsi consc-

consciuerit: nil eis debetur, sed omnia principi vendicari debent. Ex quibus dilucidè constat: maiorem eum cōsequi oportere pœnam, qui mortem sibi intulerit, quàm qui natura defunctus sit. Sed hoc in loco illud breuiter præter alios obseruandum † puto: interpretes nostros non rectè dixisse Baldum hac in re sibi ipsi contrarium fuisse, nam si eius scripta diligenter conferamus, contrarietas in eis reperiemus nullam: Ait enim ille in d. l. vnica, eum, qui mortem naturalem obierit, suspendi non oportere. Quod si huius oppositum dicere videatur in d. l. si is qui, mirum sanè videri non debet: quippe cùm tibi de eo loquatur, qui vitam cum morte fraudulenter commutauit, atque ided meritò reprehendit eo in loco Cynum, qui nulla adhibita distinctione dicebat: Pœnam mortuo reo in iudicis arbitrium remittendam esse. Ex his etiam facilè dilui potest Optinelli ratio, qua nititur contra Bald. probare: crimina omnia simpliciter post mortem extinguere necesse est, quam breuitatis gratia nihil atcinet referre. Neq; melatet grauissimum Bolognetum hac in re distinguere hoc modo: aut † Reus præcedente condemnatione, aut ea subsequente ex hac vita decedit. Primo quidem casu pœnã omnino finitã esse affirmat, Secundò verò eam non esse extinctã concludit. Sed hæc eius distinctio optimè ex his, quæ supra diximus confutata remanet, siquidem prima distinctionis pars mihi videtur in eo locum habere non posse, qui mortem sibi ipsi consciuerit, ne in eum sententia exequi possit. Hoc esse verum probet

C

4

eorum

eorum argumento, quæ in l. final. versic. si autem. ff. de bon. eor. qui ante sentent. mort. sib. consciu. elegantissime tradit Martianus, qui in hæc verba scribit: Si quærat: An is, qui sibi manus intulerit puniri debeat, & meritò si sine causa id fecerit, puniendus erit, qui enim sibi non pepercit, multò minus alij parceret. Quod verò pertinet ad secundam eiusdem distinctionis partem, haud dubiè affirmaverim eam quoque falsam esse: illud enim certò scio: eum, qui post sententiam mortem naturalem obierit, pœna saltem corporali affici non oportere, vt ex his quæ suprâ commemorauimus faciliè colligi potest. Quæ cum ita sint, quis non videt sententiam hanc omnino euerti posse. Sed hæc quidem hætenus.

50 Deinceps figitur, nunc ad alteram suprâdictæ conclusionis exceptionem accedamus. Itaque excipitur, vt non procedat in eis pœnis, quæ sepulturam denegare dicuntur. l. 2. ff. de cada. punit. vbi Marcellus sic scribit: si quis in insulam deportatus, vel relegatus fuerit, pœna etiam post mortem manet, neque licet eum inde transferre alicubi. Ex quibus verbis eleganter colligit ibi Bartolus, cum, qui in ciuitate, dum vita fruitur, morari non potest, neque etiam post mortem, vt sepultura honoretur, ad eam reduci posse. Ex his itaque illud perspicuū est: crimina, ob quæ humatio prohibetur, nullo vnquã tēpore extinguī necesse esse: cuius quidem rei eam arbitror ego rationem esse, quàm præclare assertit Bald. in l. v. nica. C. ex defunct. delict. in qua ait: nulla alia de ratione constitutū esse, vt pœnz, quib. animata

mata corpora afficiuntur morte ipsa finiantur, nisi, quia pœnæ sunt sensus. cùm itaque corpora mortua non sentiant, iure factum videtur esse, vt pœnæ post mortem ipsam extingui dicantur: quæ quidem ratio cùm cesset in ijs pœnis, quæ humationē ipsam omninò tollunt: propterea quod sepulturæ priuatio corpus sine animo solum existens respicere videtur, sequi necesse est: vt pœnæ istæ post mortem etiam manere dicantur. Verùm hæc hætenus. Nunc reliquum est, vt ceteras eiusdem conclusionis, quæ ab interpretibus nostris in medium proferuntur, exceptiones persequamur. Excipitur itaque priuò ex eorum sententia, vt non habeat locum, quando adesset causa aliqua legitima, quæ suaderet, vt corpori etiam mortuo pœna infligeretur, ex quo concluderem^t verum esse, quod eleganter docuit Ripa in tractatu de Peste: corpora mortua licitè à iudicibus tradi posse ad anotomiam faciendam: omnia enim, quæ publicæ utilitatis gratia fiunt, etsi in contumeliam alterius tendant, ea tamen redarguenda non videntur esse. l. quod Reipublicæ. ff. de iniur. inde fit, vt si carnifex non reperiatur, vilis quidem homo conditionis cogi potest, vt carnificis officio fungatur, vt scitè tradit Bart. in l. fina. §. vltimo. de pignor. action. ff. & Bal. in l. fin. C. de execut. rei iudic. In his tamen illud notandum est, quod ait Sapia in d. l. imperiū, locū id habere eo solo casu, quo quis ad mortem condemnatus esset, quod ipse nititur probare. l. i. §. quotiens. ff. de iniur. in qua Ulpianus scribit, iniuriam defuncto faciendam non

esse, quæ si fiat, hæredis interesse existimatio-
nem eius purgare. Præterea id ipsum probari
videtur. l. final. de sepul. viol. ff. vbi ait Pau-
lus, eos, qui de sepulcro corpora extraxerint,
aut ossa eruerint, si humilioris fortunæ sint,
summis affici supplicijs : sin verò honestio-
res: in insulam deportari debere. Ego verò ar-
bitror corpora etiam, quæ capite damnata nō
sint licitè pro anotomia concedi posse: quod
tamen sic intelligo, si ea adhuc sepulta nō fue-
rint: nulla quidē alia motus ratione: nisi quia
video multū Reipublicæ interesse, vt medici
in conseruādis viuorum corporibus peritio-
res euadant, ex qua quidem ratione facilè ar-
gumenta Calafati omnia dilui possunt : quæ
verò à Sapia in contrarium adducuntur non
est difficile soluere : Primum enim procede-
ret argumentum, si id iniuriandi animo, non
publicæ ratione vtilitatis fieret. Quod verò
postremo loco obijcit: nihil planè ad rem no-
stram pertinere videtur: quippe cū lex illa
de his loquatur, quos humus iniecta iam con-
tegebat, de quibus nulla prorsus in præsentia
cadit difficultas, vt superius etiam dictum est.
Atq; hæc quidem hætenus de prima hac exce-
ptione. Secūdo igitur excipitur in criminibus
læsæ maiestatis: in his enim vnusquisque post
mortem haud dubiè accusari potest. l. fina. de
publ. iudi. ff. Sed hic breuiter videndum est:
An illud verum sit, quod à recentioribus hoc
in loco assertur: inquit enim exceptionem
hanc non esse simpliciter intelligendam : Si
quidem ꝑ lex Iulia maiestatis duo tātum con-
tinebat capita: quorum alterum ad eos, qui
contra

contra Principem, alterum verò ad eos pertinebat, qui in Rempublicam Romanam aliquid moliri conarentur: vnde illud intelligi volunt hoc crimine non accusari eos, qui alijs Rebus publicis perniciem aliquam pararent, idq; probant auctoritate Glossæ, in §. publica. in verb. memoria. Institutionū titulo de pub. iudic. & in l. 1. in verb. in vrbe. ff. ad l. Iuliam Maiest. Quod etiam in l. 1. C. ne ex delict. defunct. videtur voluisse Ange. quem etiam sequitur Cæpol. in consil. 17. & Decius consilio 413. incipiente, in causa. Sed hæc eorum sententia, quæ omnium consensu vera habetur: facile confutari potest. Primò: quia nulla lege firmari eam video: deinde quia contrarium reperio fuisse accuratissimè adnotatum in additionibus ad Glossam, in §. interdum. Institutionum titulo de hæreditate quæ ab intest. defer. Quod certè mihi quidè eo probabilius, ac verisimilius esse videtur, quod certò scio, offendere maiestatem aliud nil esse, nisi dignitatem, atq; amplitudinem ipsam demaculare: vt is, qui ad Herennium scripsit, lib. 4. eleganter tradit, quæ cùm in omnibus, ijs præsertim quæ superiorem nō recognoscunt, ciuitatibus reperiatur, haud dubiè concluderem: crimen hoc læsæ maiestatis in ijs etiam locum habere posse: quibus ego postremo loco addo auctoritatem Baldi in l. 2. C. de fals. mone. qui eadem ex lege eleganter colligit: hoc eodem crimine teneri eos, qui non Principis solum, sed cuiuscunque alterius etiam ciuitatis falsam reddere conarentur monetam. Constat igitur istos quamuis eruditos viros: mukum hæc in re à

re à veritate alienos fuisse.

Porro est illud quoque admonendum, exceptionem hanc nihil planè ad rem nostram facere posse: quippe cùm in criminibus læsæ maiestatis. ò corpus ipsum (vt nos loquimur) seu memòria tantum damnari dicatur. l. fina. ff. ad l. lul. Maiest. & §. publica. Institutionib. de publ. iud.

Tertio igitur loco excipitur in his, qui per excommunicationem ab ecclesia separati sunt, cùm enim ij humani prohibeantur, sequi necesse est, vt post mortem etiam puniri quodammodo dicantur. c. ad hæc. de priuil. extra, & Clementina prima. de sepult. atque id ipsum puto nò solum in monacho regulari, qui ex rebus ecclesiæ thesaurum sibi aliquem constituisset, sed in fceneratore etiam procedere manifesto, vt eleganter mihi videtur concludere Abbas in d. c. ad hæc, & in c. nuper. de sepult. extra.

53

Penultimò excipitur, quando parentes peterent, vt sententia ipsa feratur, † ne defuncto inulta remaneat aliqua nota ad ignominiam sempiternam: hoc enim casu si iudex, cognoscendo, inueniret eum nocentem, atq; improbum, punire haud dubiè teneretur, ita videtur concludere Baldus in l. i. C. Ne ex delict. defunct. quem communiter sequuntur omnes, idq; probare conantur. l. filio. §. Seia. ff. de adimen. lega. & l. fina. §. vlt. ff. de bon. eorum, qui ant. senten. mor. sib. consciue.

Sed, vt meam liberè dicam sententiam, hæc mihi videntur nullius esse momenti: Ne scio enim certè, qui fieri potest, vt in corpus mortuum,

tuum, atque iam sepultum animaduerti ad-
huc possit. Quod si velint, ut est sepultura ipsa
extrahatur, deinde punjatur: hoc nihil absur-
dus, aut ineptius meo quidem iudicio dici
potest. Nec obstant iura ab his citata: quia non
de corporali poena, ut ij male sentiunt, sed de
bonis tantum defuncti in eis agitur, & ideo
scite concludit Martianus, quod si innocens,
ad haeredes eius, si vero nocens reperiatur es-
se, ad Principem bona ipsa pertinere debent.

Postremo igitur loco ne diutius in his re-
near, excipitur in latrone famoso, scilicet enim
corpus licite dari potest feris, atque volucri-
bus post mortem dilanandum, ut voluit Ac-
cursius in l. r. ff. arbor. furtim. caesar. idque niti-
tur probare. l. capitalium. §. fina. de poen. Sed
haec quidem exceptio, etsi omnium consensu
recepta sit: mihi tamen videtur dubia: praeser-
tim cum nulla concludenti ratione probari
eam videam, nec plane ad rem facit. d. l. capi-
talem, quia aliud nil in ea dicitur, nisi latro-
nes famosos eisdem in locis, quibus grassati
sunt, suspendi oportere, quod ego intelligo,
ipsis adhuc vitam degentibus.

Sed quoniam haec omnia difficultatem ha-
bent nullam, ideo melius est, ut Pragmatico-
rum questionem unam hoc in loco excitatam
breuiter explicemus. itaque quaerunt: An si
municipalis constitutio, permittendo depor-
tatum impune offendi, velit, ut idem quoque
expoliari possit? Qua in re Baldus in l. foro-
rem. C. de his quib. ut indigni. scite concludit:
eum suis vestibus exuendum non esse. Sed ma-
ior hic exoritur dubitatio: An idem dicendum
sit

55 sit † de eo, qui ex dispositione legis municipa-
lis non solum in corpore, sed in ære etiam of-
fendi permetteretur. Bald. in l. ex hoc iure. ff.
de iusti. & iur. huius est sententiæ, vt idem om-
nino hoc etiam in casu decidendum sit, cui
quoq; assentitur eruditissimus Bolognetus,
in d. l. imperium, qui præter alios sic argumen-
tatur. Causa propter quam huiusmodi fuit
imposita pœna: nulla alia sanè videtur esse,
nisi vt vires delinquentium diminuâtur: quò
minus ciuitatem perturbare possint: Sed cau-
sa hæc iam eorum morte euauit, ergo & pœ-
na ipsa, quæ veluti effectus causam ipsam con-
sequebatur, extingui omnino oportet. l. adi-
gere. §. quamuis. ff. de iur. patron. & eleganter
tradit Tiraquellus in prima parte tractatus
de causa cessante. Præterea confirmari potest
hæc eadem sententia. l. si pœna. ff. de pœn. in
qua dicitur, pœnas esse in emendationem ho-
minum constitutas, & ideo mortuo eo, in quæ
constituuntur desinere debent.

Sed quoniam Sapia in d. l. imperium, con-
trariam non dubitauit tenere sententiam: non
alienum esse puto, antequam meam proferam
sententiam: breuiter exponere quibus ratio-
nibus, atque argumentis nitatur ipse, itaque
primùm adducit. l. nec in ea. §. fin. ff. ad l. lul.
de adult. in qua Papinianus scribit eum, qui
adulterum occidere potest: multò magis eti-
am contumelia illum afficere posse. mouetur
deinde regula. l. non debet. ff. de regu. iur. & c.
cui licet, eodem titulo. in 6. in quibus dicitur,
quod si cui, quod plus est, liceat: quod minus
etiam est, licere debet. Cum itaque permitta-

sur deportatum impunè occidi posse: illud se-
qui necesse est, vt sine villo etiam pœnz timo-
re denudari concedatur: quippe cùm id lon-
gè minus esse dicatur. Tertio loco in eandem
sententiam eò factus est procliuior, quod in l.
2. C. de commer. & merca. clarissimè habetur:
eum non peccare, qui subtili ingenio hostibus
aurum furari conatur. Quibus postremo lo-
co addit quæ eleganter tradit Bald. in l. fin. ff.
de exhiben. reis. in qua concludit, eum qui ab
omnibus licitè interfici permittitur: non so-
lum vulnerari, sed propria etiam auctoritate
ad iudicem duci posse.

Sed omnia hæc Sapię argumenta mihi qui-
dem videntur faciliè vnica tolli posse respon-
sione, ea enim solo casu mihi videntur habere
locum, quo hostes ipsi vitam adhuc degerēt:
secus verò si mortui iam sint, præsertim cùm
crimina omnia post mortè extingui dicantur,
vt superius copiosissimè declaratum est. Sed
iam tempus est, vt quid hac in re sentiendum
sit, breuiter aperiamus. Equidem arbitror ex
mente Nelli in tractatu Bannitorum (vt ipse
appellat) in secunda parte tertij temporis, ita
distinguendum esse, nam aut deportati confe-
ssim post occisionem spoliantur: idquæ im-
punè dicimus fieri posse: cuius rei in prom-
ptu est ratio, nam quæ sunt post actum, nulla
interposita mora, actui inesse dicitur. l. iuris-
gentium. §. quinimo. ff. de pact. l. quod ait lex.
§. fina. ff. ad l. lul. de adult. l. quotiens. §. si quis
ita scripserit. ff. de hæred. inst. sin verò ipsi ex
interuallo cùm iam interfecti sint, suis vesti-
bus exuantur, contrarium haud dubiè cõclu-
ditur.

dimus verius esse, propterea quod mors ipsa omnia soluere dicitur. §. deinceps. Authen. de nupt. Ex his colligo verum esse, quod eleganter docuit Baldus in l. fina. C. si contra ius vel vtilit. publ. quem etiam præclare sequitur Decius in l. vt vim. ff. de iust. & iur. Deportati vxorem à nemine posse scelere adulterij nefario licite pollui: quippe cum adulterium ipsum non solum maritum, qui deportatus est, sed ipsam quoque ostendat vxorem, quæ pro marito puniri non debet. toto titulo. Ne vxor pro mar. C. Quod ego aded verum esse existimo: vt † crederem etiam minus rectè sensisse Nellum in d. tracta. Bannit. in parte secunda secundi temporis. q. 46. vbi aperte voluit, mulierem, quæ ex constitutione municipalì in corpore offendi permetteretur: impunè etiã adulterari posse: hoc enim nihil meo iudicio dici potest obtusius: nam leges municipales concedendo homicidium, quamlibet aliã corporis offensionem, nullo vnquam modo adulterium ipsum permittere dicuntur: præsertim cum illud contra ius diuinum dicitur esse, à quo statuentes ne tantillum quidem absque legitima causa recedere possunt: vt scitè tradunt omnes in d. l. vt vim, & l. omnes populi. ff. de iust. & iur.

58 Hactenus de hac conclusione satis videtur dictum, nunc tertia, atq; † postrema succedit, quæ huiusmodi est: Membri abscissionem meri esse imperij, vt eleganter testatur Accursius in l. 2. C. de offic. eius qui vic. alter. obtin. & l. 1. in verb. possit. ff. de offic. eius, cui mand. est. iurisd. Sed opportunus is mihi locus videtur,

detur, vt leuiter tãgamus : Nunquid absciffio membri iure digeftorum dicatur fuiſſe cognita. Qua in re Cynus in l. tranſigere. C. de tranſact. & l. ſi fugitiui. C. de ſeru. fugit. quem etiã ſequuti ſunt Angelus, atque Fulgoſius in d. l. imperium, apertè concludit eam nõ fuiſſe eo tempore celebratam, vnde colligunt id nouo Iuſtiniani iure intelligendum eſſe: vt habetur Nouell. 128. & 134.

Sed contra hanc ab omnibus ferè receptam ſententiam. Alexand. in d. l. imperium. adducit. §. pœna. Inſtitutionum titulo de iniur. vbi clariffimè habetur talionis pœnam lege 12. tabularum fuiſſe introductam : cùm itaque talio aliud nil ſit, niſi ipſa membri mutilatio: concludendum fanè videtur, eam iure quoque digeftorum perſpectã fuiſſe : quippe cùm à lege duodecim tabularum ortum habuiſſe dicatur.

Decius in d. l. imperium. numero 20. reſpondet dicendo illud eſſe de lege 12. tabularum: ſecùs autè de iure Digeftorum : cum arbitrio iudicis eo tempore iniuria æſtimaretur. d. §. pœna, & præclare notatur in l. ſin. C. de iniur. Hanc Decij reſponſionem recentiores interpretes refellunt hac ratione: quod cùm ius ipſum digeftorum à l. 12. tabul. fluxiſſe videatur. l. 2. §. his legibus. de origin. iur. ff. neceſſum eſt dicere eandem talionis pœnam, quæ in eadem reperiebatur lege, iure etiam Digeftorum peruulgatam fuiſſe. Sed facilè defendi poteſt Decius, quippè qui malè ab ijs meo iudicio fuit acceptus, quod oſtendo eius ſententiam aperiendo : non enim ſenſit ipſe pœnam hanc

D

talionis

talionis iure veteri omnino fuisse immanifestam, Præsertim cum sibi ipsi etiam haud dubie constaret, Pandectas ipsas à lege 12. tabularum ortum duxisse, sed hanc sanè arbitror eius fuisse mentem: quod et si pœna hæc iure illo veteri omnibus pateret, tamen quoniam fuit deinde reprobata, neque executioni, ut volebat lex ipsa tabularum, mittebatur, ignota quodammodo eo iure dicebatur. Tamen: Decius hoc modo tueri possit, mihi tamen eius solutio nullo modo probari potest: siquidem videtur velle, pœnam hanc iure Digestorum notam fuisse, sed in desuetudinem deinde abiisse, quod quidem iure cautum non reperitur. Quod si quis obijciat. d. §. pœna, in quo dicitur talionis pœnam amplius in usu non esse: facilè ex sententia Calæfati respondemus non valere consequentiam, in desuetudinem abierat pœna talionis tempore Iustiniani: ergo etiam tempore iuris Digestorum.

Hac itaque solutione confutata succedit eruditissimus Bolognetrus, qui nouiter respondendo dicit: locum illum communem potius probare sententiam: Nam pro osse rupto id est aliqua ratione offenso pœna talionis imponebatur, pro osse verò fracto, & truncato pœna tantum pecuniaria infligebatur: quæ quidem ob maximam eorum paupertatē maior dicebatur esse pœna talionis, ideoque eo solum casu permittebatur, quando per talionem oportuisset offendentem priuari membro: id autem nulla alia de ratione constitutum erat, nisi ut homines, quibus Respublica

MAXI-

maximè pro vſu belli indigebat, integri conſeruarentur, ex quo colligit Accurſium minus rectè ſenſiſſe in d. §. pœna: dum exponit verbũ rumpere; pro truncare: cùm ex eius ſententia pro aliquo modo offendere interpretandum ſit. l. ſi ſeruus ſeruum. §. inquit lex. ff. ad l. A qui. quod etiã apertius ſibi videtur à Teoph. declarari. in §. tertio, Inſtitutionum titulo. de l. A qui. & §. alio quoque. quib. mod. infirm. teſtamen. Ex his itaque concludit: membri mutilationem iure digeſtorum cognitam nõ fuiſſe, quippe cùm huiusmodi pœna eo tempore non imponeretur, ſed in pecuniariã potius pœnam conuerteretur.

In hac ſolutione tria mihi videtur dicere Bolognettus. Primum eſt, talionis pœnã, quæ pro oſſe etiam fracto conſtituta erat in pecuniariam ſemper pœnam iure veteri (ne Republica hominibus priuaretur) cõuerſam fuiſſe. Secundum: verbum illud rumpere pro aliquo pacto offendere accipiendum eſſe. Tertiũ, pœnam ipſam pecuniariam ob veterum paupertatem maiorem fuiſſe talionis pœna. Hæc omnia à veritate abhorrere clariffimè oſtendendo: Primum enim apertè confunditur ex eodem. §. pœna, in quo Iuſtinianus elegãter ſcribit: propter membrum ruptum talionem imponi. Propter os verò fractum nũmarias pœnas cõſtitutas eſſe. Ex quibus verbis ſatis conſtare videtur talionis pœnam fuiſſe omninò diuerſam, atque ſeparatam à pœna ipſa pecuniaria, quippe cum illa ad membrum ruptum, hæc verò ad os fractum pertinere dicitur. Quod verò ad ſecundum pertinet haud

D a dubiè

dubiè affirmauerim: verbum ipsum rumpere non illud solum significare, quod aliquo modo offenditur, sed quod etiam truncatur, atq; frangitur: Hoc esse verum dilucidissime probabo eodem. §. tertio, quo in loco Theophili verba (nisi memoria me fallat) hæc sunt: Aut enim lex: quicquid enim utrum, aut ruptum, aut fractum fuerit, actio ex hoc capite constituitur ex abundantia autem videtur lex duabus illis dictionibus vstum, & tractum vsa esse: nam sola rupti appellatio, omnibus his causis significandis satis erat accommodata. Ruptum enim intelligitur, quod quocunq; modo corruptum est, vnde non solum quæ vsta sunt, aut fracta, sed etiam scissa, collisa, effusa, & quocunq; modo perempta, atq; deteriorata facta sunt, sub Rupti significatione continentur. Quæ cum ita sint, quis non videt, eum hæc in re deceptum non fuisse?

59 Quod verò postremo loco asserit, aperte aduersatur his, quæ disertè scribit Alexander ab Alexan. Genialium dierum libro 6. cap. 10. quo in loco ostendens, quæ parum consultè lege 12. tabularum scripta erant in ijs, quæ ad talionis pœnam pertinebant, inquit, & cum propter membrum ruptum, fractum uel talionem cõstituerit, his verbis. Si quis membrum rupit, in eum talio esto: illi qui alteri os frangit, cum ea corporis pars sanctior in homine sit, ob id admissum nimium tenuiter pœnam dixit: Cum propter oris dignitatem seueriori pœna vindicandum foret. Ex quibus dilucidè patet pœnam ipsam pecuniariam longè minorè fuisse talionis pœna. quod etiam probatur

batur l. in seruorum. ff. de pœn. vbi Marcellus scribit: quamlibet corporalem pœnã grauiorem esse pecuniaria damnatione. Ex his concludimus ꝑ sensum, quem Bolognettus. d. §. pœna accommodauit, in dubiũ reuocari posse: siquidem exponit ipse verbũ illud, os, pro osse: cum potius pro ore ex Alexandri sententia citato loco accipiendum sit.

Omissis eis, quæ alij futius de hac re dicunt censeo præter alios concludendum esse. d. §. pœna. nihil planè ad rem pertinere, cum ibi de talionis pœna agatur, quæ omninò dissimilis est à membri abscissione: siquidem talionem pati necesse non erat, nisi eam reus elegisset: hoc enim ordine ad talionem deueniebatur: Primò enim reus super iniuria paciscendi facultatem habebat: deinde si non paciscabatur, iudex talionẽ imperabat: quòd si reo, & pœctio grauis, & talio acerba videbatur, & ideo iudici non parebat, seueritas legis ad pœcuniæ multam redibat, nam æstimata lite, iudex hominem pecuniæ damnabat: vt eleganter apud Gellium libr. vltimo. cap. i. Cæcilius ostendit, super verò mutilatione mēbri nullo modo pacisci licet: imò eam pati maximè necessarium est: Præterea dico talionem generalem, atque incertam quandam fuisse pœnam, vt membrum pro membro offenderetur: sed membri quidem abscissio tantum abest vt sit incerta, vt potius pro certo delicto imponi dicatur. Concludi itaque videtur ex his: membri incisionem iure digestorum cognitam nõ fuisse. Ego verò (quãuis ira facile euitari possit. d. §. pœna) contra Angelum, & eos, qui illi

assensu sunt, dico contrarium verius esse, ar-
 gumentorq; ex eisdem iuris locis, quibus ipsi
 communem conantur probare sententiam,
 Moueor itaque primò. l. qui manus. ff. de te-
 61 stam. vbi † scribit Paulus fieri ab eo posse te-
 stamentum, qui manus amisit, quamuis scri-
 bere non possit. Omnes videntur velle de eo
 loqui Iuricons. qui aliqua corporis ægrota-
 tione manibus priuatus est: Sed mea quidem
 sententia decepti sunt, atque istorum errorem
 aperte conuincō, legem illam ex his, quæ pro-
 ximè antecedunt interpretãdo. l. si seruus plu-
 rium. ff. de leg. 1. Itaque dubitatur in superio-
 ribus: An is, cui aqua & igni interdictum sit,
 testamētum condere valeat, & disertè decidit
 Caius, eum posse. Queritur deinde in l. proxi-
 mè præcedenti: An si quis post accusationem
 in custodia fuerit defunctus, eius testamētum
 infirmetur, & eleganter determinat Vlpianus
 non infirmari: subsequitur postea. d. l. qui ma-
 nus, in qua concluditur, testamentum ab eo
 confici posse, qui manus amisit. Ex quibus il-
 lud intelligi volumus, quod sicut in superio-
 ribus, de causis, quæ criminis sunt, sermo ha-
 betur: ita quoque in ista, quæ eis quodammo-
 do annectitur, haberi debet: idquæ eo com-
 probo, quod in eadem lege reperitur ver-
 bum illud, amisit, quod quidem præter va-
 ria sua significata denotat etiam, quod per
 sententiam iudicis deperditum est, vt elegan-
 ter tradit Albericus in Authen. statuimus. C.
 de Iudæ. & cælic. & Accur. in l. si quis in tantâ,
 in ver. amittat. C. vnde vi. quibus ego addo. l.
 eius qui. §. fina. ff. de testamen. & c. licet. de re-
 gu. iu.

gu. iu. Non me latet hunc eundem textum pro hac eadem sententia alio etiam induci modo à Curtio iuniori. in d. l. Imperium. num. 37. & Calæfato. num. 65. Sed quia quæ ipsi dicunt mihi videntur nullius esse momenti, consultò missa facio.

Secundo igitur loco eandem sententiã ego comprobo. §. ad hoc prohibemus. Nouell. 128. in qua dilucidè permittitur magistratibus, priusquam in prouincias veniant, facultas sibi constituendi Vicarios, quippe qui ad ipsorum vsq; præsentiam omnia, exceptis tamen supremo supplicio, atque membri mutilatione, facere debêt, quæ ipsi etiam magistratus possunt. Ex quibus facîle intelligi potest, non eo iure membri abscissionem cõstitutam fuisse, cum ne verbum quidem ibi de re hac proferatur, quinimò mihi videtur Iustinian. ponere eandem incisionis membri, quæ vltimi supplicij originem esse, cum simul eo in loco apponantur, atq; inuicem quodammodo conferantur. Sed cur dubitamus? iam non egemus emendicatis suffragijs: cum id lucidissimè probetur. Nouel. 134. in qua volens Iustin. corporales pro parte minuere pœnas, interdicit, ne vtraque manus alicui, aut etiam vterq; pes amputetur, aut huiusmodi supplicia inferantur, per quæ resoluantur artus: quandoquidem artuum resolutio grauior est, quàm vtriusque manus amputatio: Quæ profectò verba argumento nobis certissimo sunt nil aliud nouo Iustiniani iure introductum fuisse, quàm, vt vna solum manus amputetur: quippe cum per alia iura. nimirum digestorũ,

utraq; licitum esset truncare. Quod ego luce clarius probo. Auth. sed nouo iure. C. de ser. fugit. in qua dicitur nouo iure sancitum esse, ut si criminis qualitas membri exigat abscissionem, vnâ solum manum amputadam esse.

62 Sed hæc quidem hæctenus. animaduerto enim longius, quàm volui, meam fluxisse orationem: ideo ut ad ea, vnde digressi sumus, redeat tandem ipsa, dicimus: quòd cum satis superq; Angeli opinio reiecta sit, occurrunt recentiores, qui nouiter merum ipsum imperium definiunt, potestatem coërcendi facinorosos, à principe magistratibus communicatam secundum mandata. Sed mea quidem sententia huiuscemodi definitio nullo modo recipienda est, quippe cum explorati iuris sit, iurisdictionis nomen proprius, atque proximus hac in re dici genus, quàm potestas ipsa: ut superius copiosissime à nobis declaratum est. Sed quæri video vnde sit, quod per imperium simpliciter sumptum definiiri illud non concludamus, cum magis proprium, atque præcipuum dicatur esse genus? Cui difficultati respondendo dicimus: id fieri sanè non posse, ne idem eisdem verbis declarari videretur. Sed quod magis vrget illud est: nam aut isti merum definire volunt imperium, ut & Principi, & magistratibus competit, & hoc dici non potest: quia imperium, quod in Principe cõsistet nullo vnquam modo communicatũ, sed potius in eum translaturũ dicitur esse. l. i. ff. de constit. princip. Sin verò accipiant illud, ut magistratibus tantũ conuenit definiendũ, tũc perindè esset, ac si diceretur, merũ imperium commu-

DE IURISDICTIONE.

57 171

communicatū est potestas magistratib. cōmunicata, quo nihil absurdius, aut ineptius fingi potest. Cū itaq; nulla hactenus definitio vera assignata sit, arbitror non esse recedendum à sententia Bartoli, cui omnes ferè interpretes assensi sunt. Dico ergo merum imperium esse iurisdictionem, quæ iudicis officio nobili expeditur, publicam respiciens utilitatem: sed quia definitioni obijciuntur, non alienum erit, ea breuiter proferre, atq; pro ingenij viribus refellere, vt clarior, atq; apertior appareat hæc Bart. definitio. 63

Obijcitur itaque, primò: quòd non conuertitur cum re, quæ definitur, siquidem absolutio innocentis: qui de crimine capitali fuerit accusatus, meri dicitur esse imperij. l. sollet. ff. de offic. procon. Et tamen non ad publicam, sed ad priuatam potius pertinere videtur utilitatem, vt eleganter tradit Bart. in l. i. ff. solut. matrimo.

Sed hoc argumentum procederet: si publica hæc utilitas non posset eo etiam casu, quo quis à crimine liberatur, locum habere, quod aperte falsum est: nam sicut sententia, quæ cōdemnationem continet, publicum respicere dicitur commodum: ita quoque sententia, quæ alicuius absolutionem complectitur, ad idem haud dubiè pertinere videtur commodum: multum enim Reipublicæ interest, vt vnusquisque ad defendendam suam causam admittatur. l. nam Reipublicæ. ff. de oper. nou. nunciat. Ex his itaque patet absolutionem, quæ ob innocentiam sequitur, non esse in causa, quin iudex officium suum ob publicam di-

D 5 catur

T R A C T A T V S

catur exercuisse utilitatem, ne delicta ipsa impunita remanere videantur. l. ita vulneratus, ff. ad l. Aquiliam.

Secundo igitur loco hoc idem nouiter eo comprobatur Optinellus, quod condemnatio, quæ ex actione iniuriarum oritur, meri dicitur esse imperij ex sententia Bartoli, qui tum modicam corporis pœnam, tum etiam pecuniariam in 5. & 6. meri imperij gradu cõnumeravit, hæc aut̄ condēnatio officio iudicis mercenario sine vlla dubitatione versatur: quippe cū omnia, quæ in iniuriarū actione in aliud delicti nomen transire non videntur, iudicis officio nobili expediri non dicantur.

64 Huic argumento facile respondeo, sed illud prius scire oportet: iniuriarum causant omnem dupliciter considerari posse, criminaliter, & ciuilit̄: Criminaliter, cū quis agendo petit, vt ipse, qui sibi iniuriam intulit, vel in corpore, vel in pecunia principi vendicanda puniatur: quo quidem casu licitum est iudici pœnam suo arbitrio irrogare, quod addeò verum est, vt eam ad mortem etiam vsque dilatare possit, vt eleganter tradit Accursius in §. in summa, Institutionū titulo. de iniur. Ciuilit̄ verò, cū priuatim eius tantum consideratur interesse, qui iniuriam passus est, atq; ideo petit pœnam pecuniariam sibi fore dandam: quo casu permittitur ei æstimare iniuriam, vt iudex, vel tanti reum condemnet, quanti ipse æstimauerit, vel minoris, prout ei visum fuerit. d. §. in summa. & l. licitatio. §. quod illicitæ. ff. de public. & vectigal. His ita breuiter cognitis dicimus, Optinelli argumentum ve-

tum verum esse, in iniuriarum actione, quæ civiliter expeditur: secus verò est, cum criminaliter ad vindictam publicam agitur: tunc enim merum iudicis officium consideratur, in hisq; terminis meo quidem iudicio loquitur Bart. in 5. & 6. meri imperij gradu, ut ex ijs verbis perspicue colligi potest.

Tertiò Bolognættus illud obijcit, quod cum Bartol. merum velit definire imperium, ut soli principi competit, non debebat per iurisdictionem, quæ officio iudicis nobili expeditur, illud definire, propterea quod Princeps, non Iudex, sed potius fons appellatur, à quo magistratus omnes procedunt. c. in apibus 7. q. 1. l. bene à Zenone. C. de quadrienn. præscript. & eleganter tradit Alexander, quem etiam sequitur Iason in l. 1. ff. de offic. eius. cui. mand. est iurisd.

Sed respondeo Bolognættum valde decipi, dum velit Bartol. merum definire imperium, quod in solo principe residet, id enim tantum abest à veritate, ut nihil veritati magis possit esse contrarium. Prætereà Principem dico magistratum, atq; iudicem esse, præsertim cum magistratus dicatur ille, qui ex legibus Rempub. gubernat: iudex verò, qui populo ius dicit, c. forus. de verb. & rer. sign.

Sed illud postremo loco obijciunt interpretes nostri, quod hæc Bar. definitio videtur diminuta: siquidem non omnia, quæ meri sunt imperij, iudicis officio nobili expediuntur: exemplum est apertissimū in accusatione rerum criminalium, quæ licet imperij sint, in ea tamen iudicis officium, quod à nostris mercenarium

rium dicitur: haud dubiè consideratur: eo, quod accusationi deseruire videtur.

Huic argumento tot, tamq̃ diuersè afferuntur solutiones, vt molestum sit omnes referre: ideo eam, quam puto verissimam, afferre statui, quæ, vt apertius, atq̃ clarius intelligatur, videndum est prius: nunquid in causis criminalibus, quæ per accusationem expediuntur, iudicis officium nobile: an verò potius mercenarium exerceri dicatur.

Bart. Salic. Cuman. Paulus de Castr. in d. l. imperium. Baldus in l. i. C. ne ex delict. defun. & l. neganda. C. qui accus. non poss. aperte dicunt, iudicis officium mercenariū his in causis locum habere non posse, hancq̃ communem esse testantur omnes: Cuius opinionis potissimum argumentum sumptum est ex eiusdem officij definitione, nil enim aliud dicitur esse, nisi, quod actioni iam expertæ, atque tentatæ deseruit, vt notant omnes in l. i. ff. de iurisdic. omn. iudic. cum itaque in causis, quæ criminis sunt, neque actio, neque obligatio consideretur vlla, illud manifestò constat, iudicis officium mercenarium in his procedere non posse.

Sed dicimus locū hoc habere argumentum eo solo casu, quo de crimine publico agitur: secus verò, si in priuatis simus delictis, quibus & actio, & obligatio haud dubiè inesse dicitur. toto Institutionum titulo, de oblig. quæ ex delict. nascun.

Contrariam videtur tenuisse Bart. sententiam sibi hac in re parum constans in l. iudex posteaquam. ff. de re iud. Quo in loco in hæc verba

Verba scribit. Quia per sententiam iudex functus est officio suo, scilicet mercenario, quod actioni, vel accusationi propositæ deseruit. Ex quibus perspicuè cōstat, eum omnino velle accusationem ipsam officio iudicis nobilis expediri haud posse, cui etiam apertè assentitur Bald. & las. in d. l. imperium. Nituntur autem primò hac ratione. Si iudicis officium nobile his in causis, quibus accusatio interponitur exerceri diceretur, haud dubiè sequeretur, eam quidem cum inquisitione concurrere posse, cum vtraque officio nobili expediri dicitur, quod apertè falsum est, ut scitè tradit Bart. in l. 2. §. si publico. ff. de adult. Angelus in l. vacantia. C. de bon. vacan. lib. 10. Bal. in titul. de quæstion. C. & Hypol. de Marsil. in Prax. sua crim. §. Constāte. vers. quæri etiam potest. num. 93.

Hoc argumentum ita verum esset, si accusatio eodem iudicis officio nobili expediretur, quo inquisitio ipsa exercetur, at longè seorsus est, ut mox dicemus, Præterea dico simul concurrere non posse, quia sicut existentibus pluribus accusatoribus nobiliorem semper eligimus. l. si plures. ff. de accusat. ita quoque accusatio, quæ inquisitione dignior dicitur esse, anteponi debet: Hæc enim extraordinarium, illa verò auxilium respicit ordinarium, ut disertè declarat Bartolus in l. si maritus. §. final. ff. ad leg. Iulianam de adulterijs. & pulchrè notant omnes in l. in causæ 2. in princip. ff. de minorib.

Secundò sic argumentantur Dd. Quotiescunque duo inter se à lege comparantur, in
omni.

omnibus intelliguntur haud dubiè exequata; vt tradit Accurs. in l. sacrilegij, quem etiam eò in loco sequitur Bar. ff. ad l. lul. peculat. Sed inter actionem, & accusationem maxima quidem per legem cõstituta videtur esse similitudo, nam sicut in actione. l. ædita. C. de æden. ita quoq; in accusatione ipsa necessariò requiritur libellus. l. libellorum. C. de accus. Quinimò tanta intersit similitudo, vt quandoq; altera pro altera accipiatur. l. i. ff. de crimin. stellation. & notant omnes in l. accusare. C. de æden. ergo pariter officium iudicis mercenariū, quod in actionibus versatur, in accusatione quoq; exerceri oportet.

Hoc argumentum sic ego diluò: Similitudines, quæ à legibus constituuntur, omni ex parte (si fieri possit) intelligendas esse, vt eleganter tradit Ias. in l. miles. §. iudicati. num. 3. ff. de re. iud. sed actio & accusatio: etsi latè, atq; improprie inter se quodammodo conueniāt, in propria tamen, atq; eorum stricta significatione multum differunt, quippè cū altera priuatam magis, altera verò publicam præcipue respiciat vtilitatem, quare non eodem iudicis officio exerceri sanè debent.

Vltimò excellentiss. Sapia sic nouiter ratioeinatur: si accusatio officij nobili expediretur: hoc sequeretur absurdum: ordinaria per extraordinaria expediri remedia, càm accusatio ipsa ad ordinarium, vt tradunt omnes in tit. de re iud. extra. & Bartol. in d. l. si maritus. officium verò iudicis nobile ad extraordinarium spectare dicatur auxiliū. l. si cui. ff. de condit. & demonstr. l. cū filius. ff. si cert. petat.

petat. Huicq; argumento solutionem nobis tradendam relinquit. Quare ego facile soluo nullū sequi absurdū, propterea quod ideo officio nobili expeditur accusatio, quod actionis loco datur, vt mox dicemus: quo quidem ordinaria quoque exerceri possunt remedia: quippè cū huiuscemodi officium, non litis solum contestationem, sed libellum etiam, ac omnia tandem; quę in iudicijs ipsis ordinarijs adhiberi solent, necessariò requirat, vt perspicuè tradit Bart. in titulo, de interrogat. actionibus. & l. 3. §. hoc autem iudicium, in sexta questione. ff. de damn. infect. quod pulchrè intelligit Iason in l. intra dies. ff. de re iudic. verum esse, si officium hoc nobile super eo inploretur, quod nunquàm antea in iudicio deductum esse videatur, atq; etiam id ipsum voluit Bartol. in l. iuberè cauere. ff. de iurisd. om. iud. & Alex. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de damn. infect.

Solutis itaque vtriusque ^{in d. l. imperium. nu. 18.} argumentis, reliquum est, vt: quid hac in re attendendum sit, breuiter aperiamus. Alexander in d. l. imperium. nu. 18. conatur tueri Bartolum dicendo, iudicis officium dupliciter considerari posse, aut enim actioni institutę, vt in dandis citationibus, siue dilationibus deseruit, quo casu verè, ac propriè mercenariū appellatur, & ita arbitratur loquutū fuisse Bartolum in d. l. iudex posteaquàm. Sin verò consideretur quo ad petitionem ipsam, qua reum puniri petitur, nobile dici debet, atq; hoc modo ex eius sententia procedunt, quę in d. l. imperium à Bart. dicuntur,

Sed

Sed hæc Alexan. defensio non satisfacit Bolog. hac ratione: quia iudicis officium non potest esse partim nobile, partim verò mercenarium: cum vna, atque eadem res diuerso iure censi non possit. l. eum qui ædes. ff. de vsucapionibus. Sed faciliè responderi potest: Vnam, & eandem rem diuerso iure, non sub eadem ratione, vt in quæstione nostra considerari posse, vt tradunt omnes in d. l. eum qui ædes. Sed hoc vnum mihi occurrit, quod me ab Alexandri sententia dissentire cogit: quod Bart. in d. l. iudex posteaquam, perspicuè querit: nunquid sententia per eundem iudicem retractari possit. Ex quo aperte colligitur, de sententia eum non loqui interlocutoria, quæ in huiusmodi dilationibus, atque citationibus dandis versatur, quippe cum ea ab eodem iudice haud dubiè reuocari possit, vt disertè tradit Bartol. in l. quod iussit. ff. de re iudic.

67 Confutata itaq; Alexandri sententia, concludo breuiter, conciliationem à quibusdam traditam, si dilucidè exponatur, veram haud dubiè appariturâ. Sed illud prius scire oportet: iudicis officium ¶nobile duplex esse: quorum alterum parti inhæret, propterea quod ad eius petitionem, atque, vt ita dicam, implorationem præstatur, idq; parum, aut nihil ab actione differt, vt eleganter scribit Iason in l. i. ff. de iurisd. omn. iud. quem etiam eo in loco sequitur Bolognetus, & plures alij. Alterum verò est, quod per se omninò stat, nec vlli deseruire dicitur, atque hoc quidem in inquisitionibus, siue denunciationibus ipsis
semper

semper consistit: ita inuenio dixisse, ac pluribus firmasse Cynum in d. l. i. His ita declaratis dicimus: accusationem, officio iudicis nobili primo modo sumpto, haud dubiè expediri, & ita loquitur Bart. in d. l. imperiū, vt ex eius verbis apertissimè colligi potest. Ex quo illud intelligi volumus: eandem, si ad illam tantum petitionē ratio habeatur: officio quoque iudicis mercenario exerceri posse: & in hac significatione arbitror procedere, quæ docuit Bartol. in d. l. iudex postquam, quæ quidem omnia eo nouiter comprobantur, quod in extrauagantis principio ad reprimendum versio. per accusationem. non ineleganter ipse dixit, duplex esse ius, quo sumitur vindicta, nimirum accusatio, & iudicis officium: verum quia optimè sciebat, accusationem officio quoque nobili, quod per implorationem præstatur, expediri posse, ne malè quodammodo loqui videretur. Sequitur seipsum declarando quid per iudicis officium intelligat: Hoc autem officium (inquiens) quandoque exercetur per inquisitionem proprio iudicis motu, quandoque verò per inquisitionem ad alterius denūciationem: Ex his † cōcludo Decij quoque solutionem faciliè sustineri posse, quippe qui dicit accusationem, tametsi partibus competat: non tamen necesse esse officio iudicis mercenario expediri, quod ipse perspicuè probat argumento eorum, quæ copiosè traduntur in l. in causæ. 2. & l. quod si minor. ff. de minorib. in quibus dicitur restitutionem in integrum, quæ parti competit officio iudicis nobili exerceri. Neque me latet

E quod

quod obijcit eruditiss. Bolognetus : quòd cum accusatio sit ius in parte, atque iudicis officium omnino deseruire dicatur, necesse videtur esse, vt officio iudicis mercenario omnino expediatur: Sed ego certè nescio quid velit dicere cū suo argumento, quod nihil prorsus probat contra Decium, & quamuis ipse aperte neget, cognitionem restitutionis in integrum, officio expediri nobili, hoc tamen nihil obtusius dici potuit, nam id planissime probatur. §. fin. d. l. in causæ, in quo aperte dicitur, restitutionem omnem in integrum ex prætoris cognitione omnino pendere, argumento quidem certissimo, quod si officio iudicis nobili non expediretur, non tota quidem ex prætoris iudicio prouenire diceretur. Minus quoque obstat, quod obijciunt Recentiores interpretes: non valere argumentum à restitutione in integrum ad causas criminales: quippe cum iudicis officium, ex quo prouenit restitutio, nullam producat obligationem, quod tamen longè secus est in causis ipsis, quæ criminis sunt, toto Institutionum titulo de obligat. quæ ex delict. nascuntur. Nam valde meo quidem iudicio decipiuntur, cum extraordinaria saltem ex iudicis officio oriri dicatur obligatio, vt expressè tradit Bart. in l. si. ff. de iniur. & Bal. in l. dominium. C. quod cum eo. Præterea dici potest, Decium non sumpsisse argumentum à restitutione in integrum (vt ipsi falsò existimant.) Sed id tantum ex illa ostendere voluisse, nullum sequi absurdum, si vna, & eadem res aliquo modo partibus competat, atque iudicis officio exerceri dicatur nobili,

DE IURISDICTIONE.

nobili. Ex his clarissimè (ni fallor) dissolutum remanet, quod vltimo loco definitioni Bartoli obijciebatur, & hæc satis dicta videntur de definitione meri imperij.

Tertio igitur loco potissimum quaeritur, quibus merum illud imperium competat magistratibus. Qua in re Bartolus in d. l. imperiū. nimium confusè loquitur, vt autem nos planè, atque dilucidè procedamus, quinque ex eius verbis elicimus conclusiones: Quarum illa prima est: Magistratus omnes, qui vniuersas regunt prouincias, merum dicuntur haud dubiè retinere imperium. l. illicitas. §. qui vniuersat. ff. de offic. præsid. Prouinciæ verò (vt id quoque obiter obseruemus) propriè dicuntur regiones longè ab Italia bello acquisitæ: Populus enim Romanus regiones, quas in ius suum redigebat, procul positas, prouincias appellabat, ad easquè gubernandas magistratum summo imperio, atque potestate mittebat, vt disertè declarat Bartol. in l. i. de Metrop. Berit. lib. ii. C. de quibus etiam plura tradit in commentarijs suis Strabo in calce vltimi libri. Scio quidem ego Prouinciarum aliàs fuisse consulares: aliàs verò prætorias: sed quoniam ad hunc locum pertinere hæc non videntur, missa facimus: Ad secundamquè deuenimus conclusionem, quæ huiusmodi est: Magistratus, † qui singularibus præsumt ciuitatibus, iurisdictionem tantum habere solèt: exemplum est in ciuitatum defensoribus, toto titulo de defens. ciuitat. Quod si ijs non leuiores solum cognoscendi crimina, sed competentem etiam adhibendi castigationem à

† Iusti-

Iustiniano Nouell. 15. concessa videtur esse potestas: illud profectò est, quia eorum iurisdictione sine modica coercitione exerceri commode non potest. l. magistratus. ff. de iurisd. omn. iudic. Sed excipitur ciuitas Romana: quippe cum in ea merum retinebat præfectus imperium, vt eleganter declarat Vlpianus in l. 1. §. cum urbem. ff. de offi. præfect. urb. Excipitur secundò in ijs ciuitatibus, quæ à Principis potestate speciatim sunt exemptæ; de quibus mentionem facit caput primum de pac. constan: atque etiam hoc ipsum mihi videtur locum habere in omnibus illis ciuitatibus, quæ ex consuetudine, siue præscriptione merù vendicassent imperium: vt tradunt omnes in l. more. de iurisd. omn. iud. ff. Sed is mihi locus expostulare videtur, vt quàm breuissimè declaremus, quæ requirantur: vt verè, atq; propriè ciuitas constitui dicatur, quam difficultatem disertè determinat Bart. in l. 2. in fine. ff. de verbor. & rer. signif. & apertius in l. 1. C. de Metrop. Berit. quibus in locis apertè concludit: ex principis sola voluntate ciuitates constitui oportere. Quod etiam pluribus firmasse videtur Paulus de Castro in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. & Alexand. in additionibus ad Bartolum in d. l. 2. de verb. & rer. signif. ff.

7^o Ex his colligo, Antistites † ad ciuitatum constitutiones necessario non requiri, idq; mihi clarissimè probari videtur. c. Episcopi. 80. distinct. et c. 1. de priuileg. in quibus dicitur, Episcopos non in castellis, nec in paruis: sed frequentioribus, atque maioribus ciuitatibus designandos esse: quæ quidem verba arguunt

mento sunt nobis certissimo: eas quoque rectè dici posse ciuitates, quæ Episcopum non habent. Sed pulchra hic sanè oritur † dubitatio: Nunquid castrū, cuius vniuersitati Princeps scribendo, sub ciuitatis nomine decorasset, verè, atque propriè ciuitas dicatur? Bartolus in tractatu, Qui sint rebelles, numer. 6. quem sequitur Angelus in additionibus ad Bartol. in d. l. 1. C. de Metropol. Berit. dicit, ciuitatem haud dubiè appellari posse. idq; probant argumento eorum, quæ traduntur in l. quidam consulebant. ff. de re iudi. in qua dicitur, Principem minoribus conferendo magistratum, eorum sententias firmas esse voluisse, quod eodem modo in proposito nostro dicendum videtur, vt ciuitatis iura omnia huiuscemodi subscriptione in Castrum transtulisse videatur.

72

Contrariam verò sententiam sequutus est Archidiaconus in c. vltim. de sent. excommu. à qua nec ipse dissentio: nā mihi dilucidè videtur probari Clem. si summus Pontifex, de sentent. excommun. vbi aperte dicitur, quæcunque homini summum Pontificem tribuisse ad eum augendum, siue quouis dignitatis gradu honestandum: id benevolentia gratia fecisse, atq; ideo non videri eum in dignitate illa approbasse. Quibus ex verbis perspicuū videtur esse, dignitatem in eo conferri nullā, qui honore afficitur, atq; dignitatis titulo nominatur: Illud tamen adijcio, quòd si ex coniecturis Principem voluisse constaret, Castrū pro ciuitate haberi, haud dubiè ita habendum esset, vt in d. Clem. si summus Pontifex. lu-

TRACTATUS

culenter notatur in illis verbis (Nisi se velle forsitan exprimat:) Nec obstat, quod obijcitur ex l. quidam consulebant: quia planè alienum est: non enim ibi dicitur ex honorifica subscriptione vllam conferri posse dignitatē. Sed ex ipsa magistratus collatione manifestò colligitur, Principē quoq; voluisse, vt sententia, quam in dijudicando minor proferret: firma atq; valida permaneret.

73 Tercia conclusio est: Castra, quæ ciuitatibus subijciuntur, † merum non possident imperium, hancquē probat Bart. l. nulli. §. quod si in vico. C. de episcop. & cleric. l. si quis. §. quod si cui. C. de natural. liber. & l. qui ex vico. ff. ad municip. Scio quidem ego excellentiss. Calzafatum in d. l. imperium. num. 117. quem etiam sequuntur recentiores interpretes, tenere, leges à Bartolo citatas id non probare, quia de vico siue pago tantum loquuntur. Sed meo quidem iudicio decipiuntur: quia nil aliud ex illis vult colligere Bart. nisi quod vicus ciuitati respondet, vt in eis perspicuè dicitur, ex quo necessariò sequi video: vicos merum non habere imperium, cùm ciuitates etiam ipse, quibus accedūt, illud retinere non dicantur. argumento legis 3. C. de positi. l. cùm principalis. ff. de regul. iur. & l. hæres à debitore. §. quod stipulator. ff. de fideiuss. Quod etiã in castris dicendū videtur, cùm nihil, aut parum à Vicis paganis differant, vt ex Laurentio Val-la Elegantiarum lib. 4. cap. 20. dilucidè colligi potest.

74

Quarta conclusio est. Castra, † quæ ciuitatibus non sunt subdita, eandem prorsus retinēt iuris-

iurisdictionem, quam defensores etiam ciuitatum possident: id quæ probat Bartol. ex titularum dispositione. C. quæ huiusmodi est, vt titulo de officio Rectoris prouinciæ accedat alius, De præfecti vigilum, Hunc verò sequatur ille: De defensoribus ciuitatum: cui tandem proximus est titulus, De Magistratibus municip. Voluit ex his fortasse colligere, quod, cum omnibus magistratibus inferiores dicatur esse ciuitatum defensores, & post eos sequatur titulus, De Magistratibus municip. consequens videtur esse, vt eandem dicantur habere iurisdictionem, Atque id ipsum sanè videtur voluisse Azo in eiusdem tituli commentarijs, vbi expressè scribit, omnia, quæ de ciuitatum defensoribus dicta sunt, locum etiam habere in ipsis municipiorum magistratibus. Sed obijcit Gaspar. Valla in d.l. Imperium, quem etiam eo in loco sequitur Calæfatus: quod si hæc Bartoli ratio vera esset, haud dubiè sequeretur: quod cum titulum de offic. Rect. Prouinc. Sequatur ille, de defensoribus ciuitatum: idem esset tam defensoribus, quam Rectoribus imperium, quo nihil dici potest absurdius: Qua de re conclusionem, quam isti existimant veram esse, comprobant. l. homo liber. §. final. ff. de acquirend. rer. domin. & l. si eueniet. ff. ad l. Iuliam. de adult. in quibus dici videtur: eos verè possidere, qui ab alio non possidentur, sed castra, de quibus disceptatio est, non in alterius sunt potestate, cum superiorem non recognoscant, ergo iurisdictionem habere non prohibentur. Sed est, quod animaduersione dignum puto: hæc leges ex-

tra terminos ab his eruditis viris citari, id enim tantum mihi videntur probare: Castra, quę nemini subiecta sunt, possidere, atq; auctoritatem habere non prohiberi, sed quod eandem obtineant iurisdictionem, quam ciuitatū defensores retinent: nescio certē quomodo ex illis id elici possit. Quod verò obijciunt rationi Bartoli, planē alienum est: quia nulla alia de causa ciuitatū defensores, atq; prouinci- arum rectores idem non dicuntur habere imperium, nisi quod eiusdem non dicuntur esse ordinis: cū multo maior sit attributa rectoribus auctoritas. l. i. eod. tit. quod longe secus est in municipiorum magistratibus, atq; ciuitatum defensoribus, quorum potestas inuicē quodammodo videtur esse adæquata, eū ea quę in vno obseruantur, in alio quoq; obseruari dicantur, vt superius ex mente doctissimi Azonis diximus.

Postrema conclusio est: Qui præsunt collegijs fabrorum, vel alterius huius generis, merum non habent imperium, sed iurisdictionē tantū, quę ad illius collegij professionem pertinere videtur. l. fi. C. de iurisd. omn. iud. & pulchrē tradit Bartol. in l. omnes populi. ff. de iust. & iur.

Excipiuntur ex mente Bartoli & aliorum omnium interpretum, Doctores, qui publicē profitentur, ij enim quāuis vniuersitati Scholarium præsente dicantur, merum tamen retinere videntur imperium, idq; probant Federici constitutione, quę incipit Habita. C. ne filius pro patre. In qua dicitur eos, qui litē mouere Scholaribus velint, electionem habere, vt coram

vt coram domino, vel eorum magistro, vel ipsius ciuitatis Episcopo, quibus huiuscemodi iurisdictio data est, conueniant. Sed ab horum sententia omninò ego dissentio, primò: quia ¶ nulla lege eã firmari video. deinde quia nil planè ad rem facit Federici illa cõstitutio, quam isti pro se citant, quia facilimè respondemus, eam habere locum cùm agitur de causis ciuilibus, vt irrogetur pœna pecuniaria: secus, si vt irrogetur pœna corporalis. Quòd si nonnulli existimare videantur, litis appellatione vtranque pœnam contineri: ij multum aberrant, vt ex titulo de fructibus, & litium expensis dilucidè colligi potest. Quod etiam probari potest. l. i. ff. de testib. quo in loco aperte concluditur, litem ipsam non ad criminales, sed ciuiles tantum causas referendam esse, atque hoc nimirum illud est, quod Vlpianus scribit in l. litis nomen. ff. de verb. & rer. signific. litis nomen actionem semper significare siue in rem, siue in personam sit.

76

Sed hæc haftenus, nūct ad illud, quod quarto loco declarandum instituumus, accedamus. Quæritur itaque, quot sint meri imperij gradus? & alij quidam tres, vt Albericus, alij quatuor, vt Salic. & las. nonnulli verò septem, vt Romanus, constituere gradus. Nos autem ex Barto. sententia sex tantum arbitramur esse: Maximus, Maior, Magnus, Paruus, Minor, atque Minimus.

77

In maximo imperio ponit Bart. auctoritatem legis condendæ, quæ Principi, Senatui, ac Præfecto etiam Prætorio competit. Ex quibus verbis duas breuiter ex eius mente elici-

E 5 mus

mus conclusiones, quarum prima huiusmodi est: potestas legis † constituendæ meri dicitur esse imperij. Sed hanc conantur omninò euertere recentiores interpretes, singula verba, quæ in meri imperij definitione à Bart. addita sunt: diligenter perpendendo. Primò enim videtur iurisdictionem, per quam veluti genus merum definitum est imperium: auctoritati legis sancienti conuenire non posse, ne sequatur eos, qui huiuscemodi obtinent iurisdictionem, leges etiam facere posse, quo dici alienius nihil potest.

Sed hoc argumentum procedit à genere ad speciem affirmãdo, quod nullius est valoris, vt pulchre tradit Ias. in l. quæ de legato. nu. 4. ff. de leg. 1.

Secundo igitur loco mouentur eo, quod Bart. merum definiuerit imperium per officiũ nobile, quod quidem nil aliud est ex eius sententia. in l. 1. ff. de iurisd. omn. iud. nisi quod secundum leges propria auctoritate expediri potest, ex quo satis constare videtur, leges iam fuisse conditas, quibus ij, qui officium exercent nobile, parere omninò tenentur: Quare necesse est dicere legem posse eum condere nullam, qui ne tantillum quidem ab ea recedere debet.

Sed valde meo quidem iudicio decipiuntur: longè enim aliter definit Bar. officium iudicis nobile, quàm isti arbitrantur: quod vt luce clarius appareat, verba eius recitabo: quæ hæc ipsa sunt. Omisissis aliorum sententijs sic dicas: officij iudicis triplicem dari speciem, aut enim nobile, aut mercenarium, aut verò
aduer.

aduersarium dicitur: Officium nobile est, quod per se stat, siue hoc iudex motu proprio exercent, inquirendo: siue ad alterius postulationem, concedendo restitutionem in integrum, dando tutores, interponendo decreta, constituendo salaria, & alia huius generis faciundo, quibus in verbis clarissimè videtur velle eos, qui officio potiuntur nobili, posse quandoque aliquid extra legum dispositionem cōstituere, si res ipsa id expostularet: Sed vt omnis scrupulus remoueat, illud præter alios animaduertendum puto, Bartolum non simpliciter meri, sed maximi voluisse potestatem legis condendæ esse imperij, quæ omninò specis differre dicuntur. Quòd si quis obijciat regulam l. fin. ff. de fund. instruc. & instrum. leg. in qua dicitur plus, & minus nō facere differre specie: Huic ego sic occurro, regulam illam declarando in his solùm habere locum, quæ facti sunt, vt eleganter declarat Bart. in l. qui vsum fructum, ff. de verb. oblig. & l. as. in l. i. ff. de acquirend. possess. Secùs verò est in imperio, de quo instituta est nostra disputatio: cùm iuris illud dicatur esse, quod cuius facile perspicuum est.

Tertiò perpèdunt verba illa: publicam respiciens vtilitatem: quæ quidem argumento eis videntur certissimo: auctoritatem legis faciendæ meri dici non posse imperij, ne illud sequi necesse sit, leges, quæ ob priuatum quandoque fiunt commodum, legis nomen nō habere, quo nihil peius fingi potest.

Sed hoc argumentum facile euerti potest, ea enim virtute, & sapientia Iuriscōsulti nostri fuerunt,

fuerunt, vt in legibus scribendis nihil sibi aliud, nisi salutem, atq; vtilitatem Reipub. proponerent: quare mihi videntur leges omnes, quæ ob priuatum proponuntur commodum, ad publicam etiam, & præcipue quidem pertinere vtilitatem. Quod & si nullius approbationis indigere videatur: vt tamen eis satisfaciamus, hac ratione probamus. Aut lex priuatum includens commodum, vnus tantum respicit vtilitatem, & tunc non lex, sed constitutio potius personalis appellanda est. l. i. ff. de constit. Princip. Sin verò commune priuatorum contineat commodum: & tunc dicimus eam quoq; ratione finis, qui potissimum in vnaquaque re considerari debet, ad publicam spectare vtilitatem, à legibus enim nihil conuenit arbitrari, nisi quod Reipublicæ conducat, proficisci, quoniã eius causa sunt comparatæ: quis enim quæso alius est legum finis, quàm, vt ex illis tranquille quieteq; populi degant vitam, quod quantum Reipub. proficit neminem esse arbitror, qui id ignoret.

Postremò ex noua eorum definitione id ipsum comprobant: dictum enim est eos velle merum imperium potestatem esse magistratibus communicatam, sed facultas legis constituendæ magistratibus non communicatur: cum soli Principi competere dicatur. præterea disertè additum est: Secundùm mandata, quæ quidem verba eis, qui legem facere possunt, competere non videntur: quippe cum in legibus dicantur esse soluti. Ex his itaq; illud iam perspicuum esse asserunt, potestatem legis condendæ meri non esse imperij, cum eius
defini-

definitioni huiusmodi auctoritas conuenire non possit, argumēto eorum; quę notant Dd. in l. i. ff. de testam.

Sed facillē respondemus non valere argumētum ab eorum definitione; quia pluribus rationibus eam superius reiecimus. præterea dico, quod si verā esset: aliud nil concluderet; quā condere legem meri non esse imperij; quod etiam Bar. non disfitetur; vult enim ipse non meri simpliciter; sed maximi eam esse imperij; vt superius etiam diximus. atque hoc eodem modo omnia eorum argumenta præter solutionem; quam vnicuiq; sigillatim adiecimus; facillimē tolli possunt. Atq; hæc quidem hac de re satis videntur dicta. Nunc ad secundam accedamus conclusionem; quæ huiusmodi est.

Senatus; & Præfectus Prætorio leges facere non prohibentur. De Senatu testimonium est in l. non ambigitur. ff. de legibus; in qua aperte ostendit Ulpianus Senatum ius facere posse. De Præfecto verò Prætorio testimonium est. in l. normam. C. de præf. præt. vbi eleganter dicitur; normā præfecti prætorij; quæ neque legibus; neque principis constitutionibus contraria sit; omnino seruandam esse. Sed quod ad Senatum pertinet; breuiter concludendum puto; legem condere se non potuisse; atq; hoc verum esse; primum probo auctoritate Alexandri ab Alexan. Genialium dierum. lib. 4. cap. 11. quò in loco sermonem habens de senatorum officio; in hæc verba scribit. Quippe senatui de rebus omnibus decernendi liberā facultas erat; nisi in magistratibus creandis; et
legi-

legibus sancendis, aut in hostes arma mouenda, vel à bello recedendum, pacemq; & fœdera seruanda forent: tunc enim sine populi iussu senatum nihil sentire, nil decernere posse liquet. Quod etiam secundo firmatur loco testimonio Dionysij Alicarnassæi, qui libro 6. tradit, legem semper ab vrbe cõdita Romæ fuisse, vt respublica omnis in potestate senatus esset præter magistratum creationem, legum lationem, & belli, pacisue arbitrium. Quibus ex locis clarissimè constat Senatum, neque legem sancire neque ferre potuisse. Neque obstat, quod obijcit Bar. de l. nō ambigitur, quia primum ex aliorum sententia respondemus, opus esse legem illā interpretari ex eis, quæ eleganter tradit Iustinianus in §. Senatusconsultū. Institutionum, titulo. de iur. natur. gent. & ciuil. in quo scribit, senatum non ex se, sed vice populi legis condendæ potestatem habuisse; nam cum auctus esset populus Romanus in eū modum, vt difficile esset in vnum conuocari legis sancendæ causa, æquum visum est Senatum vice populi consuli. Ex quibus perspicuum quidem est, leges ipsas non ex senatorum, sed populi potius Romani imperio constitutas semper fuisse: qui enim munere alterius fungitur, nil proprii habere dicitur. l. 1. §. qui mandatam. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd. Sed hic † illud breuiter obseruandum est: Tribonianum, & Theophilum longè aberrasse in d. §. Senatusconsultum: cum crediderint ob difficultatem conuocandi populum datam fuisse senatui potestatem legis condendæ: Hæ enim sunt contra fidem historiarum:

NON

Non enim propter ciuium copiam populi potestas ad senatum translata est, sed Cæsarum potius astutia, & calliditate: ut scitè animadvertit Franciscus Hotomannus suarum obseruationum capite 2. Atque etiam id ipsum firmavit doctissim. Aldobrand. in eiusdem. §. expositione. Deinde ego aliter etiam respondeo, verbum illud, ius, non pro lege, ut omnes, & malè quidem sentiunt, sed pro senatusconsulto haud dubiè accipiendum esse: in suis enim debet vnaquæq; lex intelligi terminis, ut præclare declarat Bar. in l. 1. §. nunciatio. ff. de oper. nou. nunciat.

Quod verò attinet ad Præfectum prætorio, haud dubiè affirmandum est eum, etsi generalem possit constituere legem, ut in d. l. normam. dilucidè dicitur, non tamen ita generaliter eam accipere debemus, ut omnis populus imperio subiectus seruare eam teneatur: valdè enim absurdum esset, si subditi Præfecti Africæ tenerentur obseruare, quæ à Præfecto Orientis constituerentur: cum potius confusio, quàm recta administratio diceretur: quare restringenda est eorum auctoritas, ut ad eos solùm pertineat, qui eius iurisdictioni subiunguntur.

Quod si quis obijciat id ipsum etiam fieri posse à cæteris inferioribus magistratibus, quilibet enim magistratus potest facere legem, quæ ad suam iurisdictionem pertineat, ut eleganter tradit Barr. in l. 1. ff. quod quisque iur. Huic respondemus, cæteros magistratus non leges, sed edicta potius facere posse, quæ ad eam solùm ciuitatem, quam regunt, pertinere dicuntur.

dicuntur. Præfectus verò prætorio legibus ligat suis ciuitates omnes, quæ sub prouincia, quam regendam suscepit, reperiuntur: nam potestas, atque eorum auctoritas vsque eò Imperatorum beneficijs creuit, vt etiam ad prouincias administrandas summo cum imperio mitterentur: credidit enim Princeps eos, qui ob singularem industriam, atque fidem exploratam ad hanc dignitatem ascendunt: non aliter iudicatos esse, quàm ipse foret iudicaturus. l. i. ff. eodem titulo. Præterea illud etiã adijcimus, Magistratum edicta non ita perpetua esse, vt dicuntur esse ea, quæ à Præfecto prætorio proueniunt, vt pulchrè tradit Bart. in d. l. i.

In secundo gradu meri imperij maioristres enumerat Barto. pœnas, atque vnam excitat quæstionem: quarum prima est vltimum supplicium, de quo loquitur. d. l. Imperium: Secunda est status pœna, qua damnatur quis ad effodiendum metallum, & de hac verba facit Vlpianus in l. illicitas. §. qui vniuersas. ff. de ot. ac. præsid. postrema verò est membri abscissio, de qua superius etiam fecimus mentionē. At de duobus quidem superioribus dubitare video neminem, de postrema verò magna dubitatio est: nunquid ꝑ dicatur pœna capitalis. Cynus in l. transigere. C. de transact. quem etiam sequitur Aretinus in l. qui manus. ff. de testam. tenet, capitalē dici posse pœnam, atque id videtur probari ex sententia Aretini. c. i. §. si quis alium. de pac. tenend. in vsib. feud. in quo dicitur, eum, qui alium interfecerit post pacem constitutam, sententia capitali punien-

puniendum esse: subiungit deinde Imper. Si quis verò alium post pacis edictum vulnerauerit, manus ei amputetur, & vt superius dictum est, iudicetur. Ex his colligit, quòd cum superius de pœna sit capitali facta mentio: necesse est dicere, manus amputationem capitalem quoque pœnam esse. Sed † facile ex superioribus constat hanc accommodari non posse interpretatione: cum enim in d. §. si quis alium, dictum esset homicidam post pacem constitutam capitalem subire sententiam, sequitur vers. si verò: vbi habetur pacis violatorem, si à facie iudicis aufugerit, bona eius publicari necesse esse. accedit postremò d. §. si quis alium: in quo dicitur, manus eius, qui alium post pacis edictum vulnerauerit, amputari, atque vt superius dictum est, iudicari oportere. Quæ verba non ad §. si quis hominem, qui de pœna capitis loquitur, sed ad vers. si verò: vbi de publicatione bonorum agitur, haud dubiè referenda sunt: vt sensus sit, at is, cui manus abscissa est, iudicetur, vt superius dictum est: id est publicentur eius bona, vt in pacis violatore conclusum est, argumèto eorum, quæ notant Dd. in l. si idem cum eodem. ff. de iurisd. omn. iud.

Qua propter contrariam alij tenuerunt sententiam, hac potissimum persuasione: pœna capitali damnatus prohibetur facere testamentum. l. eius qui. ff. de testam. Sed qui manus per sententiam iudicis amisit, testari potest. l. qui manus. ff. eodem: ergo fieri non potest, vt is pœna capitali damari dicatur, at mihi videntur hæ duæ sententiæ conciliari posse:

P

posse:

posse: si dicamus ex Bart. sententia. in l. 2. ff. de pub. iud. Membri incisionem propriè non capitalem: cùm de ciuitate caput non eximatur: impropriè verò capitalem haud dubiè esse pœnam: membrum enim, quod à corpore remouetur, mori quodammodo dicitur, quod fit, vt eadem incisionis membri, quæ vltimi supplicij ratio, atque auctoritas sit, atque ideo Bartol. eundem vtrisque accommodauit gradum, vt enim membri abscissio, ita etiam vltimum supplicium in alium transferri non potest. §. hoc prohibemus. Nouell. 128. Sed is mihi locus admonet, vt paucis videamus quando pœna hæc incisionis membri intelligatur procedere, & haud dubiè dicendum est, eam tunc habere locum, quando non totum corpus, sed illa tantum pars, cui membrum illud coniunctum erat, enervatur: membra enim propriam, atque distinctam obtinere dicuntur in corporibus nostris operationem, vt scitè nos docuit Arist. lib. 4. Metaph. in fin. Bald. in l. 3. C. de accusat. & Bartol. in l. 2. ff. de publ. iudi. Ex his colligo, auris abscissionem sub hac pœna contineri non posse, quia illius sensus non redditur debilis, sed integer permanet, vt eleganter tradit Albericus in d. l. imperium: atque illud etiam perspicuum esse potest, eum, qui alterius digitum absciderit, non incidere in pœnam, quæ à lege municipalis imponitur ei, qui alterius manum amputasset, quia digitus non membrum, sed membri potius pars appellatur, vt præclare tradit Bartol. in consil. 201. quod incipit: quæritur. Bal. in c. 1. in principio. de nou. form. fidel. in v. sub. feud. & Angelus

DE IURISDICTIONE.

In tractatu maleficiorum.

His ita declaratis reliquum est, vt quæstionem, quam proponit hic Bar. breuiter discutiamus. Quæritur itaque nunquid missio in carcerem huius dicatur esse imperij gradus. Qua in re concludit ipse, carceris pœnam pro toto vitæ tempore huiusce dici imperij: Quod nulla alia ratione probat, nisi, quia damnatis in metallum huiusmodi comparatur pœna. l. aut damnum. §. solet. ff. de pœn. Neque obstat, quod obijcit Calæfatus in d. l. imperium. de §. fin. eiusdem l. aut damnum, in quo expresse dicitur, eum, qui perpetuis damnatur carceribus, pœnæ seruum effici non oportere, quia facile respondemus: Similitudinem, quam inter hæc pœnas constituit Bar. quoad ipsa tantum vincula intelligendam esse, sicuti enim metallis, ita etiam carceribus damnati in compedibus semper detinentur. l. aut damnum. §. inter eos. Neque ferenda est Bolognetti opinio, qui existimat, deportationi potius supra dictam esse pœnam adæquãdam, cum deportati quodammodo carceribus addicti videantur: si quidem ab insula, quæ eis designata est, exire prohibentur, atq; ideo longè melius ex eius sententia fecisset Barto. si eodem in gradu hæc collocasset pœnas. Quia nemini dubiũ est, quin durior sit carceris pœna, quàm in insulam deportatio, quippe cum vltimo supplicio comparari dicatur, vt eleganter tradit Abbas in c. i. de collus. detegen. & Bal. in l. programma. C. comminat. epist. & c. atq; ob hanc causam maiorem haud dubiè Imperij gradũ obtinere debuit. Sed omnia hæc intelligenda

E a sunt

87 sunt procedere iure pōtificio: cūm † nemo iure ciuili perpetuis damnetur carceribus, vt scitè tradit Vlpian. in d.l. aut damnū. §. solent. Ex his pulchra elicitur conclusio: Potestatem mittendi in carcerem non vt puniantur, sed vt contineātur rei donec ad maiorem transmittantur iudicem, iurisdictionis esse: cūm omnibus videatur competere magistratibus. §. & iudicare. Nouell. 15. & l. Limanarthe. ff. de seru. fugit.

Sed Vall. in d.l. Imperium, quem etiā eo in loco sequitur Bolognētus, dicit conclusionem hanc debili probari argumentō, quippe cūm inferiores etiā magistratus modicam dicantur habere coercionem, quæ meri est imperij. l. magistratibus. ff. eodem: atque ex his illud perspicuum esse volunt: auctoritatem hanc infimi potius imperij gradus, quā simplicis esse iurisdictionis. Verūm ego vereor ne non rectè senserint, nam licet modica coercitio inferioribus etiā competat magistratibus: id tamen ex quadam necessitate haud dubiè prouenit, cūm eorum iurisdictione sine illius auxilio dicatur esse nulla, quare nō possumus dicere hu. uiscemodi potestatem rationē coercionis meri esse imperij, cūm illud, quod vnaquaq; in re præcipuum est spectari semper debeat. l. si quis nec causam. ff. si cert. petat. Præcipuum verò videtur obtinere locum iurisdictionis: nam coercitio ei deseruire quodammodo dicitur, vnde mirum videri non debet, si iurisdictionis munus dicamus esse, vt quis in carcerib⁹ custodiatur. Sed quo planius rem omnem intelligamus, distinguimus

guimus hoc modo: Aut quis mittitur in carceres, donec cognoscatur de crimine capitali, de q̄ est accusatus: & meri dicitur esse imperij, nā cum causa, propter quā reus in carceres detruditur, imperij fit: necesse est etiam, vt missio illa, quæ causam ipsam consequitur, eiusdem imperij dicatur esse, vt tradit Bald. Salic. & Alexand. in d. l. imperium: Aut verò quis detinetur, vt tandem ad maiorem transmittatur, & præter alios concludimus, & simplicis, et nullius iurisdictionis esse: simplicis quidem, si ab inferioribus custodiatur magistratibus. l. 3. §. 1. ff. de offic. præfect. vig. & d. Nouell. 15. Nullius verò, si à priuato quis detineatur, vt ad præsidem remittatur. l. capite quinto. ff. ad l. Iul. de adult. l. interdum. §. qui furem. ff. de furt. quibus in locis clarissimè videtur priuatis potestatem cōcedi, vt fures atque adulteros detineant, quòad eos ad præsidem deducant.

Sed quoniam hoc in gradu fit mentio de pœna capitali, quæ triplex † dicitur esse, mors: aquæ & ignis interdictio: atque relegatio. l. 2. ff. de pub. iud. l. capitalium. ff. de pœn. & l. edito. §. rei capitalis. ff. de bonor. poss. E re facturum puto breuiter videre, de qua pœna intelligendū sit, si iudex pœna capitali reum damnasset. Qua in re non desunt rationes, & argumenta, quæ nobis persuadere videntur, vt de naturali potius morte intelligamus: Primò enim offert se. l. sacularij. §. sunt quedam. ff. de extraord. criminib. vbi præclare tradit Ulpian. pœna capitis eos esse puniendos, qui *καταδικάζονται* committunt, quia & ipsa res mortē

comminatur. Sed facile responderi potest, si Vlpiani locum propius prospexerimus, verba enim illa: Quia & ipsa res mortem comminatur, satis nobis indicant, eum de morte intelligere voluisse.

Secundò adducit Optinellus l. qui eadem. ff. ad l. Iul. de Sicar. in qua dicitur eos, qui eadem admiserint, si in aliqua positi sint dignitate, deportari: si verò inferioris sint gradus capite puniri debere.

Sed respondemus, capitis pœnam strictè eo in loco accipiendam esse, cùm ad deportationis differentiam apposita videatur esse, atque hoc eodè modo solui potest, quod obijcitur de lege finali. ff. de incen. ruin. & nau. vbi eorum distinguuntur pœnæ, qui consultò incendium commiserunt.

Tertiò inducitur loco l. respiciendum. §. si. ff. de pœn. in qua dicitur eū pœna capitis puniri, qui vel bestijs obijcitur, vel alias similes pœnas patitur. Sed is mihi locus planè videtur ad rem non pertinere: quippè cùm Iuricon. aliud nil eo in loco exponat, nisi quomodo quis capite puniri dicatur, & affert exemplum de illo, qui bestijs obijcitur. Quod nos etiam non distitemur, sed illud respondemus alia quoque mitiora extare exempla, in quibus pœna illa, præsertim cùm dubij simus, locum habere haud dubiè debet.

Postremo igitur loco affertur hæc ratio: verba præsertim cùm dubij simus, in propria, atque naturali eorum debent accipi significatione. l. fin. C. de ijs qui ven. ætat. impetr. sed capitalis pœna caput propriè significat, quod quia

DE IURISDICTIONE.

87

quia perspicuè verum est, nihil attinet probari, ergo de illo intelligere necesse est. Sed respondeo, regulam illius legis locum non habere, cum de pœnis agitur: quia mitiores semper eligendæ sunt pœnæ, vt eleganter declarat Bart. in d. l. fin.

Constat igitur facile euerti posse sententiã hanc, quare contrariam tenuerunt recentiores interpretes, quæ etiã communis est, atq; eã nouiter probant. l. sed & si quis. ff. si quis caut. l. qui cum natu maior. §. is demum. ff. de bon. libert. & l. cū patronus. ff. de iur. patron. quib. in locis Iuriscons. declarando quæ sit capitis accusatio, alternatim loquuntur, dicẽdo eam esse, cuius pœna mors, aut exiliũ est: Sed iam explorati iuris est pœnas, quæ disiunctiuè ponuntur in rei electionem semper committendas esse, vt disertè tradit Bart. quem etiam eo in loco sequuntur omnes, in l. i. ff. de effract. & clarius hoc ipsum notat Baldus in l. quicumque. et l. si fugitiui. C. de seru. fugit. Quare mansuetiores haud dubiè semper eligentur pœnæ. Quod si reus ipse grauius vellet subire supplicium, id fieri certè non posset: cum teneantur eum cogere iudices, vt mitiorem velit pati pœnam, vt voluit Angelus in tractatu maleficiorum in verbo. Quod si non solueris.

Sed non possum de ijs non vehementer mirari, cum afferant hæc, quæ nihil planè ad rem nostram faciunt, ita enim vera essent, si lex municipalis, vel iudex ipse in assignanda pœna alternatim loquerentur: quibus in terminis non est instituta nostra disceptatio, loquimur enim nos eo solo casu, quo simpliciter

diceretur: Reum capitali pœna puniendum esse,

- 89 Quapropter nisi aliæ rationes vrgerent, quilibet ab hac sententia † recedere posset. Ego verò arbitror eam apertè probari posse. l. si præses. l. de interpretatione. ff. de pœn. in quibus præclare dicitur, benigniorem semper in pœnis accipiendam esse interpretationem. Neq; obstat, quod obijciunt ij regulam illam procedere: quando vocabuli proprietates id pateretur, sed capitalis pœna non aliam videtur præter ipsam mortem suscipere significationem, ergo vt de illa solū intelligamus, nobis necesse est. Quia id omninò negamus: quippe cū non solum mors, sed deportatio etiam ipsa capitalis propriè dicatur pœna. Hoc esse verū luce clarius probo. l. licet. ff. de verb. & rerum signifi. in qua disertè scribit in hæc verba Modestinus, licet capitalis latinè loquentibus omnis causa existimationis videatur, tamen appellatio capitalis mortis, vel amissionis ciuitatis intelligenda est. Ex his itaque perspicua remanet sententia communis, quā existimat Optinellus in d. l. imperium. locum non habere, quando iudex, siue ius municipale nō de capitali, sed † de capitæ pœna loqueretur, tunc enim mors ipsa naturalis haud dubiè intelligenda esset. Sed hæc eius sententia mihi nō satisfacit, quia inter hæc pœnas differentiam constitutā esse video nullam: imò sæpè cōfunduntur vt patet in l. cū patronus. ff. de iur. patronat.
- 90

- 91 Secundò igitur, & longè melius excipitur, quando iudex reū † morte condemnasset: tunc enim

enim mortem intelligere necesse est naturaliter, argumento. l. ex ea parte. §. in insulā. ff. de verbor. obligationib. vbi eleganter scribit Papinianus, stipulationes hoc modo conceptas, cum morieris, non nisi moriente eo, qui promisit, committi debere. Quod etiam clarius probatur. l. cum pater. §. hæreditate. ff. de leg. 2. l. sed si mors. §. cum igitur. ff. de donat. inter vir. & vxor. & l. Staius. §. Cornelio fœlici. ff. de iur. fisc.

Postremo excipitur loco: quando lex iam pro aliquo crimine mortis pœnam adiecisset, & iudex postea capitali pœna damnasset reū, qui eodem versaretur crimine: hoc enim casu mors ipsa naturalis sine vlla dubitatione intelligi debet, cuius rei ratio est: quia iudicis verba, quæ dubia sunt ad leges referri, atque ex illis interpretari necesse est, vt scitè tradit Bart. in l. hæc † consultissima. C. de testament. & l. apparitores. C. de apparit. libr. 10. Sed omnes hanc locum non habere intelligunt exceptionem, si pro eodem crimine deportatio iam à iure communi, capitalis verò à lege deinde municipali constitueretur pœna: tunc enim ex mente iuris communis faciendā non esset interpretatio, nam leges municipales debent aliquid ultra ius semper operari commune: vt eleganter notat Bar. in l. 2. ff. v. l. u. cap. & l. 4. §. ait præ. ff. de dam. infect. Quod etiam pluribus firmat Ias. in l. properandum. §. siue autem. C. de iudic.

Quod an verum sit valde dubito: nam benigniorem sequi interpretationē in pœnis præsertim non minus iustius est, quàm tutius.

91. Sed ex his pulchra oritur quaestio: Nunquid Reus damnatus suspendi, liberetur, si dum subleuaretur, fracto laqueo viuis adhuc cecidisset in terram. Lucas de Penna in l. i. C. de desert. & occult. libr. 12. quem etiam sequitur Ioannes de Anton. in soliloquijs suis. soliloquio. 5. & Optinellus in d. l. imperium tenet, eum omnino liberandum esse. Sed meo quidem iudicio decipiuntur: quia iudicum sententiae suam semper debent sortiri effectum, ut notant omnes in titulo, de re iud. atque pluribus rationibus id firmare non grauaremur: nisi illud videremus hoc cuius facile perspicuum esse, ac de hoc gradu haec quidem existimauimus esse dicenda: Deinceps ad alios accedamus. In tertio igitur imperij gradu, qui magnus dicitur, ponit Bart. deportationem, & quae poena capitalis dicitur. l. edicto. §. Rei capitalis. ff. de bonorum possess. l. sed & si quis, in princip. ff. si quis cautionibus. Deportatio autem erat ciuium Romanorum poena, quae ciuitatem solum adimebat. l. quidam. ff. de poen. Sed hoc in gradu plures excitantur ab interpretibus nostris difficultates: Primum enim videtur vnum, atque eundem gradum tam deportationi, quam damnationi in metallum assignari oportuisse: cum vtraque harum poenarum morti adaequari dicatur. l. seruitutem. ff. de reg. iur. l. i. §. vltimo. ff. de bon. possess. contra tabul. Sed facile respondemus hasce poenas diuersis in gradibus iure collocatas fuisse: maxime enim inter se differunt: cum altera ciuitatem solum, altera vero & ciuitatem, & libertatem simul tollere videatur. §. maxima,

maxima. Institutionum titulo, de capit. dimi-
nut. l. 2. §. vltim. ff. de pœn. & l. inter pœnas. ff.
de interd. & relegat. Sed quæri video in quo-
nam consistat similitudo, quæ fit inter depor-
tatum, atque mortuum ipsum: Huic itaque
respondemus, similitudinem illam in his,
quæ iuris tantum ciuile sunt, haud dubiè in-
telligi necesse esse, l. eius qui. ff. de testa. Quod
enim ad ius gentium pertinet, mortuis non
æquiparantur, omnium enim quæ huius iu-
ris sunt, capaces esse dicuntur. l. quidam. ff. de
pœn.

Sed huic solutioni videntur duo iuris loca
apertissimè aduersari: quorum primus est in
l. 2. §. cum autem. C. vt nemo priuat. quo in lo-
co declarans Iustinianus, qua pœna debeant
affici ij, qui vela regia in rebus alienis suspen-
dere audent, in hæc verba scribit: Qui ausus
fit id facere, si plebeius sit, vltimo subdi sup-
plicio: si clarissimus, vel curialis, vel miles,
vel clericus, proscribendum, deportandumq;
non solùm ciuitate Romana, sed etiam liber-
tate priuari censemus. Quibus ex verbis cla-
rissimè constat eum, qui deportatur libertate
etiam priuari oportere.

Accursius in d. l. 2. vers. libertate. conatur
respondere dicendo, locum illum non ita sim-
pliciter intelligendum esse: Sed dum Iustinia-
nus dicit, Deportandum, addere debemus in
metallum: alioquin multa ex his, quæ certa
sunt, subuerterentur. Idquæ eo comprobat,
quod in l. vltima. C. de postlimin. reuers. repe-
ritur similis loquendi modus. Ait enim Iusti-
nianus eo in loco: eum, qui ab hostibus reuer-
titur:

titur: neque retineri, ne in patriam redeat, neque alimenta eis præstita reddere cogi posse. Quod si quis huic præcepto conatus fuerit obsistere, actor, conductor, Procuratorque dari se metallis cum pœna deportationis non ambiget.

Sed hanc solutionem tametsi eam sequantur omnes, ex ipsis tamen Imperatoris verbis aperte ostendo falsam esse: siquidem in d. §. cum autem, connumerantur clarissimi, Curiales, Milites, qui stante Accursij expositione in metallum damnari possent, quod haud dubiè falsum est, d. l. Pœdius, & d. l. moris est.

95 Neq; † obstat, quod obijcit de lege finali, quia alium, & nouum quidem puto illius esse sensum, qui, vt apertius intelligatur: sciendū est, maximam esse differentiam inter eum, qui in metallum damnatur, atque eum, qui in insulam deportatur, nam quamuis vtriusque bona proscribantur. l. in metallum. C. de bon. proscrip. differunt tamen, quia bona, quæ deportati post pœnam eis irrogatam cōsequuntur, statim publicantur. l. deportati. C. de bon. proscrip. Quod longè secus est in ijs, qui in metallum damnantur, cum per eos nihil Principi acquiri possit. l. in metallum. ff. de iur. fisc. His ita breuiter cognitis: dicimus Iustiniani verba non esse ita accipienda, vt velit actorē, conductoremue in metallum deportari debere, quia nō facile permittitur vnum verbum pro alio, & impropriè interpretari: sed ita cōcedetur si in propria significatione accipi non potest: vt copiosissimè ostendit Crauetta in titulo de legatis. numer. 137. Cū itaque non
constet

constet verbum deportationis in d. l. vltima, non posse in sua vera significatione manere: huiuscemodi sanè non debet admitti interpretatio. Qua de re locum illum aliter ego intelligo, atque quod dicit Iustinianus sic interpretor, vt actor, conductor, procuratorq; debeat dari metallis cum pœna deportationis: id est, cum hac insup adiecta pœna, vt si quid postea eis acquiratur: illud quoque Princeps omnind consequatur. Quid ergo respondebimus ad §. cùm autem? Equidem aliter respondeo nouè interpretâdo. §. illum. Verùm prius scire oportet, deportationis pœnam non modo † ciuitatis amissionem, quæ sibi propria est, d. §. maxima. sed quandoq; etiam libertatis significare priuationem, dummodo ex illius verbis, quibus huiusmodi imponit pœnam, id quoq; voluisse constet: Atq; hoc illud nimirũ est, quod tradit Imperat. in d. §. cùm autem, dum inquit, si clarissimus, vel curialis audeat huiuscemodi cõmittere facinus, p̄scribendũ, deportadumq; nõ solũ ciuitate Romana, quæ semper amittitur, sed etiã libertate, qua puniri non solet, priuari censemus. Hunc esse verũ sensum apertè nobis indicat dictio illa: sed etiam, quæ videtur quodammodo deportationis pœnam ad ipsam quoque libertatis priuationem dilatare.

Alter verò locus, & quidem clarior est in l. cognitionum; §. consumitur. ff. de var. & extraordin. cognitionib. in qua declarans Callistratus; quando consumi dicatur existimatio, in hæc verba scribit: Consumitur verò quotiens magna capitis diminutio interuenit: id est,

est, cùm libertas amittitur: veluti, cùm aqua, & igni interdicitur, quæ in persona deportatorum euenit.

Sed ego quidem arbitror textum hunc corruptum esse: nam si vetustissimis quibusdam exemplaribus credamus, loco illius dictionis, libertas, reponendum est, ciuitas, quo casu omnis dubitationis scrupulus facile remouetur.

98 Sed illud præterea silentio prætereundum non est, non ineleganter hisce iuris locis accommodari posse eorum solutionem, qui dicunt, libertatem ipsam duobus modis considerari posse, † aut enim proprie & strictè accipitur: ut est illa, quæ seruituti opponitur; aut verò lata, atque impropria intelligitur significatione pro iure quodam disponendi, & libere quò velimus proficiscendi: Priori quidam casu libertate priuari deportatos negamus; posteriori verò ea spoliari haud dubiè affirmamus: cùm enim certæ alicuius insulæ, aut alterius loci limitibus circumscripti videantur, quos nisi aperto vitæ discrimine egredi non licet, libertatem quodammodo amittere dicuntur, Atque id quidem significasse nobis videtur Vlpianus in l. 2. ff. de liber. homin. exhibend. cùm dixit, nihil multum à specie seruentium differre eos, quibus non datur facultas recedendi.

His ita habitis. Nunc altera dubitatio succedit, videtur enim deportationis pœnam in eo imperij gradu collocari debuisse, quo etià relegatio, facta posita est: maximam enim inter se videntur habere affinitatem: ut enim in insulam deportari, sic etiam in eandem relegari

Reus

DE IURISDICTIONE.

Reus potest. l. relegati. ff. de pœn. & l. si quis in insulam. ff. de cadauer. punit.

Sed facile respondemus ex his, quæ eleganter tradit Marcellus in d. l. relegati, in qua scribit, Relegatos in insulam, si à loco sibi interdicto non abstinuerint, deportationis pœnam tanquam maius subire oportere supplicium.

Sed quod magis vrget hoc in loco illud est: quia videtur deportationem longè maiorem esse pœnam: quàm sit damnatio ipsa in metallum: si quidem illa præsidibus denegatur, hæc verò omninò eis conceditur. l. inter pœnas. ff. de interd. & relegat. & l. 2. ff. de pœn. cuius rei quæ tandem ratio reddi possit, considerandum est. Albericus in l. illicitas. §. qui vniuersas. ff. de officio præsidis. Cumanus in l. 1. §. 2. quibus. ff. de leg. 3. Vall. in d. l. Imperiũ, & eo in loco Bolognetus, quos etiam sequitur Aldobrandus in §. cum autem, Institutionum titulo, Quibus modis ius patriæ potest. soluat. dicunt hanc esse differentiæ rationem: quod præsidibus deportandi facultas non est permessa: quia nobilium huiusmodi dicitur esse pœna. l. cognitionum. ff. de var. & extraord. cognitionibus. l. moris est. §. sed enim. ff. de pœn. in quibus dicitur, Decuriones non in metallum, sed in insulam deportati oportere: quo fit, vt neminem etiam ex principalibus in insulam relegare possint. l. diui fratres. §. de decurionibus. ff. de pœn. in qua scribit Callistratus: de decurionibus, principalibusque ciuitatum, qui capitale crimen admiserint: mandatis caueri, vt si quis eorum quid admisisse videatur propter quod

quod relegandus extra prouinciam in insulam fit, Imperatori scribatur adiecta sententia à præside.

100

Sed hæc ratio facile confutari potest, haberet enim locum si decuriones, atq; optimates tantum deportandi, vel relegandi essent: cum verò generaliter omnibus alijs, qui honestioris vitæ sunt, deportationis etiam assignetur pœna, non poterit defendi hæc ratio.

Altera est ratio, quam tradit idem Albericus in d. §. qui vniuersas, quam etiam sequitur Bolognetus, inquit, præsidet deportare nō posse: quia præsens hæc pœna omnia quæ iuris ciuilibus sunt omninò tollit. l. inter pœnas. ff. de pœn. quæ cum à nemine præterquam à Principe concedantur, ab eodem etiam auferri conueniens visum fuit. argumento. l. adulter. C. ad l. lul. de adulter. in qua dicitur: præscriptiones omnes, quæ à legibus reis condonantur, à nemine adimi posse. Ego verò hanc rationem non arbitror esse veram, quia necesse esset etiam dicere: potestatem damnandi in metallum præsidibus nō fuisse permissam, quippe cum ea, quæ iuris ciuilibus sunt hac eadem omnino tollantur pœna. §. maxima. Institutionum, titulo, de capitis diminut. quod apertè falsum est. l. aut damnatum. ff. de pœn.

Tertia solutio est Bartoli in d. §. qui vniuersas: dicentis nulla alia de causa præsidet deportare non potuisse, nisi, quia nullam sub eorum potestate habebant insulam, ideoque mirum videri non debet, si ad principem scribi oporteret, vt eam deportatis assignaret. Sed hæc ratio apertissimè confunditur ex l. relegatorū, ff. de

ff. de interd. & relegat. in qua clarissimè dicitur, præfides eas in potestate habere insulas, quæ sub provincijs, quas suscipiunt administrandas, reperiuntur.

Quarta solutio est recentiorum interpretum, quæ ut § planius intelligatur, illud prius scire oportet: Deportatos olim non prius ciuitate priuari Romana oportuisse, nisi spontè huiusmodi subirent pœnam, atque in aliam nomen suum profiterentur ciuitatè. Sed quoniam indignum visum fuit, ut delinquentes nulla capitali pœna plecterentur, introduxerunt præci illi Romani interdictionè ignis, & aquæ, ut Rei hominum consortio priuati in alia ciuitate nomè suum profiteri cogerentur: atq; illius ciues efficerentur. Hæc esse vera dilucidè ostenditur ex Ciceronis Oratione, quæ pro domo sua habuit, cùm inquit:

101

Ciuitatem nemo vnquam vllò populi iussu amittet inuitus, qui ciues Romani in Colonias Latinas proficiscebantur fieri non poterant Latini, qui non erant autores facti, nomenq; dederant: Qui erant rerum capitalium condemnati non prius hanc ciuitatem amittebant, quàm erant in ea recepti, quo vertèdi, hoc est, mutàdi soli causa venerant: id autem ut esset faciundum non ademptione ciuitatis, sed tecti, aquæ, & ignis interdictione faciebât. Hæc ille. Sed Romanis postea Principibus imperantibus circuitus ille sublatus est, atque determinatum fuit, ut absque aliqua aqua, & ignis interdictione, qui lege, vel iudicio deportandus esset, ciuitatem amitteret Romanam: Atque hoc nimirum illud est,

G

quod

quod Ulpianus scribit in l. 2. ff. de pœ. cùm dixit: Cōstat postquam deportatio in locum aquę, & ignis interdictionis successit, non prius amittere quem ciuitatem: quàm princeps deportandum eum in insulam statuerit.

Ex his illud perspicuum esse uolunt recentiores: quod quando quis deportabatur, necesse sibi erat in aliam proficisci ciuitatem, quę Imperio Romano subacta non esset: cuius cùm esset factus ciuis ciuitatem amitteret Romanam. Sed quoniam deindè totus terrarum orbis in potestatem Imperatoris redactus erat. l. de precatio. ff. ad leg. Rhod. de iact. uenit, ut præfides nullam possent deportatis assignare ciuitatem, quę imperio subiecta non esset: Quare iure factum est, ut ad solum Principem pertineret deportatis insulã assignare, id est, permittere, ut illa tanquam sibi nõ subdita haberetur, cuius facti ciues ciuitate priuarentur Romana.

Sed meo quidem iudicio nullius momenti est hæc recentiorum ratio: quia falsum est eos, quibus aqua, & ignis interdicebatur in aliam oportuisse demigrare ciuitatem, quę Principi minime subdita esset, satis enim erat si in aliam ciuitatem extra Romanam proficiscerentur, ibique nomen suum profiterentur. Præterea hac eadem ratione concludi posset: Urbis etiam Præfectum deportandi facultatem non habuisse: quippe cùm nullam deportatis assignare posset ciuitatem, quę imperio subiecta non esset, quod haud dubie falsum est. l. 2. ff. de pœn. Quapropter cum & ijs hæc fortasse dubia uideretur solutio, aliam
gradunt

tradunt dicendo, quod cūm deportatorum bona publicari debeant: non sine causa factū est, vt Principis auctoritas in eis condemnandis requiratur, de re enim sua videtur quodāmodō tractari: cūm verō ex ijs, qui in metallum damnantur, nihil vnquam Princeps consequatur. l. in metallum. ff. de iur. fisc. mirum videri non debet, si eius auctoritas hoc in casu non adhibeatur, sed omnibus huiusmodi facultas permittatur.

Sed hæc ratio mihi quidem videtur cæteris ineptior: quia sequi necesse est, Principis auctoritatem in bonorum proscriptione semper adhibendam esse: quo nihil dici potest obtusius. Præterea multum à veritate aberrant, dum velint damnatorum bona publicari nō oportere: nam eleganter scribit Iustinianus in l. in metallum. C. de bonis proscrip. Eos, qui in metallum damnantur, pœnæ seruos effici, atque eorum bona rationibus fisci vendicari. Neque obstat, quod obijciunt de l. in metallum. ff. de iur. fisc. quia planè alienum est, scio enim quidem ego bona, quæ post pœnam eis irrogatā eueniunt: ad Principem non pertinere, sed ex his sequi non video eorum bona iam ante acquisita publicanda non esse.

Hæ sunt rationes magis præcipuæ, quæ ab interpretibus afferuntur: cæteras prætereo, ne in his diutius moremur. Ego itaque in tanta difficultate rationem differentiæ arbitror illam esse, quam scitè tradit Bartol. in l. relegatorum. ff. de interd. & releg. in qua hoc modo distinguendum esse scribit, vt si quidem præsi-

des sub se retineant insulam: in eam deportare non prohibeantur: sin verò non habeant: ad Principem recurrendum sit: Quæ quidem distinctio licet omnibus varijs cõfusetur rationibus: mihi tamen videtur clarissimè probari. d. l. relegatorum, in qua eleganter scribit Vlpianus: Prouinciarum præfides in insulã relegare posse, si ad eius prouinciæ formam, quam administrant; pertineat. Quod si insulam sub se non habeant, id facere nõ possunt: sed Imperatori scribere debent, vt insulam eis assignet. Quod etiam apertius confirmari potest testimonio Theophili, quippe qui in §. cum autem. Institutionum titulo. Quibus mod. ius patr. potest. soluit. in hæc verba loquitur. Liberat autem liberos à patria potestate, & parentis deportatio: nam si quis alicuius malefici accusatus, & conuictus huiusmodi acceperit sententiam à præfide, vel præfeto, & alijs: Volo te deportari in insulam illã: simulatque sententia lecta fuerit, lex ei, & ciuitatem, & bona adimit, & ciuitate Romanã exutus fit peregrinus. Quibus ex verbis liquiddò constat, præfides deportare quandoq; potuisse. Ad iuris verò loca, in quibus apertissimè dicitur deportandi ius eis datum non fuisse facilimè respondemus, de præfidibus ea loqui, qui insulas sub se non habent.

103 Hæc quidem ratio † tametsi verissima sit; arbitror tamen eam quoque, quæ Fulgosij est, facile sustineri posse: Ait enim ille nulla alia de ratione præfides deportare non posse: nisi; quia deportationis pœna ciuitatis potissimã Romanã ius adimit, in qua cum auctoritatem ipsi

ipſi habeant nullam, meritò factum eſt, vt ſine Principis venia tollere eam non poſſint. Quo fit, vt Præfectus vr̄bis, cùm in ea poteſtatem haberet. l. i. ff. de offi. præf. præt. deportare etiam non prohiberetur. Quòd ſi quis dicat, Nonne etiam damnationis pœna in metallum ciuitatem ipſam tollit? id nos quidem profectò verum eſſe non diſſitemur: attamen illud reſpondemus, libertatem præcipuè quidem, per quandam verò conſequentiam ciuitatem ipſam huiuſcemodi pœna haud dubiè remoueri oportere: nullus enim ſeruus poteſt eſſe ciuis Romanus. l. in metallum. ff. de iur. fiſci. & C. de bon. proſcrip. Quæ cùm ita ſint, quis non videt præſides in metallum damnare non potuiſſe? quippe cùm eorum, quæ in conſequentiam veniunt, conſideratio vt plurimum habeatur nulla.

Ac de hoc quidem gradu ſatis nobis dictum videtur: Nunc, vt inſtituimus proficiſci ordine, ad reliqua pergamus. In quarto itaque meri imperij gradu, † qui paruus dicitur, ponit Bart. relegationis pœnam, quam etiam meri eſſe imperij teſtatur Accuſius, in l. nulli. C. de ſentent. & interl. omn. iud. & in §. relegati. Inſtitutionum titulo. Quibus modis ius patriæ poteſt. ſoluit. & probari quidem poteſt hac ratione: quia huiuſmodi pœna officio iudicis nobili expeditur, atque publicam reſpicit vtilitatem, ideo mirum videri non debet, ſi imperij dicatur. Quod certè mihi probabilius videretur: ſi relegationi ipſa etiam bonorum publicatio adiungeretur, quod fieri poteſt. l. relegati. ff. de interd. & relega. nemo enim

eo in casu dubitaret, quin imperij esse dicatur, argumēto. l. i. C. ne fin. iuss. princ. cert. iudicib. lice. confis.

105 Sed pulchram, & meo iudicio obscurissimam ꝑ oriri video quęstionem; nunquid relegatio capitalis dicatur esse pœna: varia namq; hac de re reperio iura, nam Ulpianus in l. edito. ff. de bonor. poss. videtur nobis significare capitalem non posse dici pœnam: inquit enim bonorum possessionem non ad rei capitalis damnatos, sed ad relegatos potius pertinere. Denique nihil apertius proferri potest, quàm ex l. capitalium. ff. de pœn. quo in loco eleganter scribit Callistratus, relegationis pœnam non ad capitis periculum, sed ad ipsam existimationem attinere. Contra tamen apertissimè pugnat l. hos accusare. §. omnibus. ff. de accusationibus, quo in loco declarans Venuleius, quę sint pœnæ illæ, quę in seruos cadere non possunt, sic scribit: Omnibus autem legibus serui rei fiunt excepta lege Iulia de vi priuata, quia ea lege damnati partis tertię bonorum publicatione puniuntur, quę pœna in seruum non cadit: idemquę dicendum est in cæteris legibus, quibus pecuniaria pœna irrogatur, vel etiam capitis, quę seruorum pœnis non conuenit, sicut relegatio. Quibus ex verbis clarissimè constat, relegationem capitis dici posse pœnam.

Sed Accursius eodē in loco respondet, verbum illud, relegatio, pro deportatione accipiendum esse: hancq; solutionem sequitur Sapia in d. l. Imperium. numero. 5. Sed mea quidem sententia nullo pacto huiusmodi interpreta-

preta-

pretatio recipienda est: nā verba, quæ in propria eorum significatione manere possunt, nō sunt pro alijs, & minus propriè interpretāda, vt superius ex mente Crauetæ diximus.

Ideo Vallas nobis tradendam reliquit solutionem. Itaque puto interpretes omnes, qui crediderunt legem illam loqui de pœna capitali multum aberrasse: quia nil aliud vult eo in loco ostendere Venuleius, nisi quæ sint pœnæ illæ, quæ seruis non conueniunt: sed explorati iuris est, capitales ad eos pertinere pœnas. l. si fugitiui. C. de seru. fugit. §. Item lex Cornelianæ. Institutionum titulo de public. iud. Ergo de his loqui non potest Iuriscōf. Quamobrem, vt dicam ego quàm breuissimè potero, quid sentiam, illud prius scire oportet, eos, qui cum honoribus perfungerentur, atque de eis ob aliquod eorum crimen dimouerentur, capite minutos non incommode appellari posse: nam capitis diminutio aliud nil est, nisi status, atque prioris iuris commutatio, vt disertè tradit Iustinianus Institutionum titulo de capit. diminut. in princip. cumq; serui neque dignitatem, neque familiam, neque ciuitatem vllam habere possint, sed omnium, quæ ad ius ciuile pertinent, omnino expertes dicantur esse. l. final. ff. de capit. diminut. & l. quod attinet. ff. de regul. iur. iure factum est, vt ipsi capite minui non dicantur. Idquæ nobis apertissimè significauit Paulus in l. 3. ff. de capit. diminut. & Iustinianus in §. Seruus. eodem titulo, quibus in locis seruos capite minui negant, quia neque ius, neque caput habere dicuntur. Ex his

106

G 4

conclu-

concludo Iuriscons. in d. §. omnibus, cum dixit: capitis pœnam, nimirum relegationem, seruis non cōpetere, non de pœna capitali, sed de capitis diminutione haud dubiè intellexisse, quæ quidem ad seruos pertinere non potest, quia nullum ius, nullamq; existimationē habere videntur. d. l. fin. Sed hæc non ita stricte intelligenda sunt, vt omninò relegationis pœnam à seruis excludamus: quandoq; enim, impropriè tamen, eis competit: vt patet in l. 2. C. de sepul. violat. & l. 2. ff. qui, & à quib. manū.

Postremo citatur loco. l. 2. ff. de public. iud. quo in loco declarans Paulus, quæ sint capitalia iudicia in hæc verba loquitur: Capitalia, dicuntur iudicia, ex quibus pœna mors, aut exilium est, per has enim pœnas eximitur caput de ciuitate: nam cætera non exilia, sed relegationes propriè dicuntur: tunc enim, & ciuitas retinetur. Quibus ex verbis dilucidè patet, relegationis pœnam inter iudicia capitalia connumerari oportere.

Sed hæc explicatio Iurisconsulti sententiæ non omnino conuenit, eius enim verba satis indicant, dictionem illam, cætera, nō ad capitalia, sed ad publica tantum iudicia referri necesse esse.

Equidem (vt, quid sentio, explicem) has duas sententias inter se conciliari posse arbitrator, multum enim interest: Nunquid relegatio in propria, an in lata accipiatur significatione: priore siquidem casu capitale dici posse negamus: posteriori verò casu inter capitis pœnas connumerari non dubitamus. Hanc distinctionē verā esse luce clarius probat

bat l. licet. ff. de verb. & rer. significa. cuius sententiam referre non grauaemur, nisi superius eam eisdem verbis adduxissemus. Idq; ipsum equidem esse arbitror, quod Paulus scribit in d. l. 2. cum dixit: cætera verò non exilia, sed relegationes propriè dicuntur: quasi dicat relegationem ipsam, si in lata vsurpetur significatione, ad iudicia etiam capitalia referri nullum esse inconueniens.

In hoc insuper gradu existimat Bar. ponendam esse pœnam omnem, qua corpus alicuius seueritate quadam afficitur, idq; probat. l. si quid erit. ff. de offic. procons. in qua dicitur, proconsulis legatum neque animaduertendi, neque coërcendi, neque atrociter verberandi ius habere posse: hæc enim maiorem exigunt animaduersionem, atque ideo ad proconsulè ¶ pertinere debent. Sed meo quidem iudicio locus hic nō probat id, ad quod citatur, cum tantum ibi dicatur pœnas, quæ alicui atrociter infliguntur, meri esse imperij, ex quo sequi non video easdem etiam huius inferioris esse gradus: nisi fortasse diceremus, quod cum huiusmodi pœnæ meri sint imperij, neque superioribus, neque etiam sequentibus conueniāt gradibus, consequens est, vt quartū hunc imperij locum sibi præscribant. Vtcunq; tamen sit, ex his distinctionem hanc colligit Bar. aut tormenta pro pœna alicui dantur, & huius inferioris dicuntur esse gradus: aut ad verum inueniendum adhibētur, & simplicis esse possunt iurisdictionis, vt ex Nouella 90. dilucidè colligi potest.

Sed Decius in d. l. Imperium obijcit Nouel.

134. in qua dicitur, supplicia, per quæ artus resoluuntur, longè grauiora esse vtriusque manus amputatione, atque ideo concludit quæstionem omnem simpliciter meri esse imperij; quippè cùm artus omnino dissoluere dicatur. Sed facillè tueri potest Bart. nam non loquitur ipse de tormentis, quibus omnino membra eneruantur, sed de his tantum intelligit, quæ quamuis artus quodammodò amoueant: in pristinam tamen facillimè reducuntur integritatem.

Sed extincta hac difficultate, altera maior oritur, videtur enim Bart. sibi hac in re parū constans, nā in l. cū seruus. ff. de condit. cau. dat. simpliciter tenet, quæstiones omnes meri esse imperij: imò in l. interdum. §. Qui furē. ff. de furt. loquens de tormentis, quæ ad veri inquisitionem dantur: apertissimè cōcludit meri ea oportere esse imperij.

Sed optimè defendi potest, si ex sententia Decij, atque Alberici in d. l. imperium. hoc pacto distinguamus: aut tormenta in causa criminali, vt verum indagetur, adhibentur & meri sunt imperij, hancq; sententiam esse arbitror Bartoli in d. l. cū seruus, & d. l. interdū: aut verò in causa ciuili, & pecuniaria ob eandem rationem sustinentur, & simplicis dicuntur esse iurisdictionis, & ita loqui videtur Bart. in d. l. imperium. Hancq; eius esse mentem planissimè illius verba indicant, cū inquit: sed si torqueretur ad inuestigationem, tunc possibile esset, vt iurisdictionis dicantur.

Defensa itaque Bartoli sentētia ab aliorum calum-

calumnijs: Reliquum est, vt quid hæc in re dicendum sit, exponamus: id autem commode facturum puto, si prius quàm breuissimè videamus: Nūquid † Magistratus municipales, ciuitatumq; defensores facinorosos homines torquere possunt? Qua in re Bartol. cum quo communis est opinio sentit, eos posse; potissimumq; eius argumentum sumitur, ex §. Si verò ignoti sint. Nouell. 90. in qua disertè scribit Iustinian. testes ignotos, & vndequaque obscuros, si aliquid de veritate in proferendo testimonio omninò corrumpere videantur, tormentis subijci oportere, & iudices: si cum magistratu sint, ipsi hoc facere, si verò alij quidam præter eos, qui magistratus gerunt, sint, assumere debent locorum defensores, atque per eos huiuscemodi tormenta adhibere.

Sed ridiculam docti cuiusdam viri solutionē præterire non possum, qui existimat locum illum ita esse intelligendū, vt iudices maiores possint, si alij ministri non sint testes, qui non nihil veritatis occultare videtur torquere: Quod si apparitores, vel ciuitatum defensores reperiantur: tunc non ipsimet iudices ratione decoris (vt eius verbis vtar) sed per eos: id est per huiusmodi defensores tormenta iniicere debent: Quod idem est, ac si Iustinian. dixisset: committant eis, vt torqueant, sed ex ipsis Imperatoris verbis explodendam esse hanc interpretationem nullus est, qui non intelligat.

Præterea eandem sententiam præter alios comprobo hac ratione: Defensores ciuitatū,
atque

atque magistratus municipales modicā haud dubiè dicuntur habere coercionem. l. magistratus. ff. de iurisd. omn. iud. Sed tormenta moderatione, atq; mediocritate quadam adhiberi semper debent, vt pulchrè tradit Bar. in l. quæstiones. ff. de quæstionibus. & Bald. in l. i. C. de emend. seruor. Ergo ad eos etiam huiusmodi debet pertinere facultas: Atque hoc ipsum sanè mihi videtur sensisse Iustinia. in l. defensores. C. de defensorib. ciuitat. in qua scribit, ciuitatum defensores seuerioribus quæstionibus vti non posse: quasi dicat eas verò, quæ non ita seueræ sint, ab ijs exerceri non prohibemus.

His ita declaratis: nunc ad propositum sermonem reuertamur, atque, quod iam polliciti sumus, breuiter præstemus: Longè itaque aliter, quàm alij fecerint in tanta difficultate distinguendum esse arbitramur: aut enim tormenta in causa criminali adhibentur, & ex omnium sententia meri ea esse imperij confitemur: hac enim de re dubitare video neminè: aut verò in causa ciuili, & pecuniaria dantur, & iterum distinguendum est: si quidem seruis infligantur, simplicis dicuntur esse iurisdictionis, ipsi enim in causa etiam simpliciter pecuniaria torqueri possunt. l. diuus Pius. ff. de quæst. Imò quandoque nullius esse iurisdictionis arbitramur. l. cum seruus. ff. de conduct. caus. dat. in qua disertè scribit Pōponius, seruum, qui in suspicionem furti alicui venisset: posse à domino ei dari, vt eum torqueat sub ea tamen conditione: vt si id repertum in eo non esset, sibi redderetur. Sin verò liberis
adhi.

DE IURISDICTIONE.

109

110

111

adhibeantur: tunc obseruandum diligenter est, nam cum in causis simpliciter ciuilibus torqueri non possint, d. l. Diuus Pius; vanum profectò esset quærere cuiusnam iurisdictionis hæc dicantur esse tormenta. Duobus itaq; solùm casibus id videtur habere locum: quorum primus est, quando liberi ipsi homines in testimonijs proferendis vacillassent: tunc enim tormentis exponi debent, quò veritas omnis facile erui possit. l. nullum. C. de testibus, & Nouell. 90. Alter verò est, quando causa simpliciter ciuilis annexum haberet crimè: cuius rei præclarum extat exemplum in c. 1. ext. deposit. Qui enim depositum denegat, furtum committere dicitur, atque in eum furti actio datur. l. si sacculum. ff. deposit. §. placuit: Institutionum tit. de obligat. quæ ex delict. nascunt. Huiuscemodi ¶ verò tormenta mixtæ iurisdictionis esse aperte concludimus: cum enim imperium ipsum hisce in casibus ratione vacillationis, atq; criminis quòdammmodo confidetur: iurisdictioniq; cuius beneficio ciuiles causæ omnes expediuntur: potissimum deseruiat, atque ei omninò cohereret: mirum videri nõ debet, si eam mixtam appellemus. argumento. l. 1. §. qui mandatam. ff. de officio eius, & c. & inferius hac de re copiosissimè dicemus.

Sed de hoc gradu satis dictum videtur: nunc ad quintum meri imperij gradum accedamus qui minor dicitur, in quo modicam ponit Bart: coërcitionem; quæ omnibus videtur competere magistratibus. l. Magistratibus. ff. de iurisdic. omn. iudi. & d. Nouell. 134: & ratio est; quia

quia officio iudicis nobili expeditur, atque publicam respicit utilitatem. Sed obijciunt interpretes nostri l. fina. ff. de iurisdic. omn. iud. in qua scribit Paulus, mādāta iurisdictione priuato, imperium etiā, quod nō est merū, mandari: quia iurisdictione sine modica coërcitione nulla est: Quibus ex verbis clarissimè constat, coërcitionem meri non esse imperij.

112 Multæ dantur solutiones: mihi magis placet Alciati solutio Paradoxorum lib. 2. cap. 1. quam etiam sequitur Cantiuncula, in tractatu de offic. iudic. q. 6. vt dicamus, Iuriscons. eo in loco de mixto loqui imperio: cū enim imperium ipsum in duas diuidatur partes, in merum, atque mixtum: Per non merum, mixtum illud imperium intelligere necesse est, vt idem sit, ac si Iustinianus dixisset, mādāta iurisdictione, imperium etiā mixtum transferri videtur, ex quo colligimus modicā ipsam coërcitionem non meri, sed mixti potius dici debere imperij.

113 Sed quoniam ita intelligendo recedimus à sentētia Bartoli, qui omninò existimauit modicam illam coërcitionem meri esse imperij, ideo, vt tantum virum pro viribus defendamus: longè aliter, quàm alij existimauerint hanc contrarietatem dissoluimus: nam † per imperium non merum, non omnes eius gradus, sed eum tantū intelligimus, in quo gladij reponi debet potestas: maximè enim verisimile est, vt de eo loquatur Paulus mero imperio, de quo loquitur Ulpianus in d. l. imperiū: Quod igitur Iurisconsultus dicit, mādāta iurisdictione, imperiū etiam, quod non est merū transit:

DE IURISDICTIONE.

III

nst: idem profectò est, ac si dixisset merum
 ipsum imperium, quod in gladij tantum po-
 testate consistit, non transfertur: cæteri verò
 inferiores eiusdem imperij gradus rransire
 possunt. Illud tamen adijcio, hanc nos expli-
 cationem ex doctrina ipsius Bartoli tradidisse:
 Non enim me latet huiuscemodi meri im-
 perij in gradus distinctionem commentitiani
 esse, sed non propterea explodendam: non e-
 nim omninò à Jurisconsultorum sententijs a-
 liena est. Sed hæc quidem hæctenus. Nunc ad
 postremum meri imperij gradum accedamus,
 in quo leuem multam ponit Bart, nam præ-
 sens hæc pœna ab ijs tantum, qui iure ordi-
 natio potiuntur, imponi potest. l. final. C. de
 mod. multar. atque ideo videmus neque ciui-
 tatum defensores. l. defensores. C. de defen. ci-
 vitat. neque duum viros. l. vnica. ff. si quis ius
 dicent. non obtemperã. eam infligere posse.
 Sed illud breuiter hic obseruandum est Bar-
 toolum non sine causa leuis attulisse multæ ex-
 emplum: ea enim quæ est ad quinquaginta au-
 ri libras vsq;, ob peccatum datur grauissimũ.
 l. illustres. C. de mod. multar. atq; inter supe-
 riores propterea meri imperij gradus conu-
 merari oporteret. Sed quoniam de multa hoc
 in gradu loquitur Bar. nonnullæ mihi occur-
 runt interpretum quæstiones, quas non alie-
 num est breuiter exponere. Primò itaq; quæ-
 ritur, quid sit multa: deinde quibus competat
 magistratibus, postremò nunquid delegati,
 atque arbitri ipsi huiuscemodi pœnam dare
 possint. Quod igitur ad primum attinet, di-
 cimus nil esse aliud multã, nisi pœnam pecu-

114

mark

niariam, quæ arbitrio habentis adiudicationem datur, neq; antè debetur, quàm si aut non est prouocatū, aut procurator victus est, vt dilucidissimè colligi potest ex l. aliud est fraus, & l. si qua. ff. de verb. & rer. significat. Huius autem multæ pecuniariæ certus fuit modus apud Romanos præfinitus, quem transcendere nemini licitum erat, quippe de multarum æstimatione tam à consulibus, quàm à tribunis plebis, sæpè Senatusconsulto, sæpè populi rogatione cautum fuit, quibus maxima erat multa trium millium, & viginti assium, quia plus triginta bobus, & duabus ouibus quempiam multari non decebat: Minima verò asse taxabatur vna. Hæc disertè scribit Alexander ab Alexand. Genialium dierum lib. 3. cap. 5. & Gellius libr. II. cap. 1. Ex his concludo disputationis gratia, Paulum in d. l. si qua, minus rectè Labeonem reprehendisse: quippe ¶
 115 qui dicebat: Si qua pœna est, multa est: si qua multa est, pœna est: id enim mihi videtur verissimum esse, nam cùm pœna ipsa generale dicatur esse nomen, vt scitè declarat Ulpianus in d. l. aliud est fraus, sequi necesse est: aliquã pœnam, nimirum pecuniariã, esse multam, contraq; aliquam multam dici posse pœnam: genus enim si contrahatur, ad speciem suam referri necesse est: si verò sub latissima significatione accipiatur: sub eo species contineri suas, atque de eis prædicari nemini dubium est, vt tradunt omnes in l. Si quid earum. §. interemptum. ff. de lega. 3. huius rei exemplū illud vulgatissimum est, quod de homine, atque animali assertur, rectè enim dici potest: aliquod animal

animal nimirum rationale, hominem esse, atque quendam hominem animal.

Deinceps igitur. Nunc quibus cōpetat magistratibus multā ipsam indicere videamus. Qua in re sic regula constitui debet: Magistratus omnes potestatem hanc proculdubio habere possunt. l. vnica. ff. si quis ius dicen. non obtemp. Excipiuntur autem ab hac regula eodem in loco Duumuiros. Est ꝑ autem hic locus animaduersione dignus: multi enim laboris, ac maximē vtilitatis est, interpretari, quæ tandem huius differentię ratio reddi possit.

Huic itaque difficultati primum occurrit Albericus in d. l. vnica. dicendo, Duumuiros ꝑ multam indicere non potuisse, quia inferiores dicuntur esse magistratus: quæ quidem ratio non omnem tollit difficultatem, quia adhuc querere possem: quare inferiores ipsi magistratus huiusmodi non dicuntur habere facultatem? Quapropter recentiores interpretes aliam dicunt afferri posse rationem; quæ huiusmodi est, Duumuiros multæ indicendę ius non habuisse: quia multam omnem fisco adhiberi necesse erat. l. Multarum. C. de modo multar. in quo cū potestatem ipsi haberent nullam. l. i. ff. de iur. fisci. iure factum est, vt eā infligere prohiberentur.

Sed hæc quidem ꝑ ratio mihi nullius videtur momenti, quia non solūm fisco, vt ipsi minus rectē sentiunt, sed publicis etiam operibus, alijsq; necessarijs causis multa ipsa applicari poterat, vt expresse dicitur in d. l. multarum. Præterea conuincitur error istorum: nā concedo Duumuiros nullam habuisse potestatem,

H

statem,

statem, ut de rebus fisci disponerent: sed ex his sequi necesse non est, eos saltem non potuisse multando ei acquirere.

Quare cum & ij diligentius rem perpendendo iudicassent, hanc eorum rationem omnino explodendam esse, nulla enim lege firmari videtur: in noua sese esse opinione exclamant, atque illud aperte firmant, Duumuiros multam indicere proculdubio potuisse. Ad l. vnicam respondet, ad rem nostram facere non posse, quia non de multa, sed de pœnali tantum iudicio loquitur eo in loco Vlpianus, ut ex ipsius verbis apertissime colligi potest. Quare ex his concludunt mirum videri non debere, si Duumuiros iurisdictionem suam multando defendere possint.

Sed in hac solutione mihi videntur aperte decepti esse, nam Duumuiros modicam haud dubie poterant imponere pœnam, cum minimam haberent coercionem, cuius virtute, & in carceres mittere, & fustibus cedere eis non denegabatur, ut eleganter tradit Alexander ab Alexand. Genialium dierum lib. 3. cap. 46. Quod etiam lucidius probari potest. d. l. Aliud est fraus, in qua Vlpianus ait, pœnam à quocunque magistratu imponi posse. Præterea explicatio, quam ad l. vnicam accommo-
dant, ad Vlpiani sententiam nullo modo accedit: quia contumacibus, atque ijs, qui ius dicenti non obtemperant, non corporalis pœna, sed multa ipsa ex omnium sententia adhiberi debet. Quod si multa eo in loco mera pœna appelletur, summo cum artificio mihi videtur factum esse: genus enim omnes, quæ
sub

sub ipso sunt proprie continet species, atque de eis æquè dicitur. d.l. Si quid earum. ff. de leg. 3.

Quapropter cùm viderent hanc etiam eorum solutionè absurdam esse, tacitè ab ea recedunt, atq; alium conantur ad l. vnicam accommodare sensum: inquit enim, Duumuiros multæ indicendæ ius semper habuisse, sed contumaces deinde in iudicium deducere non potuisse, vt ab illis multam exigât: Nam coram ipsis iudicium nullo modo constitui poterat. Quod sanè significasse eis Vlpianus videtur, cùm dixit, Duumuiros iurisdictionem suam pœnali iudicio defendere non posse: verbum enim illud, iudicium, controuersiam, atq; litem quandam denotare videtur, vt ex his, quæ tradunt omnes in titulo de re iud. cuius facile perspicuum est.

Sed vereor ego ne nō rectè senserint: nam si hæc eorum interpretatio vera esset: Nulla quidem in multa indicèda assignari posset inter Duumuiros, aliosq; magistratus insignis differentia: Nam explorati iuris est, neminem eam exigere potuisse, nisi populus rectè multatum videri censuisset, vt ex Cicerone lib. 3. de legibus clarissimè colligi potest, cùm dixit: Cùm magistratus iudicasset, irrogassitue per populum multæ pœnæ certatio est. Quæ profectò verba argumento sunt certissimo, moris antiquitus fuisse, vt cùm magistratus multam dixisset: illa postea ad populum disceptaretur, & eius suffragijs vel firmaretur vel abrogaretur, idq; multæ certatio dicebatur. Atque etiam hoc ipsum firmari potest

H 2 aucto-

auctoritate Liuij, qui libro 35. in hæc verba scribit: Ducentum millium æris multam posthumio dixerunt, cuius certandæ cum dies aduenisset, consiliumq; frequens plebis adesset, vna spes videbatur esse, si Casca Trib. pleb. priusquam ad suffragium tribus vocarentur, intercessisset.

120 Reiectis itaq; aliorum sententijs sequidem ne longior videar, nouam differentia rationem ex Antonio Augustino, Emendationum libr. 4. c. 6. collegi, quam arbitror verissimam esse, sed quo planius intelligatur: illud prius scire oportet: causas omnes, quæ cognitionem requirunt non à Duumuiris, sed à Præsidibus atque Prætoribus expediri oportere. l. dies. §. si intra. ff. de damn. infect. in quo sic scribit Vlpianus. Duas ergo res magistratibus municipalibus prætor, vel præses iniunxit: actionem, & possessionem, cætera suæ iurisdictioni referuauit: subiicit deinde, si fortè dureretur non caueri, vt possidere liceat (quod cognita causa fieri solet) non Duumuiros, sed Prætores vel Præsides permissuros.

Ex his cõcludo, nulla alia de causa Duumuiros multare nõ potuisse: nisi, quia multa ipsa causæ cognitionem requirebat. Hoc esse verum luce clarius probo. l. 2. §. fina. ff. de iud. in qua ait Iurisconsultus, ijs dari multæ dicendæ ius, quibus publicè iudicium est, & non alijs, nisi hoc speciatim eis permissum sit. Iam verò certissimi iuris est non solum ea, quæ iuris publici sunt, sed quæ etiam speciatim conceduntur, summam causæ cognitionem requirere, vt notant omnes in l. 1. ff. de offic. eius. Præterea

terea id firmari potest ex d. l. aliud est fraus, in qua dicitur, eum multam infligere posse, cui adiudicatio est: adiudicatio verò causæ cognitionem proculdubio includit: cùm nil aliud ea sit, nisi iudicium, siue decretum eorum, qui pro potestate, quam à lege acceperunt, causa cognita de re ad se delata sententiam pronunciant, vt scitè tradit Frâcisus Hotomannus in Commentario de verbis iuris. Quod si quis huius à me rationem quærat: huic haud scio an aliter responderi possit, quàm altero de duobus modis: vel quia maxima eo tempore Romanis imminebat paupertas: vel quia res ipsæ, atque hominum vita æquiparantur. l. aduocati. C. de aduocat. diuersi. iudic. atque ideo, vt in perimenda hominis vita, sic etiam in auferendis bonis, quæ vitam ipsam sustinere dicuntur: causæ cognitio adhiberi necesse videtur esse.

His ita declaratis: nūc videamus nunquid † delegati, arbitriq; indicendæ multæ ius habere possint. Quod igitur ad delegatos ipsos pertinet, Bartolus in d. l. vnica. num. 6. aperte concludit, eos multam dicere non posse, cuius rei ratio est, quia ijs datur multæ indicendæ ius, quibus publicè iudicium conceditur. d. l. fin. ff. de iudic.

Sed hæc quidem conclusio ex omnium sententia excipitur, vt non procedat in Principis delegato, atque in eo, cui causa ab eodem committitur terminanda. l. 2. C. de sportul. & sumpt. in diuersi. iudic. faciend. & execut. liti. in qua Imperatores Valenti. Gratian. & Theodos. sic scribunt: Omnibus iudicibus licentiã

H 3 præsta-

præstamus: siue ijs, quibus à nostro numine lites mandatur illustribus, vel Spectabilibus, vel Clarissimis, vel Togatis fori cuiuscunque præfecturæ, vel alijs quibusdam: vel ijs, qui ex nostris iudicibus delegandas lites accipiunt executores: si cessauerint causas eis instruitas offerre, & remouere ab executione eos, & alios idoneos supponere: vel etiam multis afficere. Quibus ex verbis planissime constat non solum Principis delegatum, sed eum etiam, cui ab eodem causa demandatur, multam infligere posse.

22 Sed est, quod animaduersione dignum puto, nam quod ad † Principis delegatum eis haud dubie assentior. Quod verò ad eum, qui ab eodem delegato datur, mihi cum eis non conuenit, quia id iure probari non video, imò contrarium potius dicendum videtur ex. d. l. fin. ff. de iudic. Neque planè ad rem facit. d. l. 2. de sport. quæ oculos interpretum perstrinxit, quia verba illa: vel ijs, qui ex nostris iudicibus delegandas lites accipiunt: mihi non videntur commodè accipi posse pro ijs, qui ex nostris iudicibus delegantur, cum verbum illud, delegandas, non ad iudices, sed ad lites referri oporteat. Sed horum verborum hic mihi sensus esse videtur, vt ijs, qui lites accipiunt delegandas: id est, quæ ex Principis mandato delegandæ erant, multæ indicendæ ius concedatur, neque id mirum videri debet: nam Princeps mandando suis iudicibus, vt aliquâ alijs causam committant, perinde quidem est, ac si eadem, Principe commissa esset: omnia enim nostra iure facimus, quibus auctori-

Autoritatem nostram impartimur. l. 2. §. omnia. C. de veter. iur. enuclean.

Postremo excipitur in delegato, qui aliter iurisdictionem suam defendere non posset, ne eorum auctoritas omnino contemni videatur, argumento. l. vltim. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd.

Sed nouissimi interpretes exceptionem hanc reprobare videntur, quia sequi necesse est, vt Duumviri etiam: si eorum iurisdictionem aliter tueri non possint, multas infligere dicantur: quod haud dubie falsum est. d. l. vnic. que simpliciter prohibet, vt huiuscemodi potestatem sibi vendicent, atque eo magis id videtur verum, quia ad maiores possunt recurrere magistratos, vt eorum iurisdictione ab illis defendatur.

Ego vero à communi sententia non recedo, quæ si rectè intelligatur, non dubito, quin verissima apparitura sit. Dico itaque Doctores nostros locum hanc haberè exceptionem eo solo casu voluisse, quo iudex ipse datus, ita impeditus esset, vt superiorè hac de re certiosum facere non posset, quod facile contingere potest: vel ob vrgentem fortasse pestem, vel prelium, aliamue huiusmodi legitimam causam; quo quidem casu crederem Duumviros etiã suam defendere potuisse iurisdictionem ea quidem pœna, quæ tunc temporis opportunior eis videretur: multa enim necessitatis gratia conceduntur, quæ aliàs non permittuntur, vt tradunt omnes in d. l. i. ff. de offic. eius.

Quod vero ad arbitros pertinet sentio cū **Bartholo**, eos nullam indicere posse multam, et

123 ratio est, quia ij tantum hanc ꝑ possident auctoritatem, qui iure potiuntur ordinario, atque propriam retinere dicuntur iurisdictionem. l. final. C. de mod. mult. & l. 2. §. fin. ff. de iud. Sed arbitri iurisdictionis omnino sunt expertes. l. 1. ff. de recept. arbitr. Ergo multare non possunt.

Hæc autem conclusio dilatatur, vt in arbitratore etiam procedere dicatur: multū enim inter se differunt, alter enim iudicis partes suscipit, iuristꝫ ordinem obseruare tenetur: alter verò pro suo arbitrio procedere potest, vt eleganter tradit Barto. in l. si societatem. §. arbitratorum. ff. pro socio.

Excipitur autem primò, quando ab ipsis partibus huiusmodi facultas indicendæ multæ arbitris concessa esset. l. non ex omnibus. ff. de recept. arbitr. in qua scribit Iabolenus, arbitros punire posse litigatoris cõtumaciam, pecuniam eum aduersario dare iubendo. Sed illud breuiter obseruandum est, arbitri sententiam, qua punitur contumax, non in vim sententiæ, sed conuentionis potius valere: vt optimè tradit Felinus in c. significasti. de forõ competeti, & Decius in c. examinata. de confirmat. vtil. vel inut.

Postremò excipitur locum non habere in arbitris necessarijs, qui ex legis municipalis dispositione eliguntur, vt tradit Innocen. in c. suspicionis. de offic. delegat. extr. cum enim à lege dati videantur: idem est, ac si iudices ordinarij essent, atque ideo eorum officium est iudicare, non prout ipsi æquū esse existiment, sed prout iuris fit, vt disertè notat Socinus

in

in confi. 37. Quod incipit ex Theoremate proposito, volum. 1.

Declaratis meri imperij gradibus: Reliquū est, vt ad id, quod postremō loco declarandū instituimus, accedamus. Quæritur itaq; nunquid merum ipsum imperium præscribi, vel demandari possit: Qua in re ne vlla oriatur confusio, primum videbimus: nunquid præscriptione, deinde verò, an delegatione queri illud possit.

Quod igitur ad primum pertinet, varias interpretum † reperio sententias: Bartolus enim in l. imperium, pollicetur, se hac de re dicturum in l. more. ff. de iurisd. omni. iud. ibi vero asserit quæstionem hanc arduam esse, neq; se eo tempore quid dicendum sit excogitare potuisse. Hostiensis in c. 2. de purgat. vulga. quem sequitur tandem Bartol. in l. 1. §. deniq;. ff. de aqua pluua arcend. & in l. si publicanus. §. fin. ff. de publican. tenet, merum ipsum imperium præscribi non posse. Nititur autem potissimum hæc sententia. l. 3. in fin. ff. ad l. Iuliam maiesta. in qua Martianus dicit: priuatos homines si pro potestate, vel magistratu se gesserint, lege Iulia maiestatis teneri. Quæ profectò verba argumēto sunt, imperium ipsum præscribi non posse, ne ex delicto præscriptionis ius acquiratur. l. meminerint. C. vnde vi. et l. siue hæreditaria. ff. de negot. gest.

124

Omissis aliorum responsionibus dicimus, hoc argumentū procedere; cum agitur de personis priuatis, quæ cum in exercendo imperio habiles non sint: delictum committere dicuntur, & hanc puto esse sententiam d. l. 3. Secus

H §

verò

verò si idoneæ sint personæ, vt in nostra quaestione.

Secundo igitur loco firmatur hæc eadem sententia ex regula. c. dudum. de decimis, & l. 2. C. de vsucap. pro empt. quibus in locis dicitur: ea, quæ in alium non transferuntur, nullo vnquam modo præscribi posse: sed merum ipsum imperium in alium transire non potest. l. 1. §. Qui mandatam. ff. de offic. eius. ergo præscriptione consequi non videtur.

Hoc argumentum soluo cum alijs locum habere in longi temporis præscriptione: secùs verò in ea, quæ per lapsum tanti temporis, cuius non extat memoria, acquiritur: hæc enim vim donationis habere dicitur, vt tradût omnes in d. l. imperium.

Postremò adducitur. l. comperit. C. de præscript. 30. vel 40. annorum, in qua statuit Imperator, functiones omnes, siue ciuilem canonem, vel aliam quamlibet publicam collationem impositam solui, neque cuiuscunq; temporis præscriptionem admitti oportere. Cuius rei nulla alia ratio reddi potest, nisi: quia hæc in signum principatus sibi competere dicuntur. Quod cùm ita sit, planè videtur, vt hoc idem in mero imperio dicamus: cùm illud etiam in signum vniuersalis dominij in Principe residere videatur.

Excellentissimus Bolognetus in d. l. imperiũ, respondet, legem illam non esse intelligendam in præscriptione tanti temporis, cuius non extat memoria: eo enim casu functiones etiam ipsæ haud dubiè præscribuntur. & super quibusdam. §. præterea, de verb. signi, quo in loco
decla-

declaranſ summus Pontifex, quæ Pedagia, Salinaria: & Guidagia prohibita ſint, inquit, ea quidem eſſe interdicta, quæ neque Imperatorum, neque regum, neque Lateranenſis concilij largitione conceſſa, neque ex antiqua conſuetudine, cuius non extat memoria introducta apparent.

Sed hæc quidem ſolutio mihi non videtur accommodari poſſe ſententiæ Imperatoris, quippe qui apertiffimè cõcludit, publicis functionibus nullam obijci poſſe præſcriptionem: ſunt enim ſemper Principibus exoluenda tributa, atque vectigalia omnia, cùm nos in eorum fide, & tutela ſimus, ab iſtq; fundos noſtros veluti mancipio accipiamus. Neq; planè ꝑ ad rem facit. d. §. præterea, quia reſpondeo nouè interpretando locum illum: ſi quidem Pedagia, atque Guidagia illa non à ſummo Põtifice, vt malè ſentiunt omnes, ſed à Comite Tholoſano fuerunt introducta, atq; ideo eùm in ſignũ vniverſalis dominij cõſtituta eſſe non videantur: mirũ non eſt, ſi ſpacio tanti temporis, cuius non extat memoria, huiuſcemodi Guidagia introduci poſſe dicantur. Idq; ipſum mihi videtur ſignificaffe Imper. in d. l. Comperit, cùm inquit, functiones autem impoſitas nullo vnquam tempore præſcribi poſſe, quaſi dicat, quòd ſi eadem à Principe impoſitæ non viderentur, præſcriptione acquiri non prohiberentur.

Contrariam itaque ſententiam tenuit Accuſius in Nouell. 15. & Glo. in c. conqueſtus. 9. q. 3. quam etiam ſequitur Romanus in d. §. denique, Petrus de Anchara, in c. Canonum
Ratuta.

statuta, de constit. in 6. & Bar. hac in re parum sibi constans in Authen. prætidet. C. de episco. audient. hancq; communi consensu firmatam esse testatur Iason in d. l. imperij. num. 38. Cuius summum, & potissimum argumentum desumitur ex l. viros. C. de diuers. offic. libr. 12. In qua aperte dicitur, iurisdictionem per consuetudinem acquiri posse. Sed respondemus dissimilem esse rationem inter consuetudinē, atque præscriptionem: illa enim est ius disponens ex totius populi, siue maioris partis consensu constitutum: hæc verò dicitur esse ius ex vnus tantum consensione introductum: vt eleganter tradit Bart. in l. 1. num. 3. C. quæ sit long. consuetud. Præterea dici potest, legem illam loqui de iurisdictione acquisita non cōtra Principis, sed contra Magistri officiorum potestatem, atque ideo mirum videri non debet, si huiusmodi iurisdictionis præscriptio permittatur.

Secundò adducitur, c. auditis, de præscript. in quo dicitur, iura omnia, quæ ad Episcopū pertinēt, spatio quadraginta annorum ab Abbate præscribi posse.

Sed eodem modo, quo primum, solui potest, Non enim de Principis, sed Episcopi tantum præiudicio loquitur.

Postremò hanc eandem sententiam præter alios comprobò. l. si cohortalis. C. de cohortal. & princ. lib. 12, in qua dicitur: Apparitorum cohortalem, si ad vllam aspirauerit dignitatem, in propriam conditionem retrahi debere: ita, vt, si quis vllam affectare militiam ausus fuerit, nulla temporis præscriptione præter

præter eam, quæ ex triginta colligitur annis, muniantur. Sed qui ad merum aspirat imperium, dignitatem affectare procul dubio dicitur, ergo simili etiâ temporis spatio illud præscribi necesse est dicere.

In hac difficultate mihi videntur iuris interpretes cōfundere terminos: cūm enim eorū institutum sit declarare: An merum ipsum imperium præscribatur, adduxerunt iura quæ de fundis patrimonialibus, atque eorum pensionibus loquuntur. Quapropter, vt clarius, atque apertius omnia intelligantur, distinctionem hanc præter alios adhibendam esse arbitramur, aut enim queritur: Nunquid fundi patrimoniales, eorumque pensiones, an verò merum ipsum imperium præscribi possit. Quod ad primum pertinet, concludimus: fēdos † omnes patrimoniales, ad Principisquē 126 dominium pertinentes spacio quadraginta annorum procul dubio præscribi posse. Iura enim sunt aperta, nimirum. l. final. C. de fund. patrimonialibus. lib. II. & l. competit. C. de præscript. 30. vel 40. annorum. Quod si quis conclusionem hanc refellere ideo velit: quòd Imperator in l. vltima. C. de fund. & saltib. rei dominic. lib. II. dixit: loca, quæ ad sacrum dominium pertinent, nulla diuturna possessione præscribi posse. is legem illam de præscriptione longi temporis, quæ decem annorum est, loqui sciat: vt Imperatoris verba id nobis eo in loco satis indicant. Pensiones verò omnes, quæ ex huiuscemodi possessionibus fisco penduntur, nullo vnquam tempore præscribi posse affirmamus, vt clarissimè dicitur in d. l. compe-

comperit. Cæterum id intelligo non procedere, quando possessor diceret, se à Principe, vel ab eius possessore hoc pacto fundum habuisse, ne pensionem vnquam solueret, idq; quoquo modo cōfirmaret: tunc enim concurrente 40. annorū libera possessione, immunis, atque liber permanet fundus ille, & hanc puto esse sententiam, d. l. fina. C. de fund. patrimonialib. & l. nemo. C. de fund. rei priuat. quæ sanè subdifficiles alioquin viderentur.

- 127 Quod verò ad merum ipsum imperium pertinet, iterum distinguimus: nam, aut quis ita præscribere illud intendit, vt Principem amplius tanquam verum dominum non recognoscat, idq; fieri nullo modo potest: nam idem esset, ac si Imperatoris imperium diminuerē vellemus, vt eleganter voluit Abbas in c. cum nobis, et c. Non liceat. de præscript. ext. atque ideo disertè tradit Baldus in Auth. Quas actiones. C. de sacrosanct. Eccle. Præscriptione nunquam quæri posse, ne ad Principē appelletur: id enim ad summam eius iurisdictionem pertinere videtur. Ex quo illud intelligi volumus, Regem Franciæ, Hispaniæ, &
- 128 Angliæ non ita de iure † libertatem vsurpare posse, vt Imperatori obedire non teneantur: sed illum veluti totius mundi dominum recognoscere debent, vt pulchrè tradit Felin. in d. c. Non liceat. Sed iam illud breuiter obseruandum est, non inelegāter quæri posse: Num Princeps † concedendo alicui regi, ne sub eius potestate esse dicatur, reuocari vnquam possit liberatio illa? Cui difficultati respondēdo dicimus,
- 129
- cimus,

timus, eam proculdubio innouari, si spatio quadraginta annorum præscripta non fuerit, argumento. l. fin. C. de fundis patrimonialibus. Vnde illud simul perspicuum esse potest: quod, cum Illustrissimi Veneti priuilegio Imperatoris ab eius potestate exēpti fuerint: longissimoq; tempore liberè vixerint, ad eius potestatem amplius reduci non possunt. Aut verò quis meri tantum imperij vtilitatē præscribere vult, & concludimus, eum sine vlla dubitatione posse, dummodo habilis, atque idonea fit persona: quo quidem casu puto sufficere tempus decem annorum, Principe tamen sciente: eo verò ignorate, requiritur tantum temporis, cuius nulla sit memoria. Et ita sentit communis opinio. Cæterum, quod de Principe dictum est, hoc idem ad Barones, Duces, comitesq; qui alterius iurisdictionem vsurpare conantur: referendum est, nullam enim video assignari posse differentiam: Huius verò ratio est, quia iurisdictionis quasi possessio dicitur ius personale, propterea quod personæ competit: iura verò personalia, cum causam censeantur habere continuam, existente domini scientia, per decennium: ea verò non existente, lapsu tanti temporis, cuius non extat memoria sine vlla dubitatione præscribuntur, vt præclare voluit Bartol in l. iusto. §. non mutat. ff. de vsucapionibus. Alexander consilio 24. incip. ponderatis his, volumine 5. & Salicetus in l. 2. C. noua vestig. instit. non poss. Ex his clarissimè colligimus, personas priuatas, etiam si in bona fide sint (quæ quid dixerit Petrus de Anch. in cōs. 122. incipi-

incipiente, clarior, & breuior) non esse habiles ad præscribendum merum, ipsum imperium, hancq; sententiam esse arbitror l. 1. C. de cohortalib. & l. 1. C. de curios. & stationar. libr. 12. & hæc quidem iure ciuili obtinent. Iure autem Pontificio necesse est omnino dicere, iurisdictionem ipsam spacio quadraginta annorum, existente etiam domini scientia, præscribi posse. d. c. auditis. et c. de quarta, & ibi notat Abbas de præscrip. extra.

- Sed iam tempus admonet, vt nos videamus,
- 131 An ea quæ meri sunt imperij committi potest? Quæ in re huiusmodi constitui debet regula. Merum ipsum imperium demandari nõ potest, & ratio est: quia lege, vel Senatusconsulto maioribus speciatiim datum est magistratibus. l. 1. ff. de offic. eius cui manda. est iurisd. l. nemo potest. ff. de regul. iur. & l. 2. ff. de offic. Procon. cum enim eorum industria, atq; prudentia electa videatur, optima de causa factum est, vt alteri illud committere non possint, argumento. l. inter artifices. ff. de solutionib. in qua scribit Vlpianus: quod si nauem à se fabricandam quis promiserit, vel insulam ædificandam, fossamue faciendam, & hoc specialiter actum est, vt suis operis id perficiat: fideiussor ipse ædificans, vel fossam fodiens nõ consentiente stipulatore non liberabit reum. Quod etiam luce clarius probatur. c. final. §. 1. de offic. delegat. in quo dicitur, inquisitionis ius, quod summus Pontifex alicui mandaue- rit, alteri committi non posse: quia eius fides, atq; industria approbata videtur esse.

Excipitur autem primò, vt non procedat
iure

iure Pontificio, quia quod cognosci potest, demandari eo iure non prohibetur: vt voluit Glossa in c. quod sedem, quam sequuntur omnes, de offic. ordinar. idq; probat. can. illud, vbi etiam hoc ipsum notat 23. q. 4. et can. sicut. 2. q. 7. Sed hæc iuris loca mihi videntur id nõ probare, & nullo negotio confutari possunt: si quidẽ de mero loquuntur imperio, quod à Principe alijs demandatur, de qua re dubitare video neminem. Cùm itaque ratio, qua exceptio probabatur, nulla sit, illud sequi necesse est, vt exceptio etiam ipsa hoc modo intellecta falsa esse dicatur: probari tamen potest, si eã præter alios intelligamus in his tantum causis, quæ sanguinis effusionem requirunt, procedere. c. fina. Ne cleric. vel Monach. secul. neg. se immis. et can. His à quibus. 23. q. 8. in quibus prohibet summus Pontifex, ne clerici in his se immisceant causis, quæ mortem, aut membri incisionem requirere videntur: Quod si huiusmodi quandoque eis eueniat casus, alijs eum demandare tenetur, huiusmodi enim pœnas ecclesia omninõ abhorre videtur.

Secundo igitur loco excipitur: si is, qui merum debet exercere imperium, Reipublicæ causa absens fuerit, tunc enim illud demandari non prohibetur, vt clarissimè dicitur in l. ff. de offic. eius. & c. Idquẽ difficultatem habet nullam.

Sed an idem hoc in infirmo dicendum sit, maxima est inter interpretes cõtrouersia, Fulgosius enim, quem etiam sequitur Bellarmus, in d. l. 1. tenet, merum ipsum imperium

I hoc

hoc in casu delegari non posse: summum autem, & potissimum huius sententię desumit argumentum Bellarm. ex d. l. i. in qua scribit Papinianus, ut is, cui contigerit publici iudicij exercitatio, non aliter possit eam, quam si proficiscatur, mandare, quibus in verbis perpendit ipse dictionem illam, si, quę, cum conditionem denotet, ut tradunt omnes in l. i. ff. de condit. & demonstr. huius naturę dicitur esse, ut in ea tantum specie, de qua loquitur, referatur: conditiones enim in forma (ut dicunt nostri) specifica adimpleri debent. l. qui hæredi, & l. Mazius. ff. de conditionib. & demonstrationib. Ex his itaque concludi videtur, merum ipsum imperiũ ob nullam aliam causam præter eam, quę absentię est, demandari posse.

Sed huic argumento facile respondemus, nam falsum est, conditiones ita rem, cui adiunguntur, coarctare, ut ad nullam aliam etiam similem referri dicantur: id enim iure cautum esse non video, neque planè ad rem facit, quod obijcitur de l. Qui hæredi, nam ratio, quare dando domino, quod iubetur dari seruo hæredi instituto, conditio nõ impleatur, non est, quod conditiones in forma specifica adimplendę sint: quia sequi necesse esset, ut statu etiã liber, qui Titij seruo dare iussus est, dando domino, non liberetur, quod verè falsum est, ut patet in versiculo. certè statuliber, eiusdem legis. Sed huius decisionis mihi videtur longè alia à Iurisconsulto reddi ratio, cum inquit: Quia quę facti sunt, non transferunt ad dominum: cum igitur dare, & recipere facti

facti sint, atque in persona serui residere possint, iure factum est, vt ei omnino soluatur, quod à testatore sibi relictum est : Minus etiã obstat l. Mæuius: in qua dicitur, legatum non aliter à legatario haberi posse, qui oneratus est ducenta dari Callimacho, quorum incapax erat, nisi prius illa præstiterit: huius enim hæc ego puto esse rationem, quia voluntates testantium vim legis habere dicuntur. Nouell. 22. atque ideo cum appareat testatorem voluisse, vt tunc fundus ad legatarium pertineret, cum ipse ducenta Callimacho solueret, præstare sibi omninò debet, si legatum habere velit legatarius, id què mihi videtur significasse Labeo, cum inquit: Quid enim interest vtrum tali personæ dari iubeatur, an aliquo loco ponere, vel in mare deijcere, quasi dicat: cum testatoris voluntas clarissimè pateat: ea omninò seruari debet. Ita illustrauit hæc iuris loca Excellentiss. atque Eruditiss. Guido Panciollus Præceptor meus, cui plurimum semper tribui, cum ob singularem eius doctrinam: tum etiam ob incredibilem suam humanitatem qua erga omnes, virtutum præsertim studiosos mirificè vitur. Sed, vt ad institutum nostrum redeamus, dicimus hanc eandem sententiam secundo firmari loco. l. si longius. ff. de iudic. in qua dicitur, iudicem datum, si longius spacium intercesserit, quominus iudicio dare operam possit, à Prætore mutari oportere, quibus ex verbis clarissimè videtur constare, causas ob aduersam valetudinem demandari non posse.

Sed huic argumento vna cum Bolognetto

I 2 sentio

sentio responderi posse, legem illam de iudice ab ordinarijs dato loqui, quippe qui, quod sibi committitur, alijs demandare prohibetur. l. à iudice. C. de iudic.

Postremò adducitur l. 2. §. corporis debilitas. ff. de vacat. & excusationib. muner. in qua eleganter scribit Vlpianus, corporis debilitatem eorum munerum excusationē præstare, quæ tantum corpore perficiuntur, cætera verò, quæ prudentis viri consilio tractantur, remitti non oportere: sed merum ipsum imperium consilio prudentis expeditur: ergo propter corporis infirmitatem alijs demandari non videtur. argumento. c. si qui testium, de testib. extr.

Felinus in c. si pro debilitate, de offic. delega. quem etiam sequitur Vallas in d. l. imperium. respondet, causas meri imperij præter consilium, non modicum etiam afferre secum corporis laborem, qui in voluendis libris, partibusq; adfistendis versatur: cum itaque in exercendo mero imperio non modo consilium, sed etiam labor ipse consideretur, concludendum videtur ob corporis debilitatem illud delegari posse.

Sed mea quidem sententia decepti sunt, nam non corporis labor, sed consiliū ipsum, quod in causis meri imperij præcipuum est, spectari debet.

Contrariam opinionem tenuit Bart. in l. 1. ff. de offic. eius & c. quem etiam plures alij sequuti sunt. Nititur autem potissimum hæc sententia l. 2. §. fin. iuncta. l. sequenti. ff. de procuratoribus, in qua dicitur: Procuratorem ad

ad litem suscipiendam datum, iudicium suscipere cogi oportere: nisi valetudinem, aut necessariam peregrinationem alleget, quibus ex verbis clarissime colligitur: absentem, atque infirmum inuicem æquiparari, atque ideo eodem modo se habere debet, ut eorum, quæ inter se comparantur eadem constitui possit ratio.

Secundò hæc eadem sententia confirmari potest, nam eadem absentis, quæ infirmi ratio videtur esse. §. item qui. Institutionum titulo de excusat. tutor. & l. non solum. ff. eodem titulo, in quibus dicitur, tutores non solum absentis, sed infirmitatis etiam causa à munere tutelæ excusari posse, imò tanta est vis egritudinis, ut libertus, qui à tutela liberorum patroni excusari non potest, ob eam excusatione dignus videatur. l. libertas. & l. penultima. C. & ff. de excusat. tutor.

Hinc videmus Notarium, qui proprijs manibus instrumenta scribere tenetur, ut voluit Accur. Nouell. 44. alijs scribendum, si aduersa valetudine sit impeditus, committere posse, ut tradit Bart. in l. 1. ff. de offic. consul. Quo fit, ut Doctores etiam, qui publicè profitentur, si infirmitate laborent, per alios suo fungi munere possint, ut eleganter notat Bald. in l. fin. ff. de excusat. tut.

Sed omnia hæc argumenta vnica responsione confutari possunt, similitudinem, quæ inter absentem, atque infirmum videtur esse: non procedere in his, quæ meri sunt imperij, nam cum eius causæ maximi sint momenti ad Principem resurrendum est, ut eas alteri cogno-

scendas iniungat. d. c. si pro debilitate, in quo dicitur: eum, qui tractandis causis, quæ sibi à summo Pontifice commissæ sunt, adesse non possit, liberam habere facultatem eas alteri demandare: nisi fortè causæ ita graues sint, vt sine eius præsentia commodè terminari non possint. Quo c. nixus sentio contra communem sententiã, merum ipsum imperium propter aduersam valetudinem demandari non posse.

Postremò excipitur, vt locum non habeat in delegato Principis, quia † non solum iurisdictionis, sed meri etiam imperij causas alijs demandare potest, vt tradit Bar. cui assentiuntur omnes in l. i. ff. de offic. eius, & c. summum autem huius sententiæ argumentum desumitur ex l. vnica. C. qui pro sua iurisdictione iudicariue possunt, quæ duobus modis ab interpretibus nostris perpenditur: Primò quidem, quia cum post l. à iudice. C. de iudic. in qua dicitur, Principis delegatum alijs delegare posse, superuenerit. d. l. vnica, quæ hoc ipsum decidit, necesse est, vt in causis meri imperij eam intelligamus, ne inanis, atque superflua videatur esse. Quod etiam ed probatur, quia quotiescunque lex in actu iam concessio generatim loquitur: exceptionem videtur recipere nullam, vt tradunt omnes in l. i. §. nunciatio. ff. de oper. nou. nunc. Secundò verò videtur hæc eadem sententia apertissimè probari in fine eiusdem legis, quæ in hæc verba loquitur: Hæc teneant, nisi iudices à nobis specialiter delegantibus dati, alijs causas delegauerint iudicandas: nam ijs delegantibus nullo perfo-

personarum, causarumque habito tractatu appellationum ad eos iure, iudicia remeabunt: Ex quibus planissimè patet, Principis delegatum causas omnes sine vlla distinctione alijs committere non prohiberi.

Iason in d.l.i. conatur respondere, dicendo huiuscemodi explicationem Iustiniani sententię nullo modo accedere posse, imò si eius mentem propius perpenderit: eum, non de meri imperij delegatione, sed de causarum potius continentia agere intelligemus. Cùm enim in principio, illius legis huiusmodi ponatur regula: Delegationem fieri non posse, nisi causarum, quæ demandantur: & personarum, quibus committuntur, ad eius, qui delegat, iurisdictionem omnino pertinere videantur: ab hæcque excipiat regula Principis delegatus, illud sequi necesse est: ut, is non solum causas, quæ iurisdictionis suæ non sint, sed personis etiam sibi non subiectis easdem demandare possit. argumen. l. i. ff. de reg. iur. & l. nam quod liquidè. ff. de pen. legat.

Marcus Antonius Bellarmatus in commentario. d. l. i. hanc Iasonis solutionem confutat probando, legem vnicam in meri etiam imperij causis intelligendam esse: cùm enim in principio illius hæc statuatur regula: iudices, causas solùm, quæ suæ iurisdictionis sunt (quod idem est, ac si diceretur, iure magistratus eis competentes) demandare posse, sequi oportet, ut meri imperij causarum ab eis delegari non possint: cum iure magistratus eis competere non dicantur. Ex his illud perspicuum esse vult, regulam prædictam ad causas etiam

meri imperij dilatari oportere, cum itaque in
verfic. hæc teneant. excipiatur Principis dele-
gatus, dicendum videtur, eum, non iurisdic-
tionis solum, sed meri etiam imperij causas
delegare posse.

Certè nescio quid velit Bellarmatus cum
suo argumento quod nihil prorsus probat,
primò enim videtur velle nullam imperij cau-
sam in regula illa includi posse, cum ad iudi-
cis ordinarij iurisdictionem pertinere non vi-
deatur. Deinde verò eandem regulam ad me-
rum ipsum imperium dilatari concludit, quo
nihil obtusius dici potest.

Secundò igitur obijcit Iasoni, quod si eius
solutio vera esset, daretur Principis delega-
tus, qui non causas solum ad eius iurisdic-
tionem pertinentes, sed eas etiam, quæ suæ iu-
risdictionis non sunt, demãdare posset, quod
verè absurdum est. Quî enim fieri potest, ut
causæ ad eius iurisdictionem pertinere dica-
tur: cum ipse nihil habeat proprij, sed aliena
vtatur iurisdictione. l. i. §. si. ff. de offic. eius.

Sed ab hoc argumento defendit ipse Iaso-
nem hac ratione, quod lex vnica loquitur de
Principis delegato, qui administrator etiam
erat, quo quidem casu rectè dici potest, cau-
sas: nimirum illas, quæ iure magistratus sibi
competunt, ad iurisdictionem suam pertine-
re: Hocq; verum esse probat ex illis verbis:
Nisi iudices à nobis. specialiter delegantibus
alijs causas delegauerint iudicandas. Quæ ver-
ba sibi videntur apertissimè significare, dele-
gatos ipsos ante delegationem iudices fuisse.
Deindè hoc ipsum firmat, quia si ita non in-
tellige-

telligeretur: exceptio illa nullo modo de regula diceretur esse.

Sed, quamvis quod tradit ipse, satis defendi possit, Arbitror tamē melius esse, si legem illā simpliciter de quocunque delegato, siue sit administrator: siue non sit, intelligamus: Neque obstat, quod ipse obijcit: quia ad primum respondeo, negando, ex illis verbis demonstrari vnquam posse, delegatos antequam causæ sibi commissæ essent, iudices fuisse, neque mirum debet esse, si iudices appellentur, quia omnes, quibus aut à Principe, aut ab ordinario causa committitur, iudices dari haud dubiè dicuntur. l. à iudice. C. de iudic. Ad secundum verò dicimus: exceptionem optimè ad regulam accomodari posse, cū enim ex principio illius legis hæc verè colligatur regula: eum, qui delegandi potestatem habet, eas tantum causas demandare posse, quæ ad eius iurisdictionē pertinerit, clarissimè sequi video, regulam istam locum non habere in delegato Principis, quippe qui causas, quæ iurisdictionis suæ non sunt, delegare potest.

Ex his itaque clara, atque firma permanet Iasonis solutio, quæ planissimè probari potest ex ipsius tituli inscriptione, quæ ita se habet. Quippe pro sua iurisdictione iudices dare, dariue possunt, argumēto quidem certissimo eorum, quæ in lege tractantur.

Secundo igitur loco pro hac eadem sententia adducitur hæc ratio: quod sicut res semel alienata fit semper alienabilis. l. pater. §. quindecim. ff. de legat. 3. ita merum imperium semel delegatum, censetur factum esse semper

delegabile.

138

Huic argumento primo ex aliorum sententia occurrimus dicendo. §. Quindecim, † locū non habere in casu nostro, propterea quod sequeretur, delegatum à quocunque magistratu alijs demandare non prohiberi, cum causa ipsa semel facta sit delegabilis, quod aperte falsum est. l. à iudice. C. de iudicijs. Præterea dico interpretes omnes, qui ex eo loco depromere conantur: Rem semel alienatam semper alienari posse, grauiter decipi: nam ratio, propter quam constitutum esse voluit Papinianus, vt res prohibita alienari, semel in personas permissas alienata, post collibertorū mortem iterū alienari permittatur, non est, quod res semel alienata, semper alienari possit: sed quia prohibitio illa non fuit simpliciter facta, sed quoad viuerent ipsi colliberti, hoc esse verum satis nobis indicant verba Iuriconsulti: cū dixit, sibiq; eos habere possidere volo ea lege, & conditione, ne quis eorum partem suam vendere, donare, aliudūe quid facere possit: illud enim verbum, sibi, dicitur esse personale, significatq; id, quod statuitur gratia illius personæ, cui verbum illud adijcitur, constitutum esse. §. Sed cū factum, Institut. titu. de stipulat. seruo. l. Si tibi decē. §. si quis. ff. de pac. c. vnic. de duob. fratrib. à Cap. inuest. Ex his itaq; illud perspicuum esse volumus, testatoris consilium fuisse, vt per huiuscemodi prohibitionem consuleret ipsis collibertis, ne partem suam, quoad frui possent, extraneis alienarent, & propterea non prohibuit alterum alteri vèdere, donare, aliudūe quid facere,

tere, atq; ideo meritò concluditur, alienationem post mortem eorum factam validã permanere, ita intelligit, atq; interpretatur legem illam Eruditissimus Pyrrus Alfanus in commentario legis primæ. C. de eden. nu. 36.

Postremò in eandem sententiam citatur Tutor rerum. ff. de admin. & peric. tut. ex qua cum eadẽ ferè eliciatur regula, quæ ex §. quindecim depromitur: eodem etiam modo, quo illa solui debet.

Constat igitur facilè euerti posse communem hanc sententiam, ideo in contrariam sententiam iuit Alexander in d. l. i. quem etiam plures alij sequuntur: hancq; nouiter probat Bellarm. l. à iudice, iuncta. Authen. sequenti. C. de iudic. cum enim in d. l. à iudice dicatur, Principis delegatum iudicem dare posse: contra verò apertissimè pugnet Authen. Ad hæc: Necessè erit dicere, vt iuris hæc loca inter se concilientur: Autheticam illam de causis meri imperij loqui, quas quidem Principis delegatus alijs demandare nõ potest. Quòd si quis dicat, locum illum non de Principis, sed ordinarij potius delegato intelligendum esse: id verum non esse apertè conuicitur ex Nouell. 60. ex qua desumitur.

Bellarminus soluendo dicit, ¶ multum interesse: Vtrum iudex detur à Principe in causis, quæ ex sui natura delegari possunt: an verò detur in ijs, quæ ex propria eorum vi demandari prohibentur; hoc enim casu tollitur facultas delegandi, & ita procedit Authen. ad hæc. Illa verò, sibi conceditur, hancq; existimat esse sententiam. d. l. à iudice. Quòd si à Princi-

Principe iudex non detur, sed iurisdictio ab eo mandetur: tunc causæ omnes, siue imperij, siue alterius generis sint alteri cognoscendæ optimè iniungi possunt, & ratio est, quia tota causa, & iurisdictio delegata videtur, & hanc putat esse sententiam. d. l. vnicæ.

Sed hæc distinctio planè aliena est, nam primum dico, Authent. Ad hæc, nullo modo in causis meri imperij intelligi posse, subiecta enim materia, qua de agitur, id pati non videtur, de litibus enim eo in loco loquitur Iustinianus, quæ non ad criminales sed ad ipsas civiles causas referri mihi videntur. l. i. ff. de testib. Præterea differentiæ rationem video esse nullam, quare fit, quod iudex in aliqua meri imperij causæ parte datus, eam alteri demandare non possit, is verò, cui eadem tota causa commissa sit, possit: cum vtriusque industria mihi videatur à Principe electa. argumèto eorum, quæ notant Doctores in l. i. ff. de offic. eius.

Ego itaque huic argumento præter alios responderi posse arbitror: Authenticam illam non de delegato, cui iurisdictio mandata sit, ut omnes minus rectè sentiunt, sed de eo, cui causæ notio tantum data est, intelligendam esse, ut ex Nouella, ex qua desumitur, clarissime colligi potest: in hæc enim verba scribit Iustinian. si fidelissimis quibusdam interpretibus credamus. Cæterum omnes alios iudices, qui magistratu non defunguntur, causisq; nostro tantum iussu notionem interponunt, siue in hac alma vrbe, siue alibi tale quid perpetrent: quicq; ipsis in cognitionem assessorum loco so-

cian-

tiantur, multo etiam a superioribus pœnis persequemur, nisi ordine per totam litē ipsi causæ audientiam præbuerint. Quibus ex verbis liquiddò constat Iustinian. de ijs verba facere, quibus non iurisdictio, sed nuda tantum cognitio committitur, atq; ideo optima de causa concluditur, eum alijs demandare non posse. c. vltimo. §. fina. de offic. deleg.

Postremo loco pro hac eadem sentētia adducitur hæc ratio, quotiescunque alicuius industria in cognoscenda aliqua re eligitur, ea alteri committi non debet. l. inter artifices. ff. de solutionibus. Sed quando merum ipsum imperium delegatur, diligentia eius, cui illud demandatur: eligi videtur, vt tradunt omnes in d. l. i. ergo alijs delegari non potest.

Eruditissimus Bolognetus in d. l. imperium, cum videret commentitias aliorum solutiones absurdas esse, respondet ipse, sibi verum non videri, Delegati industriam hoc in casu à Principe electam fuisse: quia causæ plerunque ad partis postulationem personis, quorū industria Principi ignota est, committuntur. Deinde asserit dici posse, delegati industriam non modò in cognoscendo, sed in delegando etiam à Principe electam fuisse.

Sed hæc quidē solutiones facile euitari possunt, nam ad primam dici potest: quod, cum delegati industria à partibus electa, atq; probata sit, sequi videtur, vt eis non consentientibus, causa nunquam delegari possit. c. fina. §. i. de offic. deleg. Præterea replicare possumus, solutionem illam esse extra terminos questionis nostræ: quippe cum de causis maximi momenti

mentis

menti loquamur, quæ non ex partium consensu, sed ex mera Principis voluntate committi debent. Ad postremam verò responderi potest, quod eadem ratione concludendum esset, ordinarium etiam causas omnes siue imperij, siue alterius sint generis, demandare posse: quod planè absurdum est, argumento eorū, quæ notant Doctores in d. l. i.

Hoc igitur argumento cum nulla responsione, quam hætenus ego viderim, tolli possit: sentio cum Alexandro, Principis delegatū, quæ meri sunt imperij, alijs iniungere non posse, atque etiam hoc esse verum luce clarius firmari potest. d. c. si pro debilitate, in quo clarissimè prohibet summus Pontifex: ne causas, quæ graues sint, ab eius delegato alijs committantur, cum sine eius præsentia commodè terminari non possint, cum itaque merum etiam ipsum imperium, grauissimas, atque maximi quidem ponderis includere videatur causas, necesse est, eas alijs demandandas non esse.

Inspectis, atque absolutis eis, quæ ad merum videbantur pertinere imperium: Me nūo conuertam ad ea, quæ mixti dicuntur esse imperij, in cuius quidem explicatione eundem ferè ordinem sequar, quem etiam in declarando mero ipso imperio sequutus sum: primum enim videbimus, quare mixtum dicatur, deinde quid illud sit: Tertio quot, et qui eius sint gradus: postremò nunquid alijs demandari possit.

Quod igitur ad primum pertinet, Accursius in l. iubere cauere. ff. de iurisdic. om. iud. cen ses

censet ideo dici mixtum: quia non solum me-
rum imperium, sed iurisdictio ꝛ etiam ipsa ad
eius constitutionem concurrat, à mero enim
imperio accipit, vt demandari non possit: à
iurisditione verd, vt in commodo pecunia-
rio consistere dicatur.

Sed hæc ratio ab omnibus confutatur, &
ego etiam confutandam censeo: Primò, quia
tenemus; mixtum ipsum imperium regulari-
ter delegari posse; vt inferius copiosissimè di-
cemus: Deinde, quia datur mixtum imperi-
um absque commodo pecuniario, exemplum
potest esse ex omnium sententia in ipsa tuto-
ris datione. Quapropter longè melior mihi
videtur esse ratio, quam in d. l. imperium; af-
fert Bart. vt mixtum imperium dicatur, quia
& imperij, & iurisditionis particeps videtur
esse; Imperij inquam: quia officio iudicis no-
bili expeditur: Iurisditionis verd, quia in ci-
uilibus versatur negotijs, atque pꝛiuatam re-
spicit principaliter vtilitatem; atque hoc il-
lud est, quod inquit Vlpianus in d. l. imperi-
um; mixtum imperium illud esse, cui etiam
iurisdictio inest.

Ex his colligunt interpretes nostri deno-
minationem in mixtis à potentiori fieri sem-
per oportere. l. quæritur. ff. de stat. homin. l.
tùm in diuersis. ff. de religiof. & sump. funer.
& l. legatis seruis. §. si seruus vnus. ff. de lega. 3.
quæ quidem leges id probare non videntur;
& facile confutari possunt: nam quod perti-
net ad l. quæritur: in qua scribit Vlpianus;
Hermaphroditum, eius esse sexus ꝛ existimari
oportere; qui in eo præualet, respõderi potest.
locum

locum illum, non de imponendo nomine mixturæ: ut instituta est nostra disceptatio, sed de eius potius effectu, intelligendum esse. Minus etiam ad rem facit. d. l. cum in diuersis, in qua scribit Paulus, Religiosum illam esse locum, in quo caput, tanquam principalius, conditum est: quæ respondemus, de mixtione nullam ibi fieri mentionem, sed loca tantum inuicem comparari, atque ab eo, qui rem digniorem receperit, denominationem sumi: Atque etiam hoc eodem modo tolli potest. d. §. si seruus vnus, in quo nil aliud scribit Martianus, nisi seruum eius artificij cedere legato, in quo plerunque versaretur.

Hanc igitur rem nos planius ex mente excellentissimi Tiberij Deciani explicando, distinguimus hoc modo, aut enim quæritur de mixtionis effectu, aut de imponendo sibi nomine. Quoad primum pertinet, breuiter concludimus, effectus inuicem comparari oportere, atque potentiori mixtionem illam proculdubio applicari necesse esse. Hancque puto esse sententiam d. l. quæritur. & d. l. legatis seruis. Quod verò ad secundum pertinet, rursus distinguendum est: ut si appareat, mixtionem hoc animo factam fuisse, ut alteri alterum cedat: tunc illud, quod accedit, tamen potestius, atque preciosius sit: naturam tamè eius, cui adijcitur, sequi oportet. l. Et si non sint. §. Perueniamus. ff. de aur. & argent. leg. in qua Pomponius scribit, gemmas argento, auroque inclusas eis cedere debere: semper enim cum quærimus quid cui cedat, illud spectamus, quid cuius rei ornandæ causa adhibetur, ut
acces-

accessio cedat principali, quod etiam aperte significauit Iustinian. in §. Si tamen. Institutionum titulo De rei diuisione, cum dixit, si alienam purpuram vestimento suo quis intexuit: licet preciosior sit purpura, tamen accessionis vice vestimento cedit. Sin verò dubij simus, quæ fuerit commiscentium mens, tunc à digniori fieri semper debet denominatio, vt tradunt omnes in c. Quod in dubijs. de consecra. Eccl. Verum hæc præterire nequeo nonnullas reperiri mixtiones, quæ proprium, atque peculiare sibi præscribunt nomen: exemplum est in l. pediculis. §. Neratius. ff. de aur. & arg. legat. in qua dicitur, mixtionem, quæ ex auro et argento componitur, electrum appellari, qua etiam de re testimonium est in l. Adeo. §. Voluntas. ff. de acquir. rerum domin. vbi quod ex vino, & melle conflatur non ineleganter mulsum appellatur: Nonnullas verò esse mixtiones, quæ non proprium, sed sui tantum generis videntur retinere nomen, exemplum potest esse in §. Quædam. Institutionum titulo de actionib. in quo dicitur: actionum quasdam esse mixtas, quia & in rem, & in personam dantur. Atque etiam hoc ipsum videre est, tum in interdictis, tum etiam in conditionibus ipsis, vt patet in l. i. ff. de interd. & l. cum seruus. ff. de condit. & demonstr. Hæc ideo subijcere volui, vt ex his illud simul perspicuum fiat: Mixtionem, quæ ex iurisdictione, atque imperio prouenit, non peculiare sed sui generis nomen retinere. Qua in re illud diligenter obseruauit, quod si plus imperij, quam iurisdictionis sit, mixtum dici imperium, cui iurdictio inesse

K conue-

244 conuenit: sin verò contra res se habeat, mix-
tam appellari iurisdictionem, cui imperium
coherere oportet: Atque ꝑ hac quidem ratio-
ne arbitrò. l. i. §. qui mandatam. cum l. impe-
rium optimè conciliari posse, quæ alioquin
difficiles viderentur.

245 Quoniam verò mixtū dicitur, quod duo-
rum naturam sapit, non ineleganter colligunt
interpretes ex sententia Felini in titulo extra
de re iud. Iura ꝑ municipalia, quæ de sententiâ
merè definitiua mentionem faciunt, eam quo-
que, quæ in causa summaria fertur, compre-
hendere; hancq; sententiam sequuntur Recen-
tiores interpretes nouis (vt aiunt) rationibus
eam comprobando: quarum prima huius-
modi est, sicut appellatione meri testamenti
continetur illud etiam, quod inter liberos si-
ne solennitatibus fieri solet, vt notant omnes
in l. hac consultissima. §. Ex imperfecto, & l.
ultima. C. de testam. ita etiam in casu nostro
dicendum videtur: præsertim cum sententia
summatim lata propriè legitima dicatur sen-
tentia.

Sed hoc argumentum mihi videtur proba-
re cōtrarium eius, ad quod citatur: cum enim
iure speciali inductum sit, vt testamentum in-
ter liberos confectū: etiam si solennitates non
obseruentur, merè dicatur testamentum, ad
consequentiam non videtur produci posse. l.
quod verò. ff. de legibus.

Secundo igitur loco mouentur hac ratio-
ne, leges municipales nulla alia de causa vi-
dentur apponere dictionem illam, merè, nisi,
vt sententiam excludât interlocutoriam, quæ
princi-

223 68

principale negotium definire non dicitur, vt tradit Accursius in l. Et harum, ff. si seru. vend. quem etiam sequitur Barto. in l. Titia, ff. de accusat. Quare non videtur sententiã quoque, quæ in causa summaria fertur, excludendam esse, præsertim cùm totum negotium determinare dicatur.

Sed si hæc ratio vera esset, profectò dictio illa, merè, superflua videretur: satis enim erat ad interlocutoria exclusionem de definitiua tantum sententia mentionem fieri.

Tertio sic argumētantur: Quemadmodum interlocutoria sententia, etsi in ea omnes adhibeantur solennitates, quæ in definitiua obseruari solent, non desinit propterea dici interlocutoria, ita quoque in definitiua sententia dicendum videtur (vt contrariorum eadem sit disciplina) quod si in ea non omnes apponantur solennitates, nõ ideo priuari debet nomine definitiua: præsertim cùm solennitates sint accidentia quædam, quæ adesse, & abesse præter subiecti corruptionem possunt, vt tradit Porphirius in cap. de proprio, & notant omnes in l. hoc amplius, ff. de leg. 3.

Huius argumento dicimus, sententiã interlocutoriam, in qua omnes reperiuntur solennitates, quæ in definitiua etiam adhiberi solent, non merè, sed simpliciter interlocutoriã dici oportere, cùm ad eius cõstitutionem huiusmodi solennitates non requirantur. Præterea dici potest, non parua esse differentiã inter additionem, & deductionem: si quidem illa actũ conseruat: hæc verò vitiosum reddit actum. l. iuris gentium. §. igitur nuda, ff. de pac.

146

K 3

Quat.

Quartò probat eandem sententiam hoc argumento, nam cum sentētia, quæ in causa fertur summaria, eandem videatur habere vim, quam etiam retinet sententia omnibus cum solennitatibus lata, in eius locum subrogata videtur esse, atq; ideo sequi necesse est, vt merè definitiua dicatur, argumento l. proponebatur. ff. de iudic. l. Si grege. ff. de leg. 1. & l. peculium. ff. de leg. 3.

Sed id profectò verum esse non diffitemur, attamen illud respondemus, nihil planè ad rē nostram facere posse, in eo enim solo casu nostra videtur institui disceptatio, in quo huiusmodi solennitatum sublatio non apparet.

Quintò nititur auctoritate Baldi in l. contractibus. C. de non num. pecun. in qua eleganter scribit, præscriptiones, quæ ex legis municipalis dispositione breuius includunt tempus, quam iure communi constitutum sit: merè atque propriè dici præscriptiones, cùm ea, quæ ad eius constitutionem requiruntur, non deficient, sed tempus tantum immutetur.

Sed eodem modo, quo proximè antecedēs solui potest.

Sextò Fabius Obtinellus in d. l. imperium. præter alios mouetur hac ratione, si sententia quæ in causa fertur summaria non diceretur merè definitiua: sequi necesse est, eā esse mixtam: cùm enim lex municipalis loquatur de sententia merè definitiua: ponit reperiri definitiuam nō meram: id est mixtam, alioquin dictio illa, merè, superflua videretur esse, sed falsum est, sententiam in causa summaria latā mixtam esse, quia oporteret ex definitiua, atque

que interlocutoria constare, quod fieri non potest, cum interlocutoria illud tantum, quod obiter ad causam pertinet, decidat: summaria verò totam definiat controuersiam, Ergo falsum videtur esse, eam merè diffinitiuam dici non posse.

Sed respondemus verum non esse, sententiam, quæ merè diffinitiuam non est, mixtam esse: quia potest dari sententia, quæ non merè, sed simpliciter diffinitiuam sit: Præterea dico non reperiri in iure nostro verbum illud, merè, accipi semper ad differentiam mixti.

Septimò sic argumentatur: Quotiescunque lex communis, siue municipalis tollit solennitates, omnia perindè præsumuntur solenniter acta, ac si solennitates illæ interuenissent. l. 1. §. Rei vxoriz. C. de rei vxor. action. sed lex ipsa in causa summaria iudiciorum solennitates sustulit, ergo ordinem omnem iudiciorum obseruatum esse fingi necesse est. Ex his itaque perspicuum videtur esse, sententiam illam merè diffinitiuam dici non oportere.

Sed ex his, quæ superius diximus facile colligi potest solutio.

Contrariam sententiam tenuit Alexand. in d. l. imperium, & Angelus in consilio 114. incipiente. quidam petijt, quos sequitur Ias. & plures alij, hancq; sententiam testatur communem Decius in d. l. imperium. Nititur autem potissimum hoc argumento.

Vnaquæque res non à materia, sed à forma suam semper recipere debet nomen: vt tradunt omnes in l. An inutilis. in prin. ff. de acceptilationib. sed solennitates sententiæ diffinitiuæ

formam tradere dicuntur, ergo illis deficientibus sententia dici non potest definitiua.

Sed facile respondemus falsum esse, solennitates ipsas esse in causa, vt sententia merè definitiua dicatur: satis enim videtur esse, si negotium tantum definiatur.

Secundò in eandem sententiam adducitur, c. si. de re iudi. in 6. in quo dicitur, sententiam definitiuam, quæ à iudice non sedente pro tribunali profertur, nullius esse momenti, quod cum secus sit in sententia, quæ in causa fertur summaria, non videtur appellari posse definitiua.

Sed respōdemus caput illud de causis, quæ ordinem & iudiciorum figuram desiderant, intelligendum esse: vt etiã scitè tradit ibi Glosa. alioquin sequeretur causas, quæ summam expediuntur non posse dici definitiuas: quod aperte falsum est. d. c. fin.

147

Postremò hæc eadem sententia probatur auctoritate Accursij in l. si. §. & si filius, in verbo. imponēda. C. de bonis quæ liber. vbi aperte sentit, iudicis præceptum in eum, qui confitetur, sententiam dici non posse definitiuam, etiã si totum negotium definiat: Hoc idem ergo videtur dicendum in casu nostro, vt sententia summaria, tamen totam controuertiam decidat, non definitiua, sed potius dictum quoddam, atq; iudicis præceptum dicatur esse.

Respondēt alij, & bene: iudicis præceptum optimã de causã definitiuã dici non posse sententiam, quia non ad condemnationem, sed ad confessionis potius executionem tendit, qui

DE IURISDICTIONE.

151

qui enim confitetur, se ipsum quodammodo
condemnare videtur. l. si debitori. ff. de iud.

Hæc sunt potiora argumēta, quæ in vtran-
que sententiam afferri possunt. Reliquum est,
vt quid in hac perdifficili quæstione dicen-
dum sit; breuiter aperiamus: Equidem præ-
tereundo multa, quæ cæteri scribunt, censeo
ex mente Decijita distinguendum esse: An lex
municipalis de mera, an verò de simpliciter
definitiuâ mentionem fecerit: priori enim ca-
sû sententiam in causa summaria latam com-
prehendi non posse concludimus: nam siue so-
lennitates, siue iudiciorum ordinem specte-
mus, eam semper excludi necesse videtur esse,
d. c. fina. Præterea hoc verum esse alio argu-
mento probo: nam cum solennitates non di-
cantur esse in causa, quod etsi sæpè diximus,
dicendum est tamen sæpius, vt sententia defi-
nitiuâ dicatur, necesse est, vt accidentium vi-
cem obtinere debeant, quod etiam mihi vi-
dentur affirmasse omnes, sed accidentia huius
sunt naturæ, vt subiectum in quo reperiuntur,
secundû quid perficere dicantur, vt scitè do-
cet nos Auerroes 7. Metaph. comment. 35. Ex
quo illud perspicuum est, sententias propter
absentiam, atque præsentiam solennitatum
quodammodo diuersas dici posse: sed diuer-
sitas hæc optimè colligitur ex dictione illa,
merè, quæ sententiæ definitiuæ aliquid super-
addere videtur: quare cõcludendum erit, sen-
tentiam, quæ in causa summaria fertur, defi-
nitiuæ appellatione comprehendi non posse.
Postremo loco id ipsum probo, nam cum di-
ci non possit: dictionem illam, merè, ad exclu-
sionem

148

K 4

tionem

sionem interlocutoria, siue eius, quæ vim habet diffinitiuæ, appositam fuisse: nam satis esset dixisse diffinitiuam, necesse est, vt id ad differentiam sententiæ, quæ in causa summaria fertur, factum esse intelligamus: nullas enim alias sententiarum reperio esse species, vt tradunt omnes in titulo de re iudic.

Posteriori verò casu haud dubiè affirmauerim Pauli sententiam verissimam esse, quæ mihi videtur clarissimè probari. d. c. si.

149

His igitur declaratis, deinceps videndum est, quid sit mixtum imperium. †Recentiores itaque interpretes mixtum dicunt esse imperium potestatem imperandi, & coërcendi inobedientes in ciuilibus, etiam cum notione à Principe secundùm mandata magistratibus communicatam. Verùm ego diffinitionem hanc probare non possum. Primò quia mihi videtur proprium, atque proximum genus non habere, vt in exponèda quoque meri imperij diffinitione copiosissimè declaratum est. Deinde: quia ex huiusmodi definitione apertissimè colligitur multà ipsam mixti oportere esse imperij, cum potissimum dicatur esse contumacium coërcitio. l. vnica. ff. si quis ius dicent. non obtemp. quod aperte falsum est, vt eleganter tradit Bart. in d. l. imperium, quæ omnes sequuntur, & ij quoq; sequuti sunt: cum meri †imperij gradus interpretarentur. Quapropter longè probabiliore arbitror esse Bartoli definitionem, quæ huiusmodi est: Mixtū imperium est iurisdictio, quæ officio iudicis nobili expeditur priuatam præcipuè respiciens vilitatem: quæ quidem quanto breuior est,

150

est, tãto mihi verior videtur esse: quippe cùm definitio dicatur esse oratio, qua quid sit id, de quo agitur, ostēditur quàm brevissimè, ut scitè docet nos Cicero lib. 2. de finibus. Sed magis quidem certa, atque firma hæc Bartoli definitio apparebit, si præcipua argumenta, quæ ad eam confutandam à recentioribus afferuntur, breviter dissoluamus. Obijcitur itaque primò hanc definitionem à Iurisconsultorum sententijs alienam esse, cùm nobilis, atq; mercenarij officij noua dicatur esse distinctio disciplinæ gratia à nostris excogitata. Quod etiã nos non diffitemur, sed illud respondemus, eam propterea abijciendam non esse: cùm enim exactæ rerù definitiones per vltimas fieri debeant differētijs, quæ quoniã plerūq; nobis sunt ignotæ, non ita curiosos oportet nos esse, ut omni ex parte absolutissimã reddere velimus definitionem, sed ea quidem contenti semper debemus esse, quæ naturæ rei, quã definimus, quodammodo correspondere videtur, ut disertè tradit Arist. libr. 1. de morib. cap. 4. cuius fortasse auctoritate motus Vlpianus non dubitauit dicere in l. Omnis definitio, de reg. iur. ff. definitionem omnem in iure ciuili periculosam esse.

Postremò loco obijciunt: quia videtur dari posse mixtum imperium, quod publicam quandoq; respicere videtur vtilitatem: nam si Princeps in possessionem mittatur, vel si Reipublicæ curator detur, dicuntur quidem mixti hæc esse imperij, & tamen nemo est, qui nõ fateatur eadem ad publicum etiam pertinere commodum.

K 5

Sed

Sed Bolognētus ex mente Curtij in d. l. imperium respondet, actiones, quæ Reipublicæ, vel Principi dantur, non ad publicum, sed ad priuatum potius ius eis competens pertinere. Atque hæc quidem de definitione mixti imperij satis dicta videntur: si illud tamen adijciamus: Nouam nos quoque afferre posse definitionem, & fortasse cæteris probabiliorē, quæ huiusmodi est: Mixtum imperium est iurisdicctio ciuiliū causarum annexū imperium habentium, quæ maioris iudicis officio expediuntur. Deinceps igitur ad huius imperij gradus accedamus, qui ex Bart. sententiā tot sunt, quot etiam meri imperij fuere.

In primo itaque mixti imperij gradu, qui maximus dicitur, ponit Bart. ea, quæ ad solū Principem pertinere videntur: exemplum est in præstanda venia ætatis, atque in interponenda ꝑ auctoritate nō solum in arrogatione, sed etiam in infantium emancipatione. l. 2. C. de his, qui veni. ætat. l. 2. ff. de adoptionibus, & l. penul. C. de emancip. liber. Hęc enim, cum officio iudicis nobili expediuntur, atque publicam respicere videatur vtilitatem, merito mixti imperij dicuntur esse. Sed illud fortasse quis obiiciet, quod cum huiuscemodi exempla dicantur quædam potius esse gratiæ in arbitrio Principis positæ, non videntur officio iudicis nobili commodè expediri posse: præsertim cum Princeps, non iudex, sed omnium fons appelletur. Huic respondemus, quod cū Principis officium quodammodo imploretur, quando huiuscemodi gratiæ ab eo petuntur, merito sit, vt officio nobili expediri dicantur,

santur, neq; vllum mihi videtur sequi absurdum: si Princeps eo saltem tempore, quo ius administrat, iudex dicatur esse.

Sed hic diligenter videndum est, an verum sit, quod Decius obiicit Bartolo, emancipationem ¶ amplius Principi non reservatam, sed omnibus magistratibus concessam esse. l. si. C. de emancip. liberor.

154

Curtius in d. l. imperium. nume. 106. quem etiam sequuntur Recentiores interpretes, tuetur Bartolum, dicendo: emancipationem, quæ ad infantes pertinet, de qua loquitur Bar. non fuisse in d. l. si. correctam, ita, vt omnibus competere videatur magistratibus.

Ego verò sententiam Decij veriore[m] semper existimaui, quæ mihi videtur clarissimè probari l. penultima eodem titulo, in cuius principio hæc sanè constituitur regula parentes non posse precibus Imperatori oblati filios, qui in eorum potestate sunt, iuris sui constituere, nisi ipsi eis cõsenserint, à qua quidem regula excipiuntur infantes, in versic. Nisi, nam ij, etiam si nullum adhibeant consensum, sui iuris à parentibus effici possunt. Sed cùm regula illa ex eorum sententia fuerit correctæ: necesse videtur esse, vt exceptio etiam ipsa ad similitudinem regulæ intelligatur declarata, præsertim cum nullo iure contrarium probari possit. Quod etiam mihi videtur sentisse Iustinianus, cùm inquit: nisi infantes sint, qui & sine consensu etiam hoc modo sui iuris efficiuntur: quæ quidem verba sic interpretor, vt modus ille, de quo Iustinianus superius fecerat mentione[m], in infantibus etiã excepto consensu,

sensu, omnino adhibeatur. At cum modus ille dicatur esse correctus in l. proxime sequenti perspicuum quidem mihi videtur esse: correctionem illam quoad infantis etiam emancipationem proculdubio intelligendam esse.

Postremo idem comprobo alio argumento: nam ratio, propter quam constitutum esse voluit Iustinianus, ut magistratus omnes emancipare possint, ea mihi videtur esse, quae in d. l. finali non ineleganter affertur, ut circuitus quidem ille, qui in emancipationibus observabatur, tanquam vanus atque inutilis tolleretur: sed huiusmodi circuitus in infantis quoque emancipatione consideratur. ergo conveniens fuit, ut ipse quoque adimeretur.

In secundo mixti imperij gradu, qui maior dicitur, ponit Bart. potestatem trans cognoscendi porrecta supplicatione contra sententiam, quam non solum Principi, sed Praefecto etiam Praetorio competere dicit. Sed illud observandum est, quod a Praefecti sententia intra decem dies: a Principis vero sententia intra biennium interponi debet supplicatio. Auth. Quae supplicatio. C. de precib. Imperat. offerend.

In hoc gradu duo mihi videntur notatione digna, unum est, quod gradus hic mihi videtur superfluus esse: nam, ut in primo mixti imperij gradu simul posuit Bart. omnia, quae ad Principem, & Praefectum praetorio pertinere videbantur: sic etiam hic facere debebat, praesertim cum differentiae ratio assignari possit nulla, quicquid dixerit Iason, qui a Decio scite reprehenditur.

Alterum vero est, ut nos breviter videamus, quae

Quæ dicatur esse supplicatio, † & quo planius intelligatur, scire oportet, quod cum quædã reperiantur sententiæ, à quibus non est licitum appellari, introductum videtur esse quoddã remedium extraordinarium, ut Principi, siue Præfecto preces porrigantur, quibus concedere velit, ut causa iterum cognoscatur, atq; hæc quidem precum porrectio, supplicatio dicitur esse. Verum id non ita simpliciter accipiendum esse arbitror, ut omnibus in causis, in quibus licita non videtur appellatio, procedere intelligatur: sed locum eo solo casu habere intelligo, quo iure speciali prohibetur appellatio. Unde concluderem verum esse, quod eleganter docuit Imola in l. Ex consensu. ff. de appellat. supplicationem in ea sententia, à qua de iure communi non est licitum appellari, admittendam non esse. Imò si quis hoc in casu supplicationem porrigere velit, infamiae notam proculdubio incurrere dicitur, ut tradit Iason in l. finali. C. ut lit. pendent.

In tertio gradu iuri imperij, qui magnus dicitur, enumerat Bar. causas omnes, quæ vel plenam causæ cognitionem, vel coercionem realem, vel personalem requirunt, exemplum est in danda restitutione in integrum, in expellendo quem de possessione, atque ex secundo decreto in possessione mittendo, quæ ideo dicuntur huius esse gradus: quia iure magistratus competere non videntur. l. Ea quæ. §. Magistratibus. ff. Ad municipal. & propterea etiã demãdari prohibentur: ut tradunt omnes in l. Iubere cãtere. ff. de iurisd. om. iud. Cæterum excipitur restitutio in integrum, quæ favore

minora

minorum delegari conceditur. l. final. C. ubi
& apud quem cognitio in integrum restituit.
agitand. sit.

157 Sed Bellarmatus in l. i. ff. de offi. eius &c. ob-
ijcit Bar. quod restitutio in integrum non vi-
detur dici posse mixti imperij, nam sequere-
tur constitutionem illam Iustiniani, qua ad-
ministratores restitutionis in integrum co-
gnitio conceditur, superfluum esse: quippe
cum ipsi retinere dicantur omnia, quæ mixti
sunt imperij.

158 Sed facile tuemur Bartolum: sanctionem
† illam nobis non videri vanam esse: si qui-
dem in d. l. finali non de maioribus, sed de Pe-
daneis tantum iudicibus videtur dubitatum
fuisse an restitutio in integrum eis compe-
tatur, & respondet Iustinianus huiuscemodi
causas non solum apud iudices pro tribunali,
de quibus nulla videbatur esse dubitatio, sed
apud eos etiam, qui vel ab Administratoribus
vel à Principe dati fuerint, de quibus dubi-
um erat, proponi posse.

Sed videamus, ne huic Bartoli sententiæ al-
iquid obstat, occurrit enim mihi l. cognitio.
§. vt bonorum. ff. de officio eius, quæ mihi vi-
detur eius sententiã omnino euertere: nisi cum
d. l. ea quæ, concilietur: in qua perspicue vide-
tur velle Paulus, Restitutionem in integrum,
missionemque ad possidendum bona rei seruan-
dæ causa, aut dotis seruandæ vel legatorum
seruadorum causa, iure magistratus non com-
petere, neque propterea demandari posse,
quod tamen aperte negat Martianus in d. l. co-
gnitio.

Erudi.

Eruditissimus Bolognetus, qui existimat, mixtum ipsum imperium regulariter delegari non posse hoc contrariū ita soluit, vt Martianus non de delegatione voluntaria, sed necessaria potius loqui videatur, cū enim Proconsul ipse curis semper bellicis præsumatur occupatus, optima de causa factū videtur esse, vt legatis suis, quæ mixti sunt imperij, mandare possit.

Sed hæc quidem solutio mihi nullo modo satisfacit: primò, quia ista occupationis præsumptio mihi non videtur tam sufficiens, vt eius causa delegatio admittatur: præsertim cū iure cautum id non reperiatur. Deinde quia mihi videtur, solutionem hanc aperte confundi ex l. i. §. damus. ff. de suspect. tutoribus, in qua cū dubitaretur: An apud legatum Proconsulis suspectus postulari possit tutor: disertè respondet Ulpianus, Imperatorem Antonium cum Diuo Seuero Bradue Marco Proconsuli Africæ rescripsisse, posse: cuius rei hæc quoque ratio subiungitur: quia mandata iurisdictione officium ad eum totum iurisdicendi transit. Quibus ex verbis apertissime colligitur: Proconsulis legatum non propter occupationis præsumptionē, sed propter generalem potius sibi mādātā iurisdictionem de suspecto tutore cognoscere posse. Quinimò si ita pertinaces esse velimus, vt id ob fauorem alicuius introductum esse omninò contendamus profectò id utilitati potius pupillorum, quam præsumptioni occupationum, attribuerè cogeremur, vt apertissime videtur velle Iuricons., in d. l. cognitio. Postremò
hanc

hanc solutionem falsam esse alio argumento probo: nam si curæ bellicæ essent in causa, ut ea, quæ mixti dicuntur esse imperij, legatis suis Proconsul mandare posset, illud quidem sequeretur: Prætores (cùm in eo locum habere non videatur hæc ratio) huiusmodi non retinere facultatem. argumento. l. illud. ff. ad l. Aquiliam, quod aperte falsum est. d. l. i. §. Damus.

Equidem omittendo multa, quæ alij dicunt: censeo aliter huic difficultati respondendum esse: sed ut res planior fiat, altius orationem repetam. Sciendum ¶ itaque est, non parvam esse differentiam inter mandare iurisdictionem, & dare iudicem: nam iudex datus non potest regulariter ad omnia, quæ ad illam causam pertinere videtur se immiscere. Antiquitus enim sub certa verborum formula dabatur: à qua ipse recedere non poterat, cuius antiquæ solennitatis præclarum habemus exemplum in frumentaria Ciceronis contra Verrem oratione, cùm dixit. Xenonis Menenti nobilissimi hominis fundus erat colono locatus. Colonus, quod Decumanorum iniurias ferre non poterat, ex agro profugerat. Verres in Xenonem iudicium dabat illud suum damnatorium de iugerum possessione. Xenon ad se pertinere negabat, fundum elocatum esse dicebat, dabat iste iudicium: si pateret iugera fundi esse plura, quàm Colonus esset professus, tum Xenon damnaretur. Hoc ipsum etiam in oratione pro Cecinna clarissimè nobis ostendit. Quando verò mādatur iurisdicctio, aut in omnibus causis, aut in vna tantum specie vniuersa manda-

mandari potest. l. solet. l. Prætor. ff. de iurisd. omn. iud. quo fit, vt, si à iudice dato appelletur ad eum, qui dedit iudicem, proponi debeat appellatio: sin verò ab eo, cui iurisdictio mandata est, appellandum sit, non ad eum, qui mandauerit, cum nihil sibi reseruauerit, sed ad Principem, siue Præfectum interponi debeat prouocatio. l. i. §. ab eo. ff. qui, & à quo appellet. Ex his illud perspicuum esse volumus, eum, qui mandatam habet iurisditionem, non solum mittere in possessionem, sed iudicem etiam dare posse. l. cum Prætor. ff. de iud. Quod si quis obijciat l. eum. qui. ff. de iurisd. omn. iud. in qua scribit Vlpianus eum, qui iudicare iubet, magistratū esse oportet. Is sciat maioris esse imperij iudicare iubere, quàm iudices dare, vnde fit, vt magistratus iudices, quos dederint, iubere iudicare possint. Qui verò mandatam habent iurisditionē, litigatoribus iudicem dare, verum ipsis, vt iudicēt, iubere non possunt. Hoc esse verū luce clarius probo. d. l. cum Prætor, in qua cū Paulus de prætore loquitur, quē magistratū esse constat, eum iudicare iubere ostēdit: cum verò subiecit, eū, cui mandata est iurisdictio iudicē dare posse, non ipsum iudicare iubere adiecit. Est præterea diligēter animaduertendū. §. Vt possessio, cū versū. Imperatores omninò coniugendum esse, vt Antonius Augustinus Emendationum lib. i cap. 9. disertè nobis ostendit.

His ita cōstitutis, reliquum est, vt quid ego sententiā, breuiter exponam: equidem existimō regulam hanc constituendam esse: ea que sunt mixti magis tamen imperij, quā iurisditionis, magistratibus municipalibus competere

L non

non posse, & ideo neque eis mittere in possessionem, neque in integrum restituere, neque bona rei seruandæ causa iubere possidere licitum est, siue hæc tribuant ius, siue plenissimã, siue summariam requirant cognitionem, siue ex primo, siue ex secundo fiant decreto: & ratio est, quia hæc magis videntur esse imperij, quàm iurisdictionis, & hanc puto esse sententiam d.l. ea quæ.

Hanc verò regulam intelligo locum non habere, quando iis magistratibus municipalibus mandata esset iurisdictione: tunc enim arbitrator eos posse, & mittere in possessionem, atq; in integrum restituere, & reliqua tandem, quæ ipse quoque mandans non prohibetur, facere: id enim non ex magistratus, sed ex iurisdictionis potius mandatæ vi prouenire dicitur, atq; hoc nimirum illud est, quod Martianus scribit in d.l. Cognitio, cum dixit: cum propriam iurisdictionem legatis tuis dederis, consequens est, ut etiam de suspectis tutoribus cognoscere possint. quorum verborum hic mihi sensus esse videtur, ut mandata iurisdictione, necessarid sequatur, non solum bonorum possessionem dari, sed in possessionem etiam legatorum seruadorum causa mitti posse. Hunc esse verum sensum. §. ut bonorum, hac ratione probo, nam nihil est aliud iurisdictione, nisi iurisdictionis licentia, in qua & decreta & bonorum possessiones, dationesque continentur, ut Tullius in oratione contra Verrem, quæ est de prætura urbana, scite nobis ostendit. Quod cum ita sit, consequi illud necesse est, quod modo dixi: Magistratus municipales, quibus iurisdictione mandata sit, omnia,

nia, quæ magis imperij sunt, quàm iurisdictionis proculdubio facere posse. Quod si quis nostram hanc refellere sententiam ꝑideo velit, quod Ulpianus in l. dies. §. Si intra. ff. de damn. infect. dicere videtur, Magistratus municipales cautionem, & ex primo decreto possessionem tantum habere posse. Huic facile respondemus, hoc ideo esse, quia Prætor non totam suam iurisdictionem, sed duas illas tantum res eis iniungere voluit: cætera verò suæ iurisdictioni reseruauit, vt apertissimè dicit eo in loco Iurisconsultus.

In quarto mixti imperij gradu enumerat Bart. causas omnes, quæ ꝑ plenam requirunt causæ cognitionem, nulla adhibita reali, vel personali (vt dicunt nostri) coërcitione. In quo quidem gradu vnum tantum mihi videtur potissimum examinandum esse: Nunquid tutoris datio mixti dicatur esse imperij. Qua in re tres interpretum reperio fuisse sententias, quarum prima est Accursij, & omnium ferè interpretum in l. muto. §. tutoris datio. ff. de tutel. qui dicunt, ius dandi tutores, mixti esse imperij. Nituntur autè potissimum hoc argumèto.

Quæ iudicis officio nobili expediuntur, priuatamq; respiciunt vtilitatem, mixti dicuntur esse imperij, vt ex eius definitione clarissimè colligi potest, sed tutoris datio non solum officio iudicis nobili versatur, sed ad priuatam etiã commodum pertinere videtur, ergo huius imperij necesse est esse.

Sed hoc argumentum facile solui potest, quia tutoris datio non solum nobili, sed officio etiam iudicis mercenario commodè expediri potest. l. ius dandi. ff. de tutorib. & curatorib.

in qua dicitur, Magistratus municipales, quibus
pe qui iurisdictionem tantum retinere dicun-
tur, tutores dare posse.

Secundò citatur l. neq; mandante. ff. de tu-
torib. & curatorib. in qua scribit Caius, neq;
mandate præfide alius tutorem dare poterit:
Quibus perspicuum videtur esse, tutoris da-
tionem demandari non posse; & propterea
mixti dicitur imperij.

165

Sed respondemus negationem illam, neq;
non ad verbum poterit, sed ad ad verbu po-
tius mandante, referendam esse, vt sensus sit,
neminem Præfide nõ mandante, tutorem da-
re posse.

Tertiò adducitur l. muto. §. tutoris datio.
ff. de tutel. in qua dicitur, tutoris datione, neq;
imperij, neq; iurisdictionis esse: cum itaq; im-
perij appellatione merum ipsum imperium
intelligere necesse sit, quia verba in potiori si-
gnificatione accipi semper debent. l. i. §. Si in
perpetuum. ff. si ager vectig. vel emphy. petat.
concludendum haud dubie videtur, mixti
eã esse imperij.

166

Sed facile tolli potest, quia cum imperium
dicatur esse genus has duas species proprie cõ-
prehendens merum, & mixtum imperium,
necesse videtur esse, vt eius appellatione ¶ v-
trunq; intelligamus. argumento l. i. ff. de legat.
prestan. Neq; huic solutioni aduersatur, quod
vulgò traditur: verba in potentiori significa-
tione accipienda esse, quia regulam illam lo-
cum habere eo solo casu intelligimus, quo spe-
cies omnes intelligi non videntur, vt superius
ex mente Decij diximus.

Quartò assertur. §. nos autem; Institutio. titu-
lo de

DE IURISDICTIONE.

Io de Attilian. tutor. in quo dicitur, defenso-
res ciuitatum vna cum eiusdem ciuitatis reli-
giosissimo antistite tutores creare posse, ex
quibus illud perspicuum fit, tutoris datione
delegari non posse, & per cōsequens mixti de-
bere esse imperij.

Orianus in commētario. l. i. ff. de offic. eius
& c. responder, nouè interpretādo. §. Nos aut:
si quidem nulla sibi videtur ciuitatum defen-
soribus adhiberi necessitas, vt vnā cum Anti-
stite tutores dare debeāt, sed in eorum potius
arbitrio id remitti videtur. Hoc ¶ esse verum
probat ipse perpendendo verbum illud, va-
leant, cuius hęc dicitur esse natura, vt, si affir-
mando proferatur, non necessitatem, sed libe-
ram potius significare dicatur voluntatem, vt
elegantè tradit Bart. in l. Gallus. ff. de liber. &
posthum. l. Nec quicquam. ff. de iudi. & l. i. C.
quom. & quando iud.

Tametsi hęc solutio plerisque optima videat-
ur, mihi tamen non satisfacit: illud enim ver-
bum, valeant, non ad ciuitatum defensores,
quia Iustiniani sententia impudentissimè cor-
rūperetur, sed ad facultates pupilli haud du-
biè referēdum esse censeo, quod cuius perspi-
cuum fiet, si Imperatoris verba in medium af-
feramus, quæ hęc ipsa sunt: si facultates pu-
pilli, vel adulti vsq; ad quingētos solidos va-
leant, & hic punctum inferi debet: Defensores
ciuitatum vnā cum eiusdem ciuitatis religio-
sissimo Antistite tutore, vel curatores creare,
in quibus apparet sententiā dici posse nullam:
si verbum illud valeant ad defensores referri
dicamus. Quapropter ego aliter respondeo nō
esse verū quod ex illo textu colligitur, tutoris

L 3 datio-

dationem demandari non posse: illud tamen confitemur, delegatum cum Antistitis auctoritate tutorem dare oportere. Præterea longè à veritate alienum esse puto, quod isti tanquàm verissimum ponunt: Mixtum ipsum imperiū delegari nō posse, vt luce clarius mox demonstrabimus.

Postremò in eandem sententiã adducitur l. 1. §. si quando. ff. de magistratib. conuen. & l. Diuus Marcus. ff. de tutoribus, & curatorib. dat. ab his. In quibus scribit Vlpianus, Magistratus municipales arbitrium dandi tutores sibi vindicare non debere, quod nulla alia ratione videtur constitutum esse: nisi, quia huiuscemodi facultas mixti dicitur esse imperij, argumento. l. ea quæ. ff. ad municip.

Sed facillè respondemus, legem illam intelligendam esse, quando tutores non sub magistratum municipalium, sed præsidum iurisdictione reperirentur, tunc enim magistratus ipsi ad Præsides proculdubio recurrere debent, argumento. l. 1. ff. de tutorib. & curatorib.

Cum itaq; communis opinionis argumenta dissoluta sint, consequens est, vt secundam ingrediamur opinionem, quæ fuit Oriani in d. l. 1. quippe qui existimat tutoris dationem simplicis esse iurisdictionis: mouetur autem potissimum. l. ius dandi. ff. de tutorib. & curatorib. & l. 1. §. Si mater. 2. ff. ad Senatusconsult. Tertyllian. quibus in locis dicitur ius creandi tutores omnibus magistratibus municipalibus datum esse. Vnde illud perspicuum est huiuscemodi auctoritatē, magistratibus tanquam ius propriū, concessam fuisse: quia verbum illud, dare, domini translationē denotare mani-

manifestum est ex. §. Sic itaq; Institutionum titulo de actionib. cum itaq; magistratus ipsi municipales ea tantum, quæ simplicis sunt iurisdictionis iure proprio retinere dicantur, consequens est, ut ius dandi tutores eiusdem iurisdictionis dicamus esse.

Sed hoc argumentum confunditur ex. l. 1. §. Magistratibus. ff. de magistratib. conveniend. & §. Sed hoc iure, Institutionum titulo de Attil. tutor. in quibus apertissimè dicitur, Magistratus municipales non aliter dare posse tutores, quàm iussu Præsidum, quod † verò obijcitur de verbo dare: respondemus, dominij translationem eo solo casu illud significare, quo in prima persona profertur, ut disertè tradit Ias. in l. Cum filio. nu. 2. ff. de leg. 3. & Bart. in l. Si ita legatum sit. nu. 3. eo. tit.

Postremò pro hac eadem sententia adducitur. l. vbi absunt. ff. de tutorib. & curatorib. in qua perspicuè scribit Paulus, Decuriones, quando absunt ij, qui tutores dare possunt, dare iuberi oportere tutores. Ex quibus cum planissimè colligatur potestatem creandi tutores demandari posse, necesse est, ut simplicis iurisdictionis dicatur esse.

Sed facile respondemus, non valere argumentum (ut superius etiã diximus) causa hæc demandatur, ergo simplicis videtur esse iurisdictionis, cum mixtum quoq; imperium regulariter delegari possit.

Hæc sunt præcipua argumenta, quæ pro Oriani sententia afferri possunt: Nunc tertiam breviter perpendamus sententiam, quæ fuit Bellarmati in l. 1. ff. de offic. eius. in qua scribit, ius dandi tutores, neque meri, neque

mixti imperij, neque etiam iurisdictionis dici posse, cum enim omnes confiteantur, tutoris dationem, neque meri imperij, neque iurisdictionis esse. d. l. muto: consequens etiam videtur esse, ut mixti imperij non dicatur: propterea quod mixtum dicitur illud, quod ex merito imperio, atque simplici iurisdictione conficitur, ut tradunt omnes in d. l. imperium.

Præterea hoc ipsum comprobatur alia ratione: nam si potestas dandi tutores mixti diceretur esse imperij, frustra videretur huiusmodi facultas tum Præfidi, tum etiã Procōsuli concessa: quippe cū ipsi iure proprio possidere dicantur, quæ mixti sunt imperij. l. præses. ff. de offic. præsid. l. Et ideo. ff. de offic. proconsul.

Sed hæc Bellarmati solutio mihi videtur nullius esse momenti, cū animus nõ quiescat, sed adhuc quærat, cuiusnam ergo dicatur esse naturæ hæc tutoris datio? Quæ verò ipse adducit planè aliena sunt. Ad primum enim respondemus, quod etsi imperiũ, & iurisdiction, etiam ipsa coniunctim, & quodammodo per concursum ad constituendam mixti naturam veniant, non tamen eius appellatione vtrunq; disiunctim, atque separatim comprehendi necessum est, cū inter se distinctæ, atq; omninò separatæ dicantur esse species. Quod verò secūdo loco affertur, facile tollitur: si dicamus favore pupillorum introductũ esse, ut tutoris datio sine speciali mandato neque Præfidi neque Proconsuli competere dicatur, ut nobis significetur maxima quidem cum diligentia honestissimos viros eligendos esse semper, quorum fidei res pupillorum committi possint, ne malè administrari videantur.

Hæ

Hæ sunt præcipuæ opiniones, quæ ab interpretibus afferuntur, quæ cum omnes pluribus à me confutatae sint: Reliquum modo est, ut, quid ipse in hac perdifficili controuersia sentiam, breuiter exponam. In noua itaque sum opinione, arbitror enim totum contrarium illius, quod Bellarmatus tenet, verius esse: ipse enim existimat ius dandi tutores, neque imperij, neque iurisdictionis esse. Ego verò non dubito, quin & imperij, & iurisdictionis dicatur. Sed quo mea hæc sententia planior fiat, illud prius scire oportere, potestatem creando tutores secundum diuersa tempora diuersis personis nominatim concessam fuisse: Primum enim Romæ Prætori urbano ex l. Attilia cum maiori parte tribunorū, in prouincijs verò Præsidibus ex l. Julia, & Titia reperio facultatem hanc permissam fuisse, ut perspicue dicitur in principio tituli Institutionū de Attilian. tutor. Deinde Claudius Imperator hanc eandem facultatem ad Consules trās tulisse videtur. §. sed ex his, eodē Institution. titul. Quod etiam disertè tradit Suetonius in eius vita cap. 23. Tum Marcus Antonius Philosophus Prætorem, qui tutelaris appellaretur, constituit: cui nominatim hoc onus iniungere voluit, ut scite testatur Alexan. ab Alexand. lib. 2. Genialium dierum cap. 15. hancque Marci Antonij Constitutionem videtur innuere Iustinian. in l. 1. C. de tutorib. & curatorib. illust. personar. Ad hæc lege, seu consuetudine potius constitutum fuisse videtur, ut Romæ Præfectus vrbis, Prætore secundum suam iurisdictionem: in prouincijs verò Præsides, vel magistratus iussu Præsidiū, si magnæ

L. 1. pupil.

pupillorum facultates non essent, tutores creare possint. Iustinianus tandem, quo tutoris dationem faciliorem redderet, sancivit, vt, si pupillorum facultates quingentos excedant aureos, à Præfecto vrbis, vel à Præatore, vt prius quoq; constitutum erat: sin verò vsq; ad quingentos solidos valeant, à ciuitatū defensoribus vna cum Antistite tutores dari possint, vt clarissimè dicitur in d. §. nos autem.

469

Ex his itaque illud perspicuum esse volumus, tutoris dationem magistratibus, vel à lege, vel à Principe nominatim semper cõcessam fuisse: atque ideo si maioribus, mixti imperij, sin verò minoribus speciatim concederetur magistratibus, simplicis dicebatur esse iurisdictionis. Atque hoc nimirum illud est, quod Paulus scribit in d. l. tuto: tutoris dationem, neq; Imperij, neque iurisdictionis esse, sed illi soli competere, cui nominatim concessa est: quorum verborum sensus à nemine, quem ego viderim excogitatus hic mihi videtur esse: ius dandi tutores, neq; mixti imperij, neq; iurisdictionis simpliciter dici debet: quia quandoq; imperij, quandoq; verò iurisdictionis poterat esse prout diuersis magistratibus nominatim concederetur.

Ex his colligo, potestatem dandi tutores iure magistratus non cõpetere, neq; propterea demandari posse, quia magistratibus speciatim data videtur esse. Quod si quis obijciat. l. ff. de tutorib. in qua cum dicatur Proconsulis legatum tutores dare posse, necesse videtur esse, vt huiuscemodi potestas ex iurisdictione sibi demandata competere dicatur.

Huic respondamus, legatos hanc possidere auctoritatem

Autoritatem non ex simplici delegatione, sed ex oratione diui Marci, quæ nominatim ius dandi tutores eis tribuit: vt clarissimè colligitur ex d. l. i. Illud præterea obijcieta aliquis, quod cum in principio Institutionum de Attii tutor, dicatur magistratus iussu Præsidum tutores dare posse, videtur proculdubio dicentium potestatem hanc à præsidibus delegari potuisse.

Sed responderi potest cum Syluestro Aldobrandino in d. §. sed hoc iure: Magistratus municipales non simpliciter ex iussu Præsidum tutores creasse, sed quia lege, vel constitutione aliqua sancitum erat, vt ipsi iussu præsidum tutores darent.

In quinto mixti imperij gradu, qui minor dicitur, ponit Bartol. ea, quæ officio iudicis nobili expediuntur, atq; summariam tantum requirere dicuntur cognitionem, & propterea demandari non prohibetur. d. l. cognitio. §. vt bonorum. ff. de offic. eius. Sed quoniam hoc in gradu nihil mihi videtur animaduersione dignum: cum omnia, quæ hic à Bartol. connumerantur, omnino pendere videantur ex sensu. d. l. cognitio: quem superius pluribus discussimus: quare melius est, vt ad vltimum huius imperij gradum accedamus, in quo ponuntur ea, quæ officio iudicis nobili sine vlla causæ cognitione expediuntur: exemplum potest esse in auctoritate, quæ non solum manumissioni, sed emancipationi etiam interponi solet, omnibus enim videtur cõpetere magistratibus, vt voluit Accursius in §. nulla. Nouell. 15. Ex quo illud simul perspicuum esse potest, eam demandari licitum esse: vt tradunt omnes, in l. i. ff. de offic. eius. Ex his communiter

munitur iuris interpretes duo concludunt: quorum primum est: Manumissionem sine causæ cognitione fieri posse: id autem verum esse intelligimus: quando à maiore viginti quinq; annis fieret: nam explorati iuris est: manumissionem, quæ à minore procedit, summam causæ cognitionem desiderare. §. eadem. Instit. tit. Quibus ex caus. manum. non licet.

171 Alterum verò est: auctoritatem, quæ in ipsis †manumissionibus adhiberi solet: mandari posse, cum iure magistratus competere dicatur, argumento eorum, quæ notant Dd. in l. 1. ff. de offic. eius.

Sed hic diligenter animaduertendum est: nam Fulgosius in l. 2. C. de offic. eius. contrariam videtur tenere sententiam, cui etiam assensu sunt recentiores interpretes, qui nouiter citant l. vlt. C. de vend. libert. in qua dicitur, eos solum auctoritatem manumissionibus interponere posse, quibus hoc ius lege competit: ex quibus planissime constat huiusmodi auctoritatem alijs committendam non esse: cum ea, quæ lege competere dicantur, delegari prohibeantur. d. l. 1.

Sed perlegi totam illam legem, neq; potui vnquam inuenire verbum illud, lege, quod isti perpendunt, in hæc enim verba scribit Imperator. Apud concilium nostrum, vel apud Consules, Prætores, Præfules, Præfides, Magistratusve earum ciuitatum, quibus huiusmodi ius est, adipisci potest patronorum iudicio sedula seruitus libertatem. Quæ profecto verba si accuratius considerentur: perspicuum erit huiusmodi auctoritatem omnibus magistratibus permissam fuisse: cum enim

Impe-

Imperator primum de administratoribus fecisset mentionem: subiicit deinde, Magistratusue, vt nobis ostenderet potestatem hanc non solum maioribus, sed minoribus etiam magistratibus concessam esse.

Postremo in eandem sententiam citatur l. 2. ff. de offi. eius: in qua dicitur, consiliū, quod manumissionis gratia fieri solet, ab eo, cui iurisdictio mandata sit, exerceri non posse.

Sed respondemus, legem illam intelligendam esse de manumissione: quę per consilium dari solet: hanc enim fatemur Prætori, atque Præfidi tantum commissam esse: vt scite tradit Theop. in §. eadem, Institution. titul. Quib. ex caus. maior. manum. non lic. Ex his simul illud perspicuum esse potest, de hac ipsa manumissione loqui Imperatorem in d. l. si. quę a recentioribus affertur.

Quapropter verior mihi videtur opinio communis, quę mihi videtur planissime probari. d. Nouell. 12. in qua dicitur, testamentar. donationes, & omne deniq; quod proprie ad ius monumentorum pertinet apud Præsides insinuari posse, cum itaq; manumissio non solum libertatis donatio. §. seruus autem, Instit. de hered. instit. l. fin. in prin. C. de test. manum. & tot. tit. de manum. vind. sed monumentum etiam dicatur. l. i. §. pen. C. de commun. ter. in a. num. sequi necesse est: vt, apud ipsos etiam ciuitatum defensores concedi possit: Quę cum ita sint: quis non videt, eam demandari non posse: argumēto eorum, q̄ tradunt Dd. in d. l. i.

His absolutis consequens est, vt quod postremo loco proposuimus, breuiter præstemus. Quæritur itaq; si nunquid mixtū imperiū regu-

regulariter demandari possunt. In hac difficultate communiter iuris interpretes tenent, ea, quæ mixti sunt imperij, alijs committi non posse. Mouentur autem potissimum. l. 2. C. de pedan. iudicib. in qua, cum dixisset Imperator, Præsides his in causis, quas cum cognoscere non possent: Pedaneos dabant iudices: notionis suæ examen adhibere necesse esse: ita tamen, vt, si propter occupationes publicas omnia huiusmodi negotia non potuerint cognoscere: iudices dandi potestatem habere, subiungit deindè, id non ita accipiendum esse, vt etiam his in causis, in quibus ex officio suo cognoscere solebant, dandi iudices licentia permissa credatur: quibus ex verbis clarissime videtur constare, mixtum ipsum imperium demandari non posse: cum ex præsidis officio cognosci dicatur.

Sed hoc argumentum concluderet, si mixtum imperium à Principe † specialiter Præsidi commissum esset, tunc enim non ex alio, sed ex eius officio cognosci diceretur: sed vt lex illa planius intelligatur, illud obiter admonendum est: pedaneos iudices non dici iudices à magistratu datos: vt omnes ferè interpretantur: nam titulorum dispositio, quæ huiusmodi est, vt hùc de Pedaneis iudicibus titulum, sequatur alius: Qui pro sua iurisdictione iudices dare, dariuè possunt, refragatur: sed Pedaneos iudices eos esse existimo, quibus madata, vel delegata sit iurisdictione. Quod significasse nobis videtur Vlpianus, in l. 3. ff. ne quis eum: cum dixit, si quis ad Pedaneum iudicem vocatum eximat, poena huius edicti cessabit: & Paulus etiam in l. si quis aliquid. ff. de

de pten. cum inquit: iudices Pedaneos, si pecunia corrupti dicantur; plerumque à Præfide: aut à curia submouendos esse, per Pedaneos enim iudices mihi videntur haud dubie eos intellexisse, qui ex iurisdictione sibi mandata causas audiunt.

Postremò, vt huic tractatui finem imponamus, in eandem sententiam adducitur. l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offi. procons. & l. omnia. ff. de reg. iur. in quibus dicitur, omnia, quæ causæ cognitionem requirere videntur, per libellum expediri non posse, quorum verborum ex omnium ferè sententia hic videtur esse sensus: vt omnia, quæ causæ cognitionem desiderant, demandari prohibeantur.

Omissis eis, quæ alij fusius dicunt, animaduertendum est, omnes, qui per libellum delegationem intelligunt, † multum delirare, atque impudentissimè Latinam orationem corrumpere, & ne longior videar ex sententiâ doctissimorum virorum, ita locum illum interpretor: vt omnia, quæcunque causæ cognitionem desiderant, perbreuem, atque summariam facti narrationem libello supplici factam expediri non possunt: quia causas ipsas probari necesse est. Hunc esse verum sensum, l. nec quicquam, clarissimè probo. l. excusare. ff. de excusat. tutor. in qua scribit Vlpianus, tutores per libellos excusari non posse: quasi dicat excusationem tutorum non esse per libellos supplices faciendâ, sed omni ex parte probandam. l. scire oportet. §. sufficit. ff. eo. Quod etiam luce clarius firmari mihi videtur. l. minorum. C. de præd. & alijs reb. minor. in qua dicitur, venditionem prædiorum minoris

oblat

oblato libello Præfidi per procuratorem fieri non posse: per libellum autem, simplicem, atq; breuem vëditionis causam intelligere necesse esse, aperte nobis indicât Imperatoris verba, quæ proximè sequuntur: subijcit enim, eam rem aliter confici rectè non posse: nisi apud a-cta causis probatis, quæ venditioni necessitatem inferunt, decretum solenniter interponatur. Ex quibus liquidò constat, Imperatorè q̄ illa verba, oblato libello, significare nobis voluisse, venditionis causam probatâ non fuisse.

Cùm itaq; cõmunis opinionis argumeta facillè euerti possint: contrariâ existimo veriorè esse sententiâ: quam etiam sequitur Alciat. lib. 2. Paradox. c. 1. Mouet autem me (vt ita sentiâ) d. l. cognitio. §. vt bonorũ, quæ mihi videtur apertissimè probare, mixtum ipsum imperiũ demandari posse. Excipio autè ab hac sententia causas illas, q̄ speciatim alicui cõmissæ sint argumeto eorũ, quæ tradũt Dd. in d. l. i. Ex his
 175 † cõcludimus, causæ cognitionè, quæ propter venditionem prædiorũ minoris adhiberi solet, demandari non posse, etiam si mixti imperij dicatur esse: cuius rei facilis, in promptu-que ratio assignari potest, quia id iure speciali constitutũ esse videtur, ne pupillorũ bona malè distrahãtur. l. i. C. de præd. & alijs reb. min. fin. decret. alienand. Ex his etiam illud perspicuum esse potest, † decretum, quod in alimentorum transactione requiritur, nulla alia de causa committi nõ oportere, nisi quia Prætoribus nominatim illud tributũ esse videtur. l. cùm ij, in prin. ff. de transactionib. in qua dicitur alimentorum transactionem nõ aliter validam esse, quàm si auctore Prætoris facta sit.

F I N I S.

